פר' **בהר בחוקותי** תשפ"ה לפ"ק | גליון תתתקצ"ח שנה כ"ט

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר
בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א
בני ברק יצ"ו

וספרת לך שבע שבתות שנים

שבור ורצוץ התהלך לו העני בדרך כשמקלו בידו ותרמילו בין כתפיו שכן, אחרי שעבר עליו יום עבודה קשה ומפרכת ולא עלתה בידו לקבץ כי אם פרוטות שחוקות שלא יספיק אפילו ללחם צר ומים לחץ לבניו הרעבים.

שקוע במחשבותיו נדד עד שהתקרבו לעומתו קבוצה של עניים אחים לצרה שגם הם עברו את כל התלאה כשחזרו על הפתחים כדי לפרנס אותם ואת ביתם, בעמדם כך פתח בשיחה על מצבם הקשה ועל הירידה הגדולה שחלה במתן צדקה, אף העשיר הגדול ביותר בעיר, שפעם הי' נותן לכל עני רובל שלם, אינו נותן עכשיו כי אם פרוטות אחדות.

אחד מן העניים ישב כל העת בצד, וספר לעצמו את כספו אשר אגר לו במשך היום, ואחרי שגמר לספור קפץ ואמר: ברוך ה' היום היתה לי הצלחה גדולה ותרמילי עמוסה וכבדה היא מגודל המשא, וכך היה מתפאר ומשתבח בכמטבעות הרבות שברשותו, הפרוטות שכבדו על תרמילו הטעו אותו, ודומה היה בעיניו שהוא עשיר גדול, ולרשותו עומד אוצר בעל ערך עצום.

העניים צחקו ממנו ואמרו לו: טעות גדולה יש לך, הרי לא ספרת רק פרוטות, אכן פרוטות יש לך לרוב, אולם אם תנסה להמיר את פרוטתך לדינרי זהב, יתברר לך לדאבון לבך שיש לך דינרים מועטים בלבד, אינך עשיר כלל וכל דבריך אינם אלא דמיון.

והנמשל מובן, האדם מתהלך לו בעולמו של הקב"ה וסבור שהוא יחיה כאן עוד זמן רב, זמן שכמעט ואי אפשר לספרו ולהעריכו, הסיבה לכך היא מפני שהאדם סופר ימים או שבועות ונדמה לו שימיו רבים, גם מי שסופר שנים דומה לו שעוד שנים רבות ממתינות לו, אולם אם יספור את חייו לפי שמיטות או יובלות, שגם הם עוברים וחולפים, יתברר לו שזמנו מועט ויקר ועליו לנצלו לטובה ככל יכולתו.

על כך אומר הכתוב "וספרת לך שבע שבתות שנים, שבע שנים שבע פעמים והיו לך ימי שבע שבתות השנים תשע וארבעים שנה", ולכאורה יקשה למה צריך התורה לפרט כמה שיצא בחשבון שהם תשע וארבעים שנה, אלא לימדך הכתוב שעל האדם להתרגל לספור את חייו לפי שמיטין ויובלות, ואז הוא יהוש כאורה שבא לזמן מועט ובקרוב הוא יאלין להפרד ולחזור למקומו.

בוודאי שמחשבה זו תשפיע לטובה על מהלך חייו והוא ישתדל להרבות בתורה ובמצוות, כדי שבבוא יומו יהיו בידיו אוצרות גדולים ואמיתיים של תורה ומצוות לרוב.

תוכן העניינים

לקח טוב ..... א
דבש תפרים ~ לקיטת תפרים ..... ב
קדו"ש יאל"ר ..... ג
בשפתי צדיקים ~ לשון חכמים ..... ד
פרפראות לחכמה ~ דורש טוב ..... ה
חוקים להורותם ..... ו
פשיבכהלכה ..... ז
לשכת סת"ם ..... ח
עופד על הפרק ..... ח
לוח ההילולא ..... ט
דבר בעתו ..... י
נועם שבתך ..... יא
פשולחן מלכים ..... יג
דבר יקוורש ..... יד

אגוית פרק ה'

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לע"נ, אפשר לפנות:
להר"ר **אלטער אשר אנטשיל אילאוויטש** הי"ו
052-7648437

כל הזכויות שמורות ©

מקיש זריעה לשביתה, לענין האמונה והבטחון

שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמור כרמך וגו'. ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ. לכאורה תמוה הציווי על הזריעה והזמירה בשש שנים, הלא עיקר הציווי היא על השביתה בשנה השביעית. ונראה שהכתוב מתכוין להקיש זה אל זה, דהיינו, כשם שהשביתה בשנה השביעית מורה על מדת האמונה והבטחון, כי האדם מראה בזה ששברו על ה' אלקיו ואין עושה שום מלאכת הארץ רק מצפה לישועת ה', **כן בשש השנים אשר הוא עובד האדמה לא יבטח בכחו לאמר כחי ועוצם ידי עשה לי החיל הזה, רק שישען בה' אלקי ישראל.**

עבודת הגרשוני להרה"ק רבי גרשון מקאליסייע זי"ע

המשביע אחרים מטובו אף בעת מחסור, יזכה לשפע

ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכול. וברש"י ז"ל: **"כל זמן שחיה אוכלת מן השדה, האכל לבהמתך מן הבית. כלה לחיה מן השדה, כלה לבהמתך מן הבית".** יש לפרש על פי הכתוב (תהלים עד, יט) **"חיית ענייך אל תשכח"** (ופירש"י שם: "חיית ענייך נפש ענייך") ורמז כאן: **"כל זמן שחיה אוכלת"** רוצה לומר, כל זמן שיש ל'חית ענייך' לאכול, אכול גם אתה ובהמתך, **"כלה לחיה מן השדה"** שאין לעניים מה לאכול [וכתב שם 'כגון עכשיו שעת מלחמה' שנות רעב, ואין לחית ענייך לאכול. שהיה אז בסערת מלחמה"ע הראשונה], **'כלה מן הבית'** ותפזר לעניים ואל תאמר שלום יהיה לי. כיוצא בזה מה שנאמר ביובל (להלן פסוק יב) **"מן השדה תאכלו"**, ופירש רש"י: **"על ידי השדה אתה אוכל מן הבית, שאם כלה לחיה מן השדה אתה צריך לבער מן הבית"**, היינו גם כן להאכיל 'חית ענייך', שאם כלה להם אתה צריך לבער מן הבית ולתת להם, **ועל ידי זה: 'אתה אוכל מן הבית' בפרנסה בריוח,** כמו שנאמר (משלי כב, ט) **"טוב עין הוא יבורך כי נתן מלחמו לדל"**, ו**"יש מפזר ונוסף עוד"** (שם יא, כד)

דברי ישראל

אף לימוד תורה ביגיעה לבד, מזכך ומרומם את האדם

אם בחוקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם וגו' פירש"י: **"שתהיו עמלים בתורה".** לא נקט רש"י **'שתעסקו בתורה'**, אלא "שתהיו עמלים", להורות כי גם אם האדם לומד תורה, בלא חשק ואהבה, שאז נקרא הלימוד 'עמל' שהרי כשלומד תורה באהבה לא נחשב כעמל כלל אלא מנוחה ותענוג, כענין שנאמר אצל יעקב אבינו: **"ויהיו בעיניו כימים אחדים באהבתו אותה"** (בראשית כט, כ), **ואף לימוד שכזה שכרה נדול מאד, ובכוחה להחזיר את האדם למוטב,** להתגבר על יצרו ולכבוש תאוותיו. וזהו הרמז בכתוב: "אם בחוקותי תלכו וגו'. ונתתי גשמיכם התאוות הגשמיות, שתוכלו להתגבר עליהם שלא ישמשו כי אם "בעתם", **ובכח קדושת התורה אף שאינו ברום המעלה אלא ביגיעה ונמיכות רוח, גם בה יש די לטהר האדם ולרוממו על החומר העכור.**

דברי חיים (ע"ש)

עיקר קבלת עול מלכות שמים לעבדו ית' בכל הזמנים ובכל המצבים, הן בשעת גדלות הן בשעת קטנות

כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים אני ה' אלקיכם. דהנה הרב בוצינא קדישא מוה"ר **דוב בער זללה"ה אמר** שמצינו בדברי רז"ל שהשי"ת ב"ה כפה על ישראל הר כגיגית, ואמר אם תקבלו את התורה מוטב ואם לאו כו', ולמה הוצרך לכך, הלא ישראל אמרו נעשה ונשמע ומרצונם קבלו את התורה, אלא מפני שהיו ישראל אז במדריגה גדולה כזו במוחין גדולין ואמרו נעשה ונשמע, שאמר השי"ת מי גילה לבני רז זה לשון של מלאכי השרת וכו', הראה להם השי"ת **שאף על פי שאחר כך יפלו ממדריגתן ויפלו המוחין, שלא יעשו עצמן חפשי מן העבודה והמצות, וכפה עליהם הר כגיגית לומר שהם מוכרחים בעבודה ואף על פי שאינן נהנין מן העבודה שאין להם מוחין, צריכין לעבוד השי"ת כפי יכולתם ומדריגתם במקום שהם** עכ"ד, ודפח"ח:

וזהו שאמר **'כי לי בני ישראל'**, צריכין לעשות הכל לי לשמו, **'עבדים'**, רצה לומר אף על פי שהם בבחינת עבדים במדריגה תחתונה בלי מוחין, אף על פי כן הם מוכרחין בעבודה כפי מדריגתם ויכולתם, **"וחפץ אני בעבודה כזו גם כן"**, והראיה על זה **'עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים'**, רצה לומר בעת שהוצאתי אותם מארץ מצרים, ואף על פי כן נתתי להם מצות פסח ומילה בארץ מצרים כשהיו בבחינת עבדים במדריגה תחתונה, **הרי שהשי"ת חפץ אפילו בעבודה זו:**

ואמר **'אני ה' אלהיכם'**, רצה לומר אני ה', אפילו בזמן **'אלהיכם'**, שאני אצליכם בבחינת דין **שאין אתם יכולין לעבוד אותי כראוי, אף על פי כן אני ה', וצריכין אתם לעבוד אותי כפי יכולתם:**

אורח לחיים

זהרורי אורה
למספרים הקדושים,
בפרשה יפה נדרשים

תורה ותפילה

לאמץ ידים בכוחות איתנים
בתורה ותפילה עמודי עולמים,
הצריכים חיזוק כל הימים

תורה

תוה"ק תוכו רצוף כל מדרגות היראה ואהבה, וכל החכמות

וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר פירש"י מה ענין שמיטה אצל הר סיני אלא מה שמטה נאמרו כללותיה ופרטי' מהר סיני **אף כל התורה כולה נאמרו כללותיה ופרטי' מסיני.** נקדים ביאור פסוק בשיר השירים, **אפריון עשה לו המלך שלמה עמודיו עשה כסף רפידתו זהב תוכו רצוף אהבה** וגו'. לבאר זה שמעתי משל בשם מוהר"ן, שרצה להוכיח לא' איך כל חכמות שבעולם הן חכמת מדידה והן תשבורת וז' חכמות, הכל נרמז בש"ס. ושאל השואל הא יש כמה עוסקים בלימוד הש"ס, ואינם יודעים חכמות אלו. **והשיבו על פי משל** שהיה מלך אחד ולו כמה מיני אוצרות זה גדול מזה, וגם היה לו כמה מיני עבדים, ובן א'. ולעת זקנתו התחכם והטמין אוצרות החשובים בבנין בכותלי אפריון וחדרי המלך, ועשה רק שינוי אחד בכותל שירגיש בו החכם ומבין, ומה שהיה האוצר יותר חשוב הטמינו יותר ועשה שינוי דק בתכלית. **ואחר כל אמר לבנו ביחידות שתדע כל מה שעשיתי אינו דבר רק, שים לבך להבין.** והנה אחר מיתת המלך האוצרות הגלויים חטפו העבדים, וזה הבן נתן לב להבין מה שאמר לו אביו, ואחר עיוני הרגיש שיש שינוי בכותל במקום זה וחפש ע"י סתירת הכותל ומצא אוצר, ואחר זה נתן לב יותר והרגיש במעט שינוי שיש שם אוצר יותר חשוב. כך בנמשל חכמות חיצוניות חטפו עבדים שהן האומות, ואוצרות החשובים היא יראת ה' לבנו יחידו, ואוצר החשוב מזה תוכו רצוף אהבה ודפה"ח. **ובזה יובן שרמז כאן שעשה המלך אפריון ובו טמונים כמה אוצרות. עמודיו עשה כסף כפשוטו.** (וזה שיר שבח גדולת תורתינו הק' שתוכה רצוף אהבה במטמוניות, וכפי יגיעת האדם יזכה להשיג תכלית חכמת התורה והיראה והאהבה בעמלו בתורה, כי זה הכלל אשר כולן נאמרו למשה מסיני, וטמונים וגנוזים בתורה, אך כלום חסר מבית המלך).

תולדות יעקב יוסף

היום פרק אחד ולמחר פרק אחד, כך ישיג ידיעת התורה

ויבר ה' אל משה בהר סיני וגו' כו'. על דרך שדרשו רז"ל (ויק"ר יט, ב) על פסוק **'ראמות לאויל חכמות'** (משלי כד, ז), **כי האויל אומר איך אוכל ללמוד התורה, ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים** (איוב יא, ט), **יש בה כמה מסכתות וכל מסכת כמה פרקים, מתי תעלה בידי, אבל החכם שונה היום מעט ולמחר מעט,** עד כאן לשונו בשינוי לשון קצת, עיין שם היטב. וזהו אמרו (זירבר ה' אל משה', היינו לזה שיש בו דעת עליון) **"בהר"**, הגם שהתורה בהר, ואיך תוכל ללמוד אותה. לכן אמר **"סיני"**, הוא גימט' סלם (ב"ר שח, יב), **הלא הסולם המוצב ארצה ולרום יעלה שיאו, התוכל לעלות בפעם אחת למעלה העליונה, כי אם במדריגה אחר מדריגה אז תעלה גם עלה. כמו כן בעסק התורה, תלמוד היום מעט ולמחר מעט, ואז "לאמר"** כו' כנ"ל.

בינת משה (קאזניץ)

התוה"ק הוא חיות הכל בנשמיות וברוחניות

אם בחקותי תלכו וגו' **ופירש"י שתהיו עמלים בתורה.** כמו שאמרנו **כי התורה היא קיום וחיות העולמות, וגם המצוות אין להם חיות רק מהתורה,** ולכן אף שכבר יודע הוא לקיים כל המצוות ועושה אותם, **מ"מ צריך לחיות עוד עמל בתורה כדי להמשיך חיות למצוות שעושה בכל יום כשהקב"ה מחדש כל העולמות וכו' הברואים והתחדשות הזה הוא רק בתורה ולכן צריך להיות עמל בתורה** כו'. ולכן החי יתן אל לבו ויחזק האדם את עצמו **לדבר תיכף בבוקר אחר קימת האדם ממיטתו בהתוה"ק כי הוא חיינו ובה אנו מתחדשים לבקרים ונעשים כברי' חדשה.**

ילקוט אוהב ישראל – בחקותי

עסק התורה בכל מצב ובחינה מזככו ומרוממו

אם בחקותי וגו'. ופירש"י שתהיו עמלים בתורה (תו"כ). ויש להסביר לענ"ד דלכאורה למה מקרי עסקי התורה בחקותי תלכו, וגם קשה למה קראו רש"י ז"ל עמל בתורה, ולמה לא פירש אם תעסקו בתורה. **והנראה לע"ד דהנה באמת מי שעושה המצוה והתורה באהבה לא מקרי עמל כלל, ואדרבה הוא הוא המנוחה** כמ"ש [תר"י] ז"ל בברכות (ו' ע"ב) (בד"ה היוצא מבית הכנסת) דלכן נקרא מקום המקדש מנוחה, יעו"ש בדבריו. וכן האמת דמחמת האהבה נחשב כל העמל כלא, ורק למנוחה יחשב, כמ"ש גבי יעקב (בראשית כט, כ) **ויהיו בעיניו כימים אחדים, ורק כשאינו עוסק בתורה באהבה הוא לעמל בעינו. אך אף על פי כן הזהירונו חז"ל** (פסחים נ ע"ב) **דיעסוק בתורה אפילו שלא לשמה,** וכמ"ש (איכ"ר פתיחתא ב) 'הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו' דהמאור שבה מחזיר למוטב. והנה באמת לכאורה דבר זה הוא לפלא, דהלא קיי"ל (חגיגה יג. תנתומא משפטים ה) דאסור ללמוד תורה רק לבעל ברית, ואם אינם מקיימים המצות כמ"ש אותי עזבו, אם כן ח"ו אינם בגדר הברית ונקרא ערל לב,

ומה מועיל תורתו. **אך באמת התורה נקראת מאורסה לנו** (עי' ברכות נז.) **ואף על פי שחטא ישראל הוא** (סנהדרין מד.) **והתורה מחזרת אותו למוטב, וזה באמת שכרת עמנו השם בחורב בנתינת התורה, שתורה תהא לנו מאורסה לעולם.**

ואם כן י"ל דזה כוונת רש"י ז"ל, **אם אפילו תהיו עמלים בתורה שלא מחמת האהבה, אף על פי כן היא נקרא הליכה בחק וברית, ועל ידי זה יגרום ש'נתתי גשמיכם', היינו גשמיות, והתאוות יכבשו תחתיכם, ולא ישמשו רק 'בעתם'. 'ושכבתם', היינו אפילו בבחינת שכיבה שהוא ענין הורדה, 'אין מחריד', היינו בחינת האי"ן הנעלם, יחריד ויפיל עליכם יראה מלמעלה מהתערותא דלעילא בבחינת אין,** 'וישבתם לבטח', היינו שיהפוך אותיות ח"ט לט"ח כמבואר בזוה"ק (זוה"ש שה"ש סג, ד) והיה בטח, וד"ל.

דברי חיים (ע"ש)

תפלה

תפילות ימות החול ותפילות שבת קודש

ויבדר ה' וגו' ושבתה הארץ שבת לה' וגו'. שצריך האדם להתעורר בכל יום בעת קריאת שמע ותפלה במסירות נפש בשלימות עד שישאר רושם הקדושה אצלו לכל היום ע"י שיהי' אצלו לב נשבר בעת השמו"ע אשר תקנו אנשי כנסת הגדולה אשר זה ענין הד' כריעות דתפילה שיתעורר בו תכלית השפלות ולא ירגיש עוד שבכחו הוא מדבר רק רוח ה' דובר בו ואז יהי' בכח תפלתו לעשות התקשרות כל ימי המעשה שיהי' עולים בהכללות הקדושה במס"נ דק"ש ותפלה וכו', לכן נאמר אח"כ **'שש שנים תזרע שדך'** שצריך לעסוק בתורה ותפלה בימות החול ואח"כ **'ביום השביעי'** רומז ליום השבת שבתפלת השבת יתעלו כל המדרגות הנפולות למקורם ועיקר העליה הוא ע"י דבורי התפלה וכו', ובעת ק"ש ותפלה שחרית וערבית הוא מוסר נפשו לה' אזי יכול הוא לפעול בברכות התפלה בימות החול לעשות התקשרות לכל הדברים גשמיים ומדרגות הנפולים ולהעלותם למדרגת התפלה אשר הוא עד הח"י הוליות שבשדרה וכו', **ואח"כ בתפלות השבת הוא התעלות תפלות החול וכו' ולכן ביום השבת מתעלים כל התפלות דימות החול וארץ התחתונה ותעלה לארץ עליונה ונותן ביכולת להשפיע כל טוב על בני ישראל**, ועיקר ההשפעה הוא ע"י האדם וכו', וכל עשיותיו יהיו בבחי' קרבן לה'.

עמק תפילה (טשערקאס)

המתפלל בהרגש שאין לו תקוה רק הש"י לבדו, יוושע

ואיש כי לא יהיה לו גואל והשיגה ידו וגו'. יש לרמז **"ואיש כי לא יהיה לו גואל"** שמדמה בנפשו **שאין לו גואל מכל בני אדם**, כי משליך יהבו על הש"י לבדו, ובהרגשה כזאת 'אליך ה' אקרא ואל ה' אתחנן', איש כזה יהיה נפשו סמוך ובטוח, כי סופו **"והשיגה ידו" ונגאל.**

חתם סופר

ע"י עבודת התפילה מוסיף והולך באהבתו ית"ש

אם בחקותי תלכו וגו'. אמרו רז"ל אין נא אלא לשון תחנונים שנא' לו עמי שומע לי ישראל בדרכי יהלכו כו'. **והנה מקום החילוך ועת ההילוך לכל אדם להיות מרחיב ומגדיל אהבתו לה' הוא בעת התפלה וקודם התפלה פסוקי דזמרה וברכות אשר תקנו לנו אנשי כנסת הגדולה ע"י אבות העולם** כמארז"ל תפלות אבות תקנום אברהם יצחק ויעקב והם מדות גדולה גבורה רחמים כאשר כללו לנו חז"ל פסוקים המבארים גדולת הבורא ית' ולגדולתו אין חקר וגו', וכן פסוקים המבארים גבורתו ויראתו ית' הוא מדת יצחק, ופסוקי' המבארי' רחמנותו ית' אשר היא נקראת נחלת יעקב נחלה בלי מצרים בל גבול כו'. **והלואי שיהי' הליכת האדם בתפלה הנתקנה לנו מאנשי כנסה"ג ואין צריך לחפש הליכות אחרות כי היא טובה שבכולן כו', ובהם יכול האדם לבוא לבחי' הילוך באהבתו ית"ש.** והיינו **בחקות"י תלכו** הם בחי' אבות אשר בעבר הנהר ישבו בחינת מחשבה עיילאה אותיות חקוקים והיו לאחדים ממש במקורן ומקומן החקוקים שם **ועל כן בהם יכול האדם לבא לבחי' הילוך כו', כי שם הוא מקום ההילוך למעלה מעלה** כו'.

לקוטי תורה

התורה והתפילה צריך לחיות באופן קבוע דיקא

ואם תלכו עמי בקרי, צריך לקבוע מקום לתורתו ולתפילתו, כמו שאמרו רז"ל (ברכות ג, ב). הכוונה שלעולם יהיה דבוק בהם ולא יסור מהם אפילו בפעם אחת, לא בדיבור ולא במחשבה ולא במעשה, **כי אם לפעמים עושה ולפעמים אינו עושה נקרא הולך בקרי כלומר באקראי. רק צריך לקבוע מקום לתורתו ולתפילתו לקדושה, שלא יזוז ממנה עולמים, רק להעלות נר מצוה ותורה אור תמיד.**

של"ה הק' (דרך חיים, בפרשתנו)

[ומן הנכון להסמיך לזה לשון התיקוני זה"ק (ו' דף כ"א):
בְּזִמְנָא דְּלַיְת לָהּ לִשְׁכִינְתָּא אֲתַר לְשַׁרְיָא תַּמָּן בְּקִבְיעוּ, אִיהִי אָזְלַת בְּמִקְרֶה, וְרָא אִיהוּ כָּל חַקּוֹבֵעַ מָקוֹם לִתְפִלָּתוֹ וכו', כְּמָה דְּנִשְׁמָתִין עָבְדִין, חָכִי שַׁרְיָא שְׁכִינְתָּא עַמְּהוֹן, נְשָׁמָתָא דְּאִיהִי קְבוּעָה בְּצִלּוֹתָא אוֹ בְּאוֹרַיְיתָא אִיהִי אֲתַר קְבִיעַ לְשַׁרְיָא בָּהּ שְׁכִינְתָּא, אֲבָל נְשָׁמָתָא דְּלַיְת לָהּ קְבִיעוּ בְּצִלּוֹתָא אוֹ בְּאוֹרַיְיתָא, אֶלָּא אִי אִזְדַּמְנַת לָהּ בְּמִקְרֶה, חָכִי אִיהִי שַׁרְיָא עָלָהּ בְּמִקְרֶה, כו' בְּזִמְנָא דְּלָאו אִינּוּן קְבוּעִין בְּבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּבְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת]

ושבתה הארץ שבת לה'. ופירש"י לשם הי' כשם שנאמר בשבת בראשית, ויובן בהקדם דברי העיר דוד טעם לשמיטה להשלים שבתות הי' מה שמגדל צמחים בשבת, כי אף שאנו מונין ללבנה מי"מ ע"י העיבורים נחשבת שנת החמה שס"ה ימים והוי השבתות של ששה שנים שי"ב שבתות כי בכל שנה יש נ"ב שבתות לשס"ד יום ועם הנ"ב שבתות של שנת השביעית הוי שנה שלימה שס"ד ימים ועוד יום א' כי בצירוף כל השבעה ימים יש כאן עוד שבת א' עכ"ד, ולפי"ז יובן מה שנאמר בשבת בראשית שבת לה' כי כביכול גם לפניו הוי שבת, אכן הרי גידול הצמחים הוא ע"י השי"ת כמ"ש המצמיח הרים חציר, וע"כ כתב רש"י ושבתה הארץ שבת לה', היינו שענין השמיטה הוא כפרה לה' על מה שמצמיח בשבת, וע"ד הביאו כפרה עלי על שמיעטתי הירח, כשם שנאמר בשבת בראשית שבת לה' וע"כ צריך כפרה.

(ישמח משה)

☆

וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסוף תבואתינו וצויתי את ברכתי וגו'. ונ"ל דהנה הקשה בבי"י למה קבעו חי' ימי חנוכה הלא היה בו כדי להדליק יום אחד, ותי' בטו"ז עפ"י הזוהר עה"פ מה יש ליכי בבית דברכתא דלעילא לא שרי באתר ריקניא א"כ למפרע אנו רואין שנעשה נס ביום א' דאלו נדלק כל מה שהיה בלילה הא' לא היה מקום לנס לחול על שום דבר ע"כ, והנה כמו שהיא במצות חנוכה שהיה הנס ביום א' ג"כ דאל"כ לא היה מקום לנס לחול על שום דבר, כן הוא בכל ענייני ברכות לישראל שצריכים לחול על שום דבר, ולפי"ז י"ל פי' הכתוב וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסוף את תבואתינו וא"כ לא יהיה שום דבר מקום לברכה לחול ושאלו כהוגן כיון דברכתא דלעילא לא שריא על אתר רקניא, וע"ז השיב הקב"ה וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש שנים ופירשי"י לקצת הששית וכו' הכוונה לרמז שהוא יתי' ינחיל ויצוה את ברכתו שיהיה להם מעט כי הוא כל יכול להשפיע להם אפילו יש מאין וכאשר תבא הברכה קצת בשנה הששית בבחי' יש מאין ממילא יש מקום לחול לכל השלש שנים לאכול לשובע.

(קדושת יו"ט)

☆

ונתתי שלום בארץ והשבתי חיה רעה מן הארץ. ואפי"ל לפי דברי החת"ס על מה ששנינו עשרה נסים וכו' עומדים צפופים ומשתחוים רווחים ולא הזיק נחש ועקרב בירושלים מעולם ולא אמר אדם לחברו צר

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבות יה"ק עצי התמרים

שאלת 'מה נאכל' היינו שחששו שיאבדו עבודת האכילה לברר ניצוצי הקודש באכילתם

וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית, הן לא נזרע ולא נאסף את תבואתינו, וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש שנים. דקדק כ"ק רבינו הגה"צ אב"ד דפה סאטמאר (שליט"א) [זללה"ה] דלכאורה במה שאמר מה נאכל הלא אחז"ל (סוטה מח:) האומר מה נאכל למחר, הרי זה מקטני אמנה, ואיך דיברה תורה מקטני אמנה. **ויפורש בס"ד** עפי"ד הבאר מים חיים דכל הל"ט מלאכות כולם נתהוו ממה שנתקלל אדם הראשון בזיעת אפיך תאכל לחם (בראשית ג יט), שבזה נתקללה האדמה שלא תוציא המזון, כי אם על ידי עבודת המלאכות, **כי על ידי חטא אדם הראשון נפלו ניצוצות הקדושים לדברים הגשמיים, וע"י העבודה והטורח מבררין ענפי הקדושה על ידי הל"ט מלאכות**, וזה אמרו ששת ימים תעבוד ופו' (ויקהל), כי הציווי הוא באמת בהכרח לעבוד, **וע"י האכילה שנהנין ממנו נגמר הבירור ונתעלו הנצה"ק שבמאכל, כמבואר כל זה בספרים הקדושים באורך.** והנה במדבר לא היה להם שום עבודה בהמאכל, כי במן לא היה שום פסולת כי היה כולו אך רוחני, ויש לפרש בזה טענת בני ישראל (במדבר כא-ה) **ונפשינו קצה בלחם הקלקל כי רצונם היה כולו לה' לעבוד ולעשות בכל דבר ודבר נחת רוח ליוצרם ולבוראם לתקן דבר הצריך תיקון, כדי לתקן גם נפשם ויעלו למדריגה, ומחמת זה לא היה להם שום נחת רוח במאכל המן הרוחני, כי לא היה להם בזה מה לתקן.**

ומעתה יפורש שאלתם 'מה נאכל' כי כששמעו מזמן השמיטה שלא יהיה צריכין לעבוד שום עבודת אדמה בתיקון הניצה"ק, ואם כן אפשר שאכילתם יהא לחם אבירים, כמו שהיה במדבר המן מאכל רוחני, וזה ששאלו "מה נאכל" אם אכילה רוחני או אכילה גשמי, **כי לא ניחא להם אכילה רוחנית לבד שאין בו עבודת תיקון הנצה"ק, על זה אמר 'וצויתי את ברכתי וכו' ועשת התבואה לשלש שנים' ר"ל שיהיה מאכל גשמי ויהיה צורך לתקנו.**

ירחון 'לקט ששנ"ה' (שנה ה' סימן ק"א)

לי המקום שאלין, דנהי שהקב"ה שולח ברכה שיהא מועט מחזיק המרובה מ"מ אין הברכה חלה רק כשיעמדו בנסיון שיהיו עומדים צפופים ומקבלים עליהם בשמחה ואינם מרגישים הדחק ברוב שמחה שזוכים לעמוד במקום קדוש זה ובזכות זה משתחוים רווחים שהברכה חל ולא אמרו לא היה צר בירושלים, רק לא אמר אדם, כי נתן הקב"ה בקרבם אהבה ואחוה ועי"ז שהיה שלום וסבלו זכו לברכה שלא הזיק נחש ועקרב בירושלים, וז"ש ונתתי שלום בארץ שישכין ביניהם אהבה ואחוה ועי"ז יסבלו דוחק המקום מרוב שמחה וחדוה, וזהו שנמר אומר והשבתי חיה רעה מן הארץ כי בזכות השלום זכו לברכה שלא הזיק נחש ועקרב.

(ברך משה)

☆

אם בחוקותי תלכו. איתא במדרש ההי"ד (תהלים קי"ט) חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך, אמר דוד רבש"ע בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר למקום פלוני ולבית דירה פלונית אני הולך, והיו רגלי מוליכות אותי לביהמ"ד. וצ"ב דהאיך יתכן שהיי דהמע"ה מבקש לילך בכל יום למקומות אשר לא לחי המה, ונראה עפימ"ש כ"ק מרן אאמו"ר שליט"א [זללהי"ה] לפרש מה שאחז"ל אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא וכו' ואחר אשר מונה והולך המצוות מסיק ותלמוד תורה כנגד כולם, הכוונה בזה כי אי אפשר לו לאדם לקיים מצוות הבורא אם לא עסק בתורה ויודע הלכותי, וכדמצינו אצל כיבוד אב יש מאביל לאביו פסיוני (פרש"י עוף חשוב ממין שליו שירד במדבר) וטורדו מן העולם (שנענש עליו שמראה לו צרות עין על סעודתו) ויש מטחינו בריחים (שהיא מלאכה קשה) ומביאו לחיי העולם הבא (שמכבדו בדברו דברים טובים ונחומים, והמלאכה מטיל עליו בלשון רכה, מראה לו צורך השעה שאינן יכולין להתפרנס אלא ביגיעה זו) הרי שצריך האדם לידע באיזה דרך לקיים מצוה, והוא רק כאשר ידע הלכותי' של כל מצוה ומצוה, ולכן אחר אשר מונה והולך כל אלו המצוות מסיק ואומר ותלמוד תורה כנגי"ד כולי"ם כי כל אלו הדברים הם טובים כאשר הוא ביחד עם תלמוד תורה כי רק ע"י עסק התורה ידע בבירור איך לקיים המצוה עכ"ד הנעימים. ובחינה זו כתב גם באוחה"ק לפרש הכתוב אם בחקותי תלכו על דרך אמרם ולא עם הארץ חסיד פירוש שאסור לעם הארץ להתנהג בחסידות שיעשה חומרות וגדרים כמנהג החסידים כי לפעמים יעשה חומרא בדבר שהוא אדרבה עבריין, והוא מאמר הכתוב כאן אם בחקתי תלכו שהוא עסק התורה אז ואת מצותי תשמורו פירוש תעשו לכם משמרת כדי לקיימם גדרים ושמירות ולא זולת זה, עכ"ד, ובזה יתבאר מה שאמר דוד בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר למקום פלוני אני הולך ולבית דירה פלונית אני הולך כי נפשו חשקה לכתת רגליו ולילך לקיים ממצוות ומעשיי"ט ולהתנהג בחסידות, אכן חשיב תמיד בענוותנותו מאן יימר שהנו מקיים המצוה כראוי וכהוגן אפשר שמעשה הלז יטרידו מן העולם אף שנראה בעיני כמצוה, וכן להוסיף גדרים וסיגים אפשר עוד יעשה חומרא בדבר שהוא כעבריין ולכן ורגלי מוליכות אותי לביהמ"ד, לעסוק בתורה ולידע הלכותי בבירור, ורק אז יוכל לילך ולקיים מצות ומעשי"ט ולהתנהג בחסידות, ומזה ילמד כל אחד לעצמו לקח מוסר עד כמה הוא צריך להשתדל להרכיש ידיעות התורה כי רק ע"י יכול לקיים מצות ומעשי"ט ולהיות בטוח שלא יכשל במעשיו.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

הטעם שאין מחלקין הקללות, כדי שלא לקלקל הברכות הטמונות בהם

ואם לא תשמעו לי ולא תעשו את כל המצות האלה. ושמעתי בשם מרן בעל דברי יואל זי"ע דלכן נוהגים שלא לחלק את קריאת התוכחה לתרי גברי, משום דמקובל מצדיקים דגם בפרשת התוכחה טמונים בצירופי אותיותיה אך טוב לישראל, **וכיון שאין אנו יודעים עד מה, איך צריך להיות צירוף אותיות אלו באופן שישפיעו ברכה וחסד, אין מפסיקים בהם, שלא לפגוע בצירוף אותיותיהם** ודפח"ח וש"י.

שמן ראש (ח"ה עמ' תק"א)

יתבונן במעשי הרשעים כדי לדעת לעשות ההיפך

שמעתי מפי מרן (שליט"א) [זללה"ה] **מסאטמאר מוצש"ק פר' בחוקותי תשט"ז שאמר משמי' דאביו כ"ק מרן הקדושת יו"ט זי"ע** לפרש הפסוק (תהלים קיט, צח) 'מאויבי תחכמני', ר"ל **אם איש ישראל מסופק במפעליו, אם הם על פי התורה הקדושה, ואם רצויים הם לפני הקב"ה, אז יראה ויתבונן במעשי המינים ואפיקורסים כדי לעשות ההיפך ממה שעושים הם,** כי מנאצי השם מסתמא מתאמצים בכל מפעליהם בדיוק נמרץ לעשות נגד חוקי התורה הקדושה ורצון הבורא, ע"כ. ופי' בזה דברי המדרש רבה על הפסוק 'אם בחוקתי תלכו' הה"ד חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך, אמר דוד המלך ע"ה **בכל יום ויום הייתי מחשב והולך למקום פלוני אני הולך וכו והיו רגלי מוליכות אותי לביהמ"ד.** ויל"ד, הלא אפילו יהודי היותר פשוט אחר קומו בבוקר השכם, טרם כל רגליו יהא מוליכות אותו לביהמ"ד, ורק אחר כך יחשב והולך למקום פלוני אני הולך וכו' ואמר מרן על פי הנ"ל דהכי פי' דוד המלך ע"ה אע"פ שהוא בעצמו לא היה צריך לתחבולות כאלה, **אבל לנו נתן עצה איך ובאיזה אופן יהא רגלינו מוליכות אותנו לביהמ"ד, את זה נלמד ע"י שנהיה מחשב והולך איך אויבינו הולכים ל'מקום פלוני' ומזה נלמד דלמקום פלוני בשום אופן לא נלך, כי מסתמא אין זה דרך הישר, ורגלי יהא מוליכות אותנו לביהמ"ד ע"כ.**

בית אולפנא (חלק ד' עמ' פ"א)

ליקוטי אמרים מהרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע
מספר "אמרי יואל" אשר אך זה יצא לאורה

וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר. לעתיד לבוא יהיה יהוד שמו יתברך בשלימות, ולא יהיו צריכים לשום מלאכה, כי כל אלו הל"ט מלאכות הם כדי לברר ענפי הקדושה מכל דבר, ובעת התיקון השלם לא יהיו צריכים עוד לשום מלאכה (האר"י לקוטים תולדות). לפי זה נראה, דלעתיד לא יהא שייך לקיים מצות שמיטה כפשוטה, דכיון דלפי בשאר כל השנים לא יעשו כל עבודה בשדה, אם כן לא יהיה להם עוד ממה לשבות בשנה השביעית, ואי יקיימו מצות שמיטה בתופן פירוי, ועל דרך שכתב **הבני ישחכך** (סיון ג): שהמלאכים רצו לקבל את התורה (שבת פח:), דודאי לפי הם ידעו שאין להם שייכות בפשטות התורה, לפי השתוקקו לקבל את עיקר התורה שהיא בפנימיותה, וזה רצו לקיים; וכמה תמרו (שם קמו.): כשעמדו ישראל על הר סיני פסקה זוהמתן, ולולא חטא העגל היו זוכים שיהיה מיד עולם התיקון; נמצא שגם אז כשעמדו על הר סיני היו במדריגה לעתיד, ואם כן לפי בחינתם לא היו צריכים לעשות שום עבודה בשדה, וכשנטעו אז בשנת שמיטה, היתה הכוונה שיקיימו תומה בתופן פירוי כמו לעתיד לבוא. וזהו **וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר**, על העת ההיא כשעמדו על הר סיני, על זה אמר מיד **דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם**, ולא אמר תחלה **שש שנים תזרע שדך**, דלפי בחינתם בתומה שעה לא היתה שמיטה אחר שש שנים של עבודה בשדה, ומה שנטעו אז בשנת שמיטה בשנה השביעית היה על תופן פירוי. (דברי יואל)

כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם ושבתה הארץ שבת לה'. כל מה שאנו צריכין לעסוק במלאכה כדי להתפרנס, אינו אלא בזמן הזה שגרם החטא (קדושין פב:). אבל לאחרי בילת מצרים אזד לא יצטרכו לעסוק במלאכה, כי מזונותיהם יהיו מצויים בריוח, ויהיו ישראל פנויים לתורה ולעבודת ה', אלא שהכרח לעסוק בזמן הזה במלאכה לצורך פרנסה, ומכל מקום צריך שיהא במדה שיותר פנוי לעסוק בתורה. וזהו **כי תבואו אל הארץ**, לעתיד בעת גאולתינו, אז יהיה **ושבתה הארץ שבת לה'** בכל השנים, אלא יהיה צורך להתעסק בפרנסה, ואמר כך אמר **שש שנים תזרע שדך**, זה מוסב על זמן הזה שצריכין אנו לעסוק במלאכה לפרנסה, הרשות נתונה לעסוק בעבודת השדה לצורך פרנסה, **ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ.** (דברי יואל)

כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם ושבתה הארץ שבת לה'. לעתיד לבוא יניח ה' את הר תבור והר סיני והר הכרמל, ויבנה עליהם את בית המקדש (ברחשית רבה צט). וזהו מה שפרט **הר סיני** בשנות שמיטה, וממילא ליה **כי תבואו אל הארץ**, לרמוז כי בימות ישראל לארץ תלויה בשמירת השמיטה. וגם מעלת הר סיני ומקום המצאו, תלוי בקיום מצוה זו, כי אם ישמרו ישראל מצות שמיטה כראוי, מהרה תהיה גאולתם הגמורה, ואז גם הר סיני יגוע ממקומו, לעלות ולהקבע בירושלים. וזהו **כי תבואו אל הארץ**, לכלול בתוך הבאים אל הארץ גם את **הר סיני**, שיעקר ממקומו לבוא לשכון כבוד במרנינו. (דברי יואל)

אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו וגו'. המדש הוא בחינת 'הולך', כי זה תפקידו כל ימי חייו להיות עולה ממדריגה למדריגה, ודבר זה שייך אף בלימוד תורה אלא לשמה, אם תכלית לימודו הוא על מנת לעשות, בסופו יגיע למדריגת לשמה, ועל הליכה זו מגיע לו שכר בעולם הזה,

ואף דקיימא לן (קידושין לט:) שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, זהו דוקא על המצוה גופה, אבל על הכשר מצוה מגיע שכר בעולם הזה, ולימוד אלא לעשה הוא הכשר להגיע לבחינת לעשה, כדדרשו (שבת סג.): בשמאלה עושר וכבוד (משלי ג), זהו העוסקים בה אלא לעשה; וזהו **אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם**, בבחינת אלא לעשה, הכתוב מבשרנו **ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה**, שהם ההשפעות הגשמיות שיתברכו בהם בעולם הזה, ונוסף לזה נפון להם רב טוב לעולם הבא, כדכתב **השל"ה**: הברכות הללו כוללות גם שכר עולם הבא הקיים והנצחי, אלא אלא גילה אותם הכתוב וטמנם ברמז. (דברי יואל)

אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו וגו'. הלא דכתיב (תהלים קיט): **משבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך**, אמר דוד **כל יום** היתי **משבת** לבית פלוני למקום פלוני **מני הולך**, ורגלי **מוליכות אותי** לבית הכנסת ולבתי מדרשות (מדרש) דוד המלך עם בתי כנסיות ובתי מדרשות והרבץ תורה ברבים, ומיזך ותמך ופעל בכל כוחותיו להגדיל תורה ולהאדירה, אמנם עדיין היה מפקפק אם יש ידי חובתו כדבעי, על כן **משב** אילך **לבית ולמקום פלוני**, ומחיבי מחכמי לישות המחלוקת בעניים המתנגדים לעבודת ה', ומהם ארחה ואלמוד אם יש ידי חובתו, ומשם **רגלי מוליכות אותי לבתי מדרשות** להשתדל כמותם לחיזוק התורה. ובעוונותינו הרבים כשרואים בדורינו את גודל השתלותם לביטולה של תורה, רחה רחינו כי עדיין לא יצאנו ידי חובתנו לקיומה של תורה, ותרחו שמפזרים הון תועפות למקורות הטומאה, אמת הדבר שגם היצר הרע מסייע להם, מה שאין כן להחזקת התורה יש התנגדות מצד היצר, אמנם צריכים להתבונן בזה ולעשות זה לעומת זה, כי הוא חייו ואורך ימינו. (משב הגה)

אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו וגו'. אמר דוד **כל יום היתי משב לבית פלוני למקום פלוני מני הולך, ורגלי מוליכות אותי לבית הכנסת ולבתי מדרשות** (מדרש) מה' מצעדי גבר כוננו ודרכו יחפץ (תהלים לז). **הבעל שם טוב הק'** פירשו: המלה סבור בדעתו, כי הוא מהלך אל מקום שהוא חפץ ללכת לצורך הגאתו, אבל באמת 'מה' מצעדי גבר כוננו' ללכת אל אותו מקום, לצורך חיזה מטרה לתקן שם דבר הטעון תיקון, ומחמת כן 'ודרכו יחפץ', המגבר בו החפץ ללכת למקום זה, וכיון שהמלה שלום מאת ה' אל המקום אשר הוא מהלך, אסור לו למעול בשליחותו, ועליו לעבוד את ה', ודזה מעלה העילות שנפלו במקום ההוא, המצפים להתעלות על ידו; והנה דוד בגודל קדושתו הרגיש חיזה השתוקקות אל מקום פלוני ובית דירה פלונית, והבין כי אין זאת אלא שעם טמונים ניצוצות המצפים להיות נתקנים על ידו, ולפיכך נפשו שוקפת ללכת לשם. וזהו **כל יום היתי משב לבית פלוני מני הולך**, כי רצונו מושכו לשם, אבל באמת לא היה זקוק לכך, כי כל כך גדלה מעלתו, שהיו **רגלי מביאות אותי**, כל הניצוצות היו מתלקטין מעצמן ממקום המצפה ומשכים **לבית המדרש** למקנם, ולא היה לו צורך בהליכה בפועל לאותן מקומות. (דברי יואל)

אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו וגו'. אמר דוד **כל יום היתי משב לבית פלוני למקום פלוני מני הולך, ורגלי מוליכות אותי לבית הכנסת ולבתי מדרשות** (מדרש) אם ברצון המלך לעשת בבירור אם הוא הולך בדרך האמת, יבקול דרכיו בחיר אם משני דרכים, אם דרכו והנהגתו הוא על דרך מצותיו ורצותיו, ואם הנהגתו הוא להיפוך מדרכי הרשעים. וזהו **כל יום היתי משב למקום פלוני מני הולך**, כדי לרחות בעשי הרשעים, ומהם נקח לדעת את הדרך האמיתית, אבל **רגלי מוליכות אותי לבית המדרש**, כי לא היה צורך לדוד להשתמש לשפוט דרכו על פי מעשי הרשעים, כי בגודל כח קדושתו לא טעה בזה, אלא ידע והשיג בשכלו בבית המדרש מהו דרך התורה האמיתי. (דברי יואל)

מה נאכל בשנה השביעית

גביר אחד בא לפני הנצי"ב מוואלאזשין וסיפר לו שהשקיע כל הונו ואונו בהשטת רפסודות עצים על גבי הנהר, וביקשו שיתפלל בעדו שעסק זה יוכתר בהצלחה, שאם לא יורד הוא חלילה לדלי דלות, אמר לו הנצי"ב בטח בה' ויעזרך, ענה לו הגביר אבל מה אעשה שלא זכיתי להגיע למידה זו ולבי מלא חרדה והיסוס על העתיד, אמר לו הנצי"ב: בפרשת בהר כתיב "וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית" ולכאורה למה ישאלו שאלה זו דייקא לגבי שנה השביעית, הלא בשנה השביעית עוד יהיה להם מה לאכול ממה שקצרו וזרעו בשנה השישית ומלאו אסמיהם בר, והו"ל לשאול מה נאכל בשנה השמינית, הן לא נזרע בשביעית, אלא הענין הוא שהעניים שבכל יום ויום צריכים המה להגיע למידת הבטחון כיון שאין להם משלהם כלום, אבל העשירים שאינם נזקקים למידת הביטחון אלא אחת לשבע שנים קשה להם להתרגל למידת הביטחון, ולכן אפי' בעודם שבעים כבר בשנה השביעית הם דואגים למחסוריהם ושואלים ודורשים "מה נאכל". **(בפי ישרים)**

אם בחוקותי תלכו - שתהיו עמלים בתורה (רש"י)

בעת כהונת הגאון רבי משולם איגרא כרב בעיר טיסמניץ, נכנסו אליו פעם שני בעלי בתים מעיר הסמוכה לדין תורה, כששמע הרב את הויכוח והבין חומר הענין השיב להם שיחזרו למחרת ואז ישיב להם. כשיצאו מביתו החליטו שאינם יכולים להמתין עד יום מחר, והסכימו לחזור לעירם ואת דבר השאלה ישאלו להרב דמתא וכן עשו, כששמע אותו רב את שאלתם הקשה, ביקש מהם שימתינו שעה מועטת, ונכנס הרב לחדרו והתפלל להשי"ת בבכיות גדולות שיצילהו מידי בזיון שיוכל לפסוק את הענין הקשה שהובא לפניו, ואכן נתקבלה תפילתו ונפל בדעתו לפתוח איזה ספר והנה להפתעתו נתגלה לפניו אותה שאלה ממש, והתשובה בצידה, שמח הרב שמחה גדולה ומיהר לצאת אל בעלי הדין ופסק להם את דינם. לימים נזדמן להם לשני בעלי בתים האלו לשהות בעיר טיסמניץ, וחשבו בלבבם שהגם שכבר נפסקה להם שאלתם, בכל זאת מן הראוי להיכנס לרבי משולם איגרא לשמוע מה היה הוא פוסק בכגון דא, נכנסו אליו וביקשו ממנו מחילה על שלא שבו אליו בעת ההוא, אמנם עתה מבקשים הם לשמוע את תשובתו. ענה להם רבי משולם את תשובתו, והנה היה זה ממש אותו פסק שפסק להם הרב של עירם. אז סיפרו לו השנים את כל השתלשלות המעשה שכיון שהיתה שעתם דחוקה פנו אל הרב של עירם כדי שיפתור להם את שאלתם, ובתוך רגעים ספורים פסק לנו פסק זה. כששמע רבי משולם את דבריהם חשב בלבבו, שאם היה ביכולתו של אותו רב לפסוק שאלה כה חמורה תוך כמה רגעים, אז מן הסתם הוא גאון גדול וא"כ חייב הוא להקביל פניו. כאשר הגיע הגאו רבי משולם לבית הרב, תמה הרב על מה ולמה זכה לכל הכבוד הזה, וסיפר לו רבי משולם את כל הענין ושהתמלא התפעלות כיצד עלה בידו לפסוק במהירות רבה כ"כ שאלה עמוקה וקשה כזו. הודה לו הרב וסיפר לו כי אמנם לא ידע מה להשיב, ובכה במר נפשו להשי"ת שיחלצהו מן המיצר ויעזרוהו למצוא את הפסק, וכן היה. כששמע רבי משולם את הדברים האלו נענה ואמר: "לבכות גם אנו יכולים, אולם הדרך הנכונה היא לעמו"ל בתורה, אם בחוקותי תלכו שתהיו עמלים בתורה".

לשון חכמים

לשון חכמים צדקו ישרים, ברוך צחות ומליצה נאמרים

ונתתי גשמיכם בעתם. נראה לי על פי ששמעתי אומרים **על דרך הצחות בשם הרב הקדוש מו"ה מיכל מזלאטשוב זי"ע,** שפעם אחת בלילה בקרירות גדול בחורף בא אליו סוחר, והרבי ישב בבית חם מאוד, ולסוחר היה קר מאוד, שאל הסוחר לרבי, רבי יהיה לכם עולם הבא גם כן, השיב לו: שוטה, לנו יהיה עולם הבא מקל וחומר, ומה על דבר שאין אנו יגיעים, הוא העולם הזה, יש לנו, עולם הבא שאנו יגיעים עליו מכל שכן שיהיה לנו. ולכם גם עולם הבא לא יהיה, מקל וחומר הנ"ל, ומה על דבר שאתם יגיעים, דהוא עולם הזה, אין לכם, על דבר שאין אתם יגיעים, העולם הבא, מכל שכן שלא יהיה לכם, עד כאן דברי קדשו.

וזה שהתורה הבטיח יעודים גשמיים, ור"ל 'אם בחקותי תלכו', כפירש"י **אם בחקותי** שתהיו עמלים בתורה, **ונתתי גשמיכם בעתם,** דהוא שכר גשמי, וכ"ש שכר רוחני שאתן לכם עד אין שיעור, כי על זה אתם עמלים, וזו אין צריך לומר זו קאמר, **והכתוב מודיע לנו דאפילו שכר גשמי יהיה לנו,** ע"ד המשנה (פאה א, א) שאדם אוכל מפירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא.

רביד הזהב

ואכלתם לחמכם לשובע וגו' ושכבתם ואין מחריד. י"ל בדרך צחות, דהמבחן יורה **שאם רועדים עם הכף ביד נשפך האוכל, וכן מי שאין לו אמונה, הוא רועד וחרד מאבדן השפע ח"ו,** ומרומז בדברי חכז"ל (נדה ט.) 'חרדה' **מסלקת את הדמים,** היינו ממונו, וזשה"כ 'ואכלתם לחמכם' השי"ת ישפיע שפע כל טוב 'לשובע' בלי גרעון, 'ושכבתם ואין מחריד' שתבטחו בו יתברך ועל ידי זה לא תאבד השפע. [ועל דרך שפי בפרשתן בספה"ק נועם אלימלך בשם אחי החסיד המפורסם, דע"י חסרון הבטחון מקלקל צנורות השפע וצריך להבטחה מיוחדת שיתחדש השפע, עי"ש בדה"ק]

שארית מנחם

יובל היא וכו' לא תזרעו ולא תקצרו. איתא בגמ' (חולין ס:) רבי אסי הקשה כתיב ביום שלישי של בריאת העולם "ותוצא הארץ דשא" וביום הששי נאמר "וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ" מלמד שיצאו דשאים ועמדו על פתח הקרקע עד שבא אדם הראשון ובקש עליהם רחמים וירדו גשמים וצמחו, וי"ל דאמרו חז"ל (ב"ר ח' ב') שהתורה קדמה שני אלפים שנה לבריאת העולם וא"כ מנין השנים של התורה התחילה שני אלפים שנה לפני הבריאה נמצא שאותה שנה שבה נברא העולם היה שנת היובל וימי הבריאה שהם מכ"ה אלול עד א' תשרי היו עדיין בשנת היובל והקב"ה רצה בזה להוכיח ששנת היובל יש בה קדושת הקרקע לכן גזר על הדשאים שלא יצאו מפתח הקרקע עד יום הששי שאז התחילה השנה החדשה שהיא שנת פשוטה ומותרים בה עבודות הקרקע.

(נחלת בנימין)

☆

ונתתי גשמיכם בעתם. ופרש"י בלילי רביעית ובלילי שבתות, ויש לפרש דברי רש"י ע"פ מה דאיתא במדרש (ב"ר י"א ה') שאל טורנוסרופוס את ר' עקיבא אם הקב"ה שומר שבת האיך מוריד גשם הלא זה הוצאה מרשות לרשות השיב לו כל העולם של הקב"ה והוה חצירו, אכן קשה ע"ז ממה דאיתא במדרש כשחרב ביהמ"ק השליך הקב"ה גט לישראל, ואם העולם היא חצירו אז הגט אינו מועיל משום שצריך לזרוק לרשות המתגרשת, ותירצו שהקב"ה הקנה לבנ"י מקום בחצירו, וא"כ שוב קשה האיך הקב"ה מוריד גשם בשבת, וז"ש הכתוב "את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו.. אם בחוקתי תלכו" שתיזהרו על שמירת השבת שלי וזה ע"י אם בחוקותי תלכו ואז לא יחרב ביהמ"ק ולא יהיה צורך להקנות לכם מקום בחצירי עבור גט "ונתתי גשמיכם בעתם" שאוכל להוריד גשם בלילי שבתות.

(בני יששכר)

☆

ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחריד והשבתי חיה רעה מן הארץ, ונל"פ המשך הפסוקים עפי"מ דאיתא בספר חסידים שני שונאים לא יקברו זה אצל זה, וכן לא יקברו צדיק אצל רשע, ופעם אחת רצו לקבור רשע אצל צדיק והיה נחש כרוך על פי המערה, וז"ש אם בחוקותי תלכו ויהיו כל ישראל עושים רצונו של מקום ולא יהיו רשעים, וכמו"כ ונתתי שלום בארץ, שלא יהיו שונאים זה את זה, ולכן ושכבתם שתוכלו לאחר מיתה לשכב בשלום, ואין מחריד שיקברו שני שונאים זא"ז או צדיק אצל רשע, כי יהיה שלום בין כולם, ואז והשבתי חיה רעה מן הארץ שלא יהא נחש כרוך ע"פ המערה מפני שכולם יהיו צדיקים.

(דברי מהרי"א)

☆

עוי"ל עפי"מ שנאמר בכנענים (שמות כ"ג ל') מעט מעט אגרשנו מפניך פן תרבה עליך חית השדה, נמצא שבכל עת צריכים הכנענים לישאר בארץ פן תרבה עליך חית השדה, אמנם כשאין חיה רעה בארץ יכולם לגרש כולם. וזהו וישבתם לבטח בארצכ"ם, ולא יצטרך לישאר אפי' כנעני אחד בארץ, אך לכאורה יש לדאוג פן תרבה עליך חית השדה, לכך הבטיח והשבתי חיה רעה מן הארץ. (תפארת יהונתן)

דורש טוב

ואכלתם לחמכם לשובע וגו', ונתתי שלום בארץ. פירש"י: "אוכל קימעא והוא מתברך במעיו. ונתתי שלום שמא תאמרו הרי מאכל והרי משתה, אם אין שלום אין כלום", תלמוד לומר "ונתתי שלום בארץ". וצ"ב אמאי יעלה על הדעת שיתאוננו ישראל לומר "ואם תאמר אם אין שלום אין כלום". וגם הלשון הרי מאכל והרי משתה אם אין שלום כו' תמוה.

אלא דידוע מאמר חז"ל (ברכות כ:) אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: רבש"ע, כתוב בתורתך (דברים י, יז) **"אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד"**, והלא אתה נושא פנים לישראל, דכתיב (במדבר ו, כו) **"ישא ה' פניו אליך"**. אמר להם: וכי לא אשא פנים לישראל שכתבתי להם בתורה (דברים ח, י) **"ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך"**, והם מדקדקים על עצמם עד כזית ועד כביצה. והנה, ממה שכתוב **"ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום"** משמע שהשלום בא בנשיאות פנים.

אמנם מעתה יש לחוש דכיון שהנשיאות פנים באה רק בשכר שמדקדקים לברך ברכת המזון אפילו בלא שביעה, אם כן מאחר שכתוב כאן **"ואכלתם לחמכם לשובע" שאפילו אוכל קימעא ישבע,** וממילא יהא חיוב הברכה מדאורייתא אפילו באוכל קימעא, אם כן שוב לא יהא מקום לנשיאות פנים, ואפשר ח"ו לא יקויים **"וישם לך שלום".**

ולהכי בא הכתוב להסיר חשש זה, ולהוסיף ברכת השלום ביחוד, וכפירש"י ז"ל **"ואם תאמר הרי מאכל והרי משתה"**, והוא, שחולקים התנאים (ברכות מט:) **דר' מאיר** סבירא ליה **'ואכלת'** זו אכילה **'ושבעת'** זו שתיה, והרי אכילה בכזית, **ור' יהודה** סבר **'ואכלת ושבעת'** אכילה שיש בה שביעה וכו', וא"כ הרי הכי כיון שנתברכו הן במאכל לשובע והן במשתה, הרי לכולי עלמא חיוב הברכה הוא דאורייתא, ואם כן **"אם תאמר, אם אין שלום אין כלום" דמנין יזכו לנשיאת פנים ושימת שלום,** לפיכך אמר הכתוב: **"ונתתי שלום בארץ"** להוסיף ברכה מיוחדת על השלום.

פנים יפות

(וכ"ה בכסף נבחר, דגל מחנה אפרים, תפארת יהונתן וישמח משה בשם "מפרשים העולם". וע"ע בשו"ת חת"ס או"ח סי' מט)

כוונת התורת כהנים שתקיעת יובל דוחה שבת בכל ארצכם

וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפַר תְּרוּעָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִעִי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ בְּיוֹם הַכִּפֻּרִים תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר בְּכָל אַרְצְכֶם: (פרק כה פסוק ט)

בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. מִמַּשְׁמָע שֶׁנֶּאֱמַר בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁהוּא בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ, אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ, אֶלָּא תְּקִיעַת בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ דּוֹחָה שַׁבָּת בְּכָל אַרְצָכֶם, וְאֵין תְּרוּעַת רֹאשׁ הַשָּׁנָה דּוֹחָה שַׁבָּת בְּכָל אַרְצָכֶם אֶלָּא בְּבֵית דִּין בִּלְבַד, לְשׁוֹן רַשִׁ"י.

וְהִנֵּה הָרַב מִפְּנֵי בְּקִיאוּתוֹ בַּתַּלְמוּד וְהַכֹּל לְפָנָיו כְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ, אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ וְסוֹתֵם הַבָּרָיְתוֹת, וְהֵן מַטְעוֹת לְשָׁאָר בְּנֵי אָדָם. שֶׁיְּדוּעַ הוּא וּבָרוּר בַּגְּמָרָא (ר"ה כט) כִּי הַתְּקִיעוֹת כֻּלָּן, שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים וַאֲפִלּוּ שֶׁל רְשׁוּת, מֻתָּרוֹת הֵן בְּשַׁבָּת לְפִי שֶׁהִיא חָכְמָה וְאֵינָהּ מְלָאכָה, וְתוֹקְעִין הָיוּ בְּרִין תּוֹרָה בְּשַׁבָּת שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְשֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים בְּכָל מָקוֹם. וְעִנְיַן הַתְּקִיעָה בְּבֵית דִּין, תַּקָּנַת רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי הִיא מִשֶּׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, לְפִי שֶׁנָּזְרוּ בָּהּ מִפְּנֵי שֶׁהַכֹּל חַיָּבִין בִּתְקִיעַת שׁוֹפָר, וְאֵין הַכֹּל בְּקִיאִין בִּתְקִיעַת שׁוֹפָר, שֶׁמָּא יִטְלֶנּוּ בְיָדוֹ וְיֵלֵךְ אֵצֶל בָּקִי לְלַמֵּד וְיַעֲבִירֶנּוּ אַרְבַּע אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְהֹתִּיר לָנוּ רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי בְּבֵית דִּין בִּלְבַד, וְאֵין לָזֶה עִקָּר בְּעִנְיַן הַתָּמִיד כְּלָל[א].

וּמָה שֶׁחִזְּרוּ (בת"כ פרשה ב ה) תְּקִיעָה בְּעָשׂוֹר דּוֹחָה שַׁבָּת, לוֹמַר שֶׁהִיא נַעֲשֵׂית בְּכָל יוֹם הַכִּפּוּרִים, כִּי הַדְּחִיָּה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁחָל בְּשַׁבָּת וְשֶׁחָל לִהְיוֹת בְּחוֹל אַחַת הִיא, שֶׁיּוֹם הַכִּפּוּרִים כְּשַׁבָּת לְכָל מְלָאכָה בֵּין לְהוֹצָאָה בֵּין לְכָל הַמְּלָאכוֹת[ב]. וּמִכָּל מָקוֹם רָצָה הָרַב לְלַמְּדֵנוּ שֶׁתְּקִיעַת שׁוֹפָר בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים נַעֲשֵׂית בְּכָל מָקוֹם, שֶׁפֵּרוּשׁ 'תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר בְּכָל אַרְצְכֶם' לְלַמֵּד שֶׁכָּל יָחִיד חַיָּב לִתְקֹעַ, וְאֵין הַתְּקִיעָה בְּבֵית דִּין בִּלְבַד כְּמוֹ הַסְּפִירָה[ג]:

מעשה חש"ב

א כוונת רבינו להקשות, מכיון שדרשת התורת כהנים אינם פשוטו של מקרא, שהרי אי אפשר לומר שכוונת הכתוב לומר שדווקא תקיעת שופר של יום כפור דוחה שבת, ולא תקיעות של ראש השנה, שהרי מן התורה יכולים לתקוע אפילו בראש השנה שחל בשבת, ואינו אלא תקנת רבי יוחנן בן זכאי. וע"כ שדרשת התורת כהנים אינו אלא אסמכתא, **וא"כ רש"י הבא לבאר הכתובים כפשוטו של מקרא, למה הביא דרשה זו, שאינו אלא אסמכתא בעלמא.**

ב פירוש, שאין לומר שלכן הביא רש"י התורת כהנים, לומר שתקיעת יובל דוחה שבת, שהרי על זה לא צריכים קרא, שהרי שבת ויום כפורים שניהם שווים הם לענין איסור עשיית מלאכה, שהרי בשניהם כתיב שבת שבתון. וכשאמרה התורה שיש לתקוע ביוהכ"פ של יובל, כולל בזה שצריכים לתקוע גם כשחל יוכ"פ בשבת. ומש"כ התו"כ שתקיעת יובל דוחה שבת, אין כוונתו לומר כשחל יוכ"פ בשבת, שהרי שבת ויום כפורים שניהם שווה הם. אלא כוונתו באמרו שדוחה שבת, היינו שתוקעים ביום הכפורים שדינו כשבת. ולא גזרים שמא יעבירנו. וא"כ צ"ב למה הביא רש"י דברי התו"כ, דהרי לענין ראש השנה מותר מן התורה לתקוע. ולענין יוכ"פ אין צריך לרבות שמותר כשיוכ"פ חל בשבת.

ג רבינו מבאר שלכן הביא רש"י דרשת התורת כהנים, ללמוד מהתורת כהנים שחובת תקיעת שופר ביובל הרי הוא לכל יחיד ויחיד, כמו תקיעת שופר דראש השנה, ולא כמו הספירה של השבע שבתות שנים, שהחיוב הוא על הבי"ד בלבד. וכוונת הכתוב 'בכל ארצכם' הנאמר ביום הכפורים, כמו כוונת הכתוב 'בכל ארצכם' בראש השנה, דהיינו שהחיוב לתקוע על כל אחד ואחד, **וזהו כבר ביאור לפי פשוטו של מקרא שחיוב תקיעת שופר ביובל הרי הוא לכל ארצכם, דהיינו לכל יחיד ויחיד, ולא רק בבית דין בלבד. ולכן שפיר הביאו רש"י.**

וראיה לדבר שכוונת התו"כ ללמד שהחיוב לתקוע על כל יחיד ויחיד אפשר לומר, שהרי אם נאמר שהחיוב לתקוע ביובל רק על בית דין, הרי בבית דין גם בראש השנה תוקעים בשבת, וא"כ מה החילוק בין יובל לראש השנה. אע"כ שכוונתו לומר שביובל חיוב תקיעה על כל יחיד ויחיד.

והטעם שביום כפורים לא גזרו שמא יעבירנו כמו שגזרו בראש השנה כשחל בשבת אפשר לומר, מכיון שהחכמים לא עוקרים מצוה מן התורה, והנה בזה שגזרו שאין תוקעים בראש השנה כשחל בשבת, לא עקרו תקיעת שופר של ראש השנה, שהרי שפיר יוכלו לתקוע כשחל ראש השנה בימות החול. אבל אם יגזרו ביום כפור שחל בשבת שאסור לתקוע, שוב יהא אסור אפילו ביום כפור שחל בחול, דשניהם שווה. ולכן לא רצו לעקור מצוה מן התורה, לכן לא גזרו כשחל יוכ"פ בשבת.

וטעם הדבר שכל יחיד ויחיד חייב לתקוע בשופר, ולא על הבית דין בלבד, אפשר לומר משום שע"י תקיעת השופר משוחררים העבדים. ואם נאמר שתקיעת שופר יהיה רק בבי"ד, נמצא שבמקום שאין בי"ד לא יוזכרו לשחרר העבדים. לכן חייבו כל יחיד ויחיד לתקוע, לזכור שצריכים לשחרר העבדים.

מה חלק לרופאים בבית עושי רצון השם

וְנָתַתִּי מִשְׁכָּנַי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא תִגְעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם: (פרק כו פסוק יא)

וְנָתַתִּי מִשְׁכָּנַי בְּתוֹכְכֶם... וְהַכְּלָל, כִּי בֶּחֱיוֹת יִשְׂרָאֵל שְׁלֵמִים וְהֵם רַבִּים, לֹא יִתְנַהֵג עִנְיָנָם בַּטֶּבַע כְּלָל, לֹא בְּגוּפָם וְלֹא בְּאַרְצָם, לֹא בִּכְלָלָם וְלֹא בְּיָחִיד מֵהֶם, כִּי יְבָרֵךְ ה' לַחְמָם וּמֵימָם, וְיָסִיר מַחֲלָה מִקִּרְבָּם, עַד שֶׁלֹּא יִצְטָרְכוּ לָרוֹפֵא, וְלֹא לְהִשְׁתַּמֵּר בַּדֶּרֶךְ מִדְּרְכֵי הָרְפוּאוֹת כְּלָל, כְּמוֹ שֶׁאָמַר (שמות טו כו) 'כִּי אֲנִי ה' רוֹפְאֶיךָ'. וְכֵן הָיוּ הַצַּדִּיקִים עוֹשִׂים בְּזְמַן הַנְּבוּאָה, גַּם כִּי יִקְרֶם עָוֹן שֶׁיַּחֲלוּ[א], לֹא יִדְרְשׁוּ בְּרוֹפְאִים רַק בַּנְּבִיאִים, כְּעִנְיַן חִזְקִיָּהוּ בְּחָלוּתוֹ (מלכים ב כ ב-ג). וְאָמַר הַכָּתוּב 'גַּם בְּחָלְיוֹ לֹא דָרַשׁ אֶת ה' כִּי בָרֹפְאִים', וְאִלּוּ הָיָה דָּבָר הָרוֹפְאִים נָהוּג בָּהֶם, מָה טַעַם שֶׁיַּזְכִּיר הָרוֹפְאִים, אֵין הָאָשָׁם רַק בְּעָבוּר שֶׁלֹּא דָרַשׁ הַשֵּׁם. אֲבָל הוּא כַּאֲשֶׁר יֹאמַר אָדָם לֹא אֹכַל פְּלוֹנִי מַצָּה בְּחַג הַמַּצּוֹת כִּי אִם חָמֵץ[ב].

אֲבָל הַדּוֹרֵשׁ הַשֵּׁם בַּנְּבִיא לֹא יִדְרֹשׁ בָּרוֹפְאִים. וּמָה חֵלֶק לָרוֹפְאִים בְּבֵית עוֹשֵׂי רְצוֹן הַשֵּׁם אַחֲרֵי שֶׁהִבְטִיחַ, 'וּבֵרַךְ אֶת לַחְמְךָ וְאֶת מֵימֶיךָ וַהֲסִרֹתִי מַחֲלָה מִקִּרְבֶּךָ', וְהָרוֹפְאִים אֵין מַעֲשֵׂיהֶם רַק עַל הַמַּאֲכָל וְהַמַּשְׁקֶה לְהַזְהִיר מִמֶּנּוּ וּלְצַוּוֹת עָלָיו.

אפילו אם רוצה ליתן כופר להשם אין ליקח ממנו

כָּל חֵרֶם אֲשֶׁר יָחֳרַם מִן הָאָדָם לֹא יִפָּדֶה מוֹת יומת: (פרק כז פסוק כט)

כָּל חֵרֶם אֲשֶׁר יָחֳרַם מִן הָאָדָם. הַיּוֹצֵא לַחֲרֵג וְאָמַר אֶחָד עָרְכּוֹ עָלַי לָא אָמַר כְּלוּם "מוֹת יוּמָת" חֲרֵי הוּא הוֹלֵךְ לָמוּת, לְפִיכָךְ לֹא יִפָּדֶה אֵין לוֹ דָּמִים וְלֹא עֶרֶךְ, לְשׁוֹן רַשִׁ"י. וְרַבּוֹתֵינוּ נָחְלְקוּ בְּדָבָר (ערכין ו) וְיֵשׁ מֵהֶם אוֹמְרִים, שֶׁהוּא אַזְהָרָה לְחַיְבֵי מִיתוֹת, שֶׁאֵין לוֹקְחִין מֵהֶן כֹּפֶר לְפִטְרָן. וְיִתָּכֵן שֶׁהִזְכִּיר זֶה בְּכָאן לוֹמַר שֶׁלֹּא יִתֵּן מָמוֹן לְשֵׁם כִּשְׁאַר הַחֲרָמִים וְיִפָּטֵר.

מעשה חש"ב

א כוונת רבינו ע"פ מש"כ בספרו שער הגמול דאמרינן שאין יסורים בלא עון, והיסורים שבאים להאדם הם עונש על החטא, וגם יסורים של 'אהבה' באים לכפר על חטא. ולכן נקראת יסורים של 'אהבה', שמורה על גודל אהבתו של הקב"ה לבני ישראל, שרוצה ליתן להם שכרם משלם בעולם הבא, ולכן מעניש אותם בעוה"ז על מיעוט עוונותיהם שנעשו בשגגה והעלם דבר, כדי למחוק מהם כל רושם חטא, שמתכפרים ביסורים, כדי שיהיו נקיים לעולם הבא, אבל מ"מ אפילו יסורין של אהבה באים לכפרה ולמירוק חטא [וכידוע שנחלקו בדבר זה הראשונים, ויש הסוברים דלמסקנא נקטינן שיש יסורים בלא עון, והרי הם יסורין של אהבה, ואכמ"ל].

ב רבינו הביא ראיה לדבריו שבזמן הנבואה לא היו דורשים ברופאים כלל רק בנביאים, מהמסופר על אסא 'גם בחליו לא דרש את ה' כי ברופאים', דמשמע מהכתוב שהיה שני טענות על אסא, א' שלא דרש בה'. ב' שדרש אצל הרופאים, ואם הנהגה הנכונה היתה שאמנם בודאי יש לדרוש בה' באמצעות הנביאים לדעת על מה באה המחלה ומה צריך לתקן, אלא שהיו הולכים גם להרופא לטפל במחלה ע"פ דרך הטבע, אם כן לא היה מקום לטעון על אסא על מה שדרש ברופאים. והטענה היתה צריכה להיות רק למה לא דרש בה'. הרי לנו מוכח מהכתוב שלא היה לו לדרוש כלל ברופאים רק בה', והרי כאשר יאמר אדם 'לא אכל פלוני מצה בפסח רק אכל חמץ'.

ג וזהו מש"כ רבינו "וכן היו הצדיקים עושים בזמן הנבואה, גם כי "יקרם עון' שיחלו", דהיינו אפילו צדיקים כשהם חולים, תולין סיבת החולי מפני שבוודאי קרה להם עון, שהרי אין יסורים בלא חטא

[משא"כ לשאר הראשונים הסוברים שיש יסורים בלא חטא, והם יסורים של אהבה, הרי כאשר הצדיק נחלה אינו מפני שבוודאי חטאו, ודו"ק].

ולפי"ז א"ש ההמשך, דלכן חטא חזקיהו במה שדרש ברופאים, ולא הלך לנביא, שהרי החולי בא בסיבת העון, וא"כ היה צריך ללכת להנביא לבקש דרך תשובה.

[משא"כ לשיטת הראשונים דיש יסורים בלא חטא, אפשר שלא היה נחשב לחטא שהלך לדרוש לרופא, שהרי לא היה צריך לדרוש בנביא על איזה חטא בא העונש, דאפשר שלא חטא, ולא היה צריך לחזור בתשובה].

לכאורה צ"ב, שהרי דין זה שאין לוקחין כופר ממי שנתחייב מיתה, מבואר להדיא בקרא בפרשת מסעי שנאמר (במדבר לה לא) "ולא תקחו כפר לנפש רוצח". וא"כ מה נתחדשה לנו כאן.

ואפ"ל דמה שמבואר בפרשת מסעי 'ולא תקחו כפר לנפש רוצח' מיירי בנותן כופר למשפחה שהרג, וע"ז נאמר שאין לקח כופר ממנו, ויש להרגו. אמנם הכתוב כאן מיירי שרוצה לתת כופר 'לשם', והיה סברא לומר דכופר כזה מהני, קמ"ל הכא שגם כופר כזה לא יקחו ממנו. ואפשר לומר שזה כוונת רבינו 'ויתכן שהזכיר זה בכאן', שהיה קשה לו כנ"ל למה הוצרך לומר דין זה כאן, הרי זה מבואר להדיא בפרשת מסעי. ע"ז מתרץ רבינו 'שלא יתן ממון לשם', שכאן קמ"ל חידוש שאפילו אם רוצה ליתן כופר להשם אין ליקח ממנו.

מאמר המשך

רק השמר לך ושמור נפשך מאוד (ה)

(דברים ד, ט)

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

כבר התחלנו בגליון פ' שמיני לברר בענין מה שמבואר בפרשה דיני התורה המותר והאסור במידי דאכילה, ובשו"ע ונו"כ ובספרי גדולי הפוסקים נתבאר כמה מאכלים דאינו אסור מצד הדין רק מצד סכנה, וחמירא סכנתא מאיסורא, ובמיוחד לבאר אי דין שמירת הגוף והנפש הוי חיוב מדאורייתא, ואח"כ בטעמי המצוה, ובגדר דין המובא בגמ' בכמה מקומות, כשעובר ע"ז עליהם נאמר שומר פתאים ה'.

ומדי דברו בו נמשיך לבאר, מענין לענין באותו ענין, דין אכילת מאכלים שונים הגורמים שכחה, ואם חל עליהם איסור משום דלאו דשכחת התורה.

הנה בגמ' מס' מנחות (צט:) איתא: "ואמר ריש לקיש כל המשכח דבר אחד מתלמידו עובר בלאו, דכ' השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים, וכדר' אבין אמר ר' אילעא, דאמר רבי אבין אמר ר' אילעא כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה, רבינא אמר השמר ופן שני לאוין נינהו, רב נחמן בר יצחק אמר בשלשה לאוין שנאמר השמר לך ושמור נפשך מאוד פן תשכח את הדברים, יכול אפי' מחמת אונסו ת"ל (דברים ד, ט) ופן יסורו מלבבך במסירם מלבו הכתוב מדבר, רבי דוסתאי בר' ינאי אמר יכול אפילו תקפה עליו משנתו ת"ל רק", ע"כ. הרי לריש לקיש עובר רק בלאו א', לרבינא עובר בשני לאוין 'השמר ופן', ולרב נחמן בר יצחק בג' לאוין 'השמר לך, ושמור נפשך, פן תשכח', אבל שכח מחמת אונס אינו עובר, דכ' יסורו מלבבך דדוקא במסירם מלבו הכ' מדבר, ומוסיף ר' דוסתאי בר' ינאי דאם תקפה עליו משנתו נמי אינו עובר דכ' רק.

ובמס' אבות (פ"ג מ"ח) מובא שם בתוס,' דכל השוכח דבר אחד משנתו מעלה עליו הכ' כאילו מתחייב בנפשו וכו', ובמס' יומא (לח:) מובא, דמשכח דבר מתלמידו גורם גלות לבניו, ולר' אבהו מורידין אותו מגדולתו, ובמהרש"א שם (ד"ה כל השוכח) העיר ממאי דשנינו בפרקי אבות כל השוכח דבר א' ממשנתו ה"ז מתחייב בנפשו כו', וביאר: דהתם נקט משנתו שהם דברים שקבל מרבו כמו המשנה, ועונשו גדול להתחייב בנפשו, והכא נקט מתלמודו והיינו דברים שבאו לו מתוך פלפול התלמוד כהוויית דאביי ורבא, ועונשו גלות לבניו שלא יהיה להם שם בגלות דעת צילותא כיומא דאיסתנא דבעי שמעתתא, עי"ש.

ואגב הגאון החיד"א ז"ל בספרו 'חסדי אבות' על מס' אבות (שם) כתב ע"ז דבר נפלא, וז"ל: "אפשר לומר במה שידוע כי כל א' קבל חלקו בתורה בסיני, ואם הוא ירא שמים הוא המוציא לאור אשר קבלה נשמתו, והחידוש ההוא אין אחר יכול לחדשו כי הוא חלקו, ואם זכה

וחידש החידוש ההוא אשר קבלה נשמתו והוציאו לאור ואחר זה שכחו מעיקרו, זו רעה חולה, שהחידוש ההוא אין חכם אחר יכול לחדשו, וז"ש כל השוכח דבר א' 'ממשנתו' דייקא, מהשייך לשורש נשמתו ושכחו מתחייב בנפשו", עי"ש.

ובספר 'אומר השכחה' (להגאון ר' ישעי' פיק ז"ל) העיר, דהרמב"ם והחינוך ועוד לא הביאו לאו זה במנין המצות, עי"ש, אולם הסמ"ג וסמ"ק ויראים ושערי תשובה (שער ג' אות כח) ועוד מנאוהו בלאוין, וידוע מש"כ הסמ"ג בהקדמתו למנין הלאוין, וז"ל: "וגם בעניין הלאוין בא אלי עניין מראה בחלום בזה הלשון, הנה שכחת את העיקר 'השמר לך פן תשכח את ה' אלהיך' כי לא היה דעתי לחברו במניין הלאוין וגם רבנו משה לא הזכירו במניין, ואתבונן אליו בבקר והנה יסוד גדול הוא ביראת השם, וחברתיו בעיקרים גדולים במקומו, וה' אלהים יודע כי לפי דעתי איני משקר מעניין המראות, וה' אלהים יודע שלא הזכרתים בספר זה אלא למען יתחזקו ישראל בתורה ובתוכחה וחפץ ה' בידי יצלח", עכל"ק.

ועי' ב'שלחן ערוך הרב' (הל' ת"ת פ"ב סעי' ד') שכתב להלכה: "וכל השוכח דבר אחד ממשנתו מחמת שלא חזר על לימודו כראוי מעלה עליו הכתוב כאלו מתחייב בנפשו, וגם עובר בלאו של תורה, שנאמר רק השמר לך ושמור נפשך מאוד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך והודעתם לבניך וגו', וכל מקום שנאמר 'השמר פן' הוא לא תעשה, וקבלו חכמים שאין הכתוב מדבר בעשרת הדברות לבד, אלא הוא הדין לכל התורה כולה", עי"ש, ובפ"ג בקו"א (סק"א) האריך הרב בהטעם דלא מנה הרמב"ם במנין הלאוין, עי"ש.

ובספר 'דרך מצותיך' לבעל משנה למלך (ח"ב אזהרה ט') כתב: "דאזהרה זו לא כתבה הר"מ, ונראה שדעתו הוא מפני שהוא מהצווים הכוללים שאין ראוי למנותם וכמו שכ' בשורש הרביעי, ובעל הלכות גדולות מנאו, והרמב"ן כשהביא המצות ששכחו הר"ם הביא אזהרה זו אך כתבו בענין אחר דהיינו שלא נשכח מעמד הר סיני" וכו', עי"ש.

כ"כ מצינו חידוש בדין זה בספר 'דברי אבות' מהגה"ק מבוטשאטש ז"ל על מס' אבות (שם), וז"ל: "נראה כשכתב ורשם אצלו את מה שנתחדש לו, גם אם שחח אחר כך לגמרי אין עליו שום פתחון פה כל דהו כלל לכולי עלמא, שמה שכתב בספר למען יעמדו ימים רבים הרי הוא ככתוב על לוח לבו, כדקיימא לן לענין עדות שכשנזכר מתוך הכתב ויש התעוררות זכרון כל דהו על ידי הכתב [ואמרו רמז כי נעים (כ' ת'שמרם ב'בטנך ר"ת כת"ב) ואימתי הם נעימים ע"י שתשמרם בבטנך והם חיים וקיימים שהתוה"ק שמורה אצלו], לא ששכוח מאתו לגמרי כל מה שהיה אפשר שיוזכר לו מאומה גם אחרי ראותו בכתב יד, רק שהוא סומך את עצמו על הכתב שרואה עכשיו לבד ולא נתעורר לו על ידי ראותו עכשיו בהכתב שום זכרון כל דהו על המאורע הקודם, כי בכהאי גוונא אין תועלת ע"י הכתב, משא"כ כשנתעורר אצלו זכרון כל דהו ע"י ראותו כתוב כן הו"ל בזכרון שלם לגבי עדות, וכ"ש לגבי זה, ויותר יש לומר שגם בכתב שאין על ידו שום התעוררות זכרון וכנ"ל דלא מהני לגבי עדות, מ"מ לגבי דבר זה מהני כיון שאין הדברים נשכחים ממנו, וכמו דלכולי עלמא מהני דאי מדכרי ליה מידכר, שהרי אין אפשר בלי היסח הדעת בכל שעה, וכן הוא בזה כיון שעומד להיות נזכר ע"י הרשום אצלו בכתב אין זה בכלל שוכח וצריך לעיין עוד בזה, ועל כל פנים אין זה מצוי כלל בשום לומד תורה ולא פירש ממנה לגמרי רק לעיתים מזומנים, שע"י טרדות עולם הזה מצד ספיקות דעניני פרנסה וכדומה מצד דרך ארץ או שלום הבריות וסגנון רוח הבריות, שיהי' השכחה שהוא כל כך שלא יתעורר לו שום זכרון ע"י הכתב ע"י בחי' ושב ויסירם מלבו, שגם שסגנון המכתב כן הוא, שעל ידי מה שכותב הדברים ע''י זה מסיח דעתו מהדברים לגמרי, ואיננו קובעם עוד בזכרונו מצד שסומך את עצמו על הכתב, עם כל זה הרי היה נשאר זכרון בלבו שיתעורר ע"י המכתב שיקרא לפניו, ומה שגבר בו שכחה יותר מזה לא היה זה רק על ידי לימודו במקומות אחרים בגדר תקפה עליו משנתו, כן נראה לענ"ד להכריע בזה לזכות", עי"ש.

המשך המאמר בגליון שבוע הבא בס"ד

ויהפוך ה"א לך את הקללה לברכה

ביאור פסוקי התוכחה שבפר' בחוקותי לברכותיו וישועותיו לבני ישראל

מבוא

בעמדינו בשבוע זו שבו קוראין אנו פרשת התוכחה, והן ידוע מש"כ בספה"ק שבקללות אלו מרומז ברכות, ומקור הדברים מבואר בזוה"ק בפרשת כי תבוא (נט, ד) **ששם נשנה התוכחה, וז"ל: כל הבטחות ונחמות דישראל בהני קללות כתיבי.**

וכן מובא באמרי פנחס (בפרשתן) **כי הם ברכות גדולות מאד שאין הדעת יכול לסבלן כלל לכן נתהפכו לקללות, וכן ידוע שהרה"ק המגיד מקאזניץ זי"ע היה קורא את פסוקי התוכחה בקול רם וכשהגיע לפסוק והשימותי את מקדשיכם וכו', צעק "רבונו של עולם ווען דערלעבט מען שוין דאס"** (ועי' בהמשך סדר המקראות מה שהבאנו ביאור על זה).

על כן אמרנו וענינו הנ"ה בר"ך לקחת"י, וכפי שכבר עשינו בתוכחה של פרשת כי תבוא לאסוף מעט מן הספרים הקדושים עניני הברכות המרומזים בתוכחה ולהציגם בפני קוראינו הנאמנים.

וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם בֶּהָלָה אֶת הַשַּׁחֶפֶת וְאֶת הַקַּדַּחַת מְכַלּוֹת עֵינַיִם וּמְדִיבֹת נָפֶשׁ וְזָרַעְתֶּם לָרִיק זַרְעֲכֶם וַאֲכָלֻהוּ אֹיְבֵיכֶם:

והפקדתי מלשון פקדון, כמו תינוק המתייירא מדבר מה, אביו מטמין אותו דבר שלא יראה אותו התינוק ויפחוד.

עוד י"ל והפקדתי עליכם בהלה, מלשון בהלו נרו עלי ראשי (איוב כט, ג), היינו זריחת האור, כי ידוע שבתוכחה שם מרומז כולו ברכות, וכן זהו נמי (פס' יז) ונתתי פני בכם, הוא הצלם אלקים, כי בצלם אלקים ברא אותו ובדמות תבניתו ית' (בראשית ט, ו), אשר בחטאו מעביר הצלם אלקים מעצמו, ובשובו מחזירו (זוה"ק נשא קכג, ב), זהו ונתתי פני בכם כנ"ל. (דברי ישראל)

*

יבואר ע"ד שאמרו חז"ל (קידושין פא.) שאמרו לשטן מן השמים הזהר ברבי מאיר ובתורתו, הרי שאף בעת שניתן רשות למשחית ח"ו להשחית הארץ, פוקדין לו מן השמים שיזהר בצדיקי הדור, וזה אמר כאן לטובה והפקדתי עליכם בהלה את השחפת וכו', כלומר גם כי ח"ו ישלחו הדברים הרעים לבוא בארץ כמו הבהלה והשחפת וכדו', מ"מ אפקוד עליכם שלא יגע בכם כי לא ינוח שבט הרשע על גורל הצדיקים, ונאמר (ישעיה ס כא) ועמך כולם צדיקים.

או יאמר והפקדתי עליכם וכו', כי פקודה הוא מלשון חסרון כאשר נאמר (במדבר לא מט) ולא נפקד ממנו איש, וע"כ יאמר גם כשח"ו יהיה החולי והמכה עליכם אפקוד ואחסר אותה שלא תבוא מכל וכל פתאום כאחת כי אם במעט מעט בכדי שתוכלו לעמוד בה, וזה שארז"ל (ע"ז ד.) בפסוק (עמוס ג ב) רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה, ע"כ אפקוד עליכם את כל עוונותיכם ושאל האי מינא מאן דאית ליה סוסיא ברחמיה מסיק ליה וכו' ואמר לו משל למלך שנושה בשני בני אדם, אוהבו נפרע ממנו מעט מעט שנאו נפרע ממנו בבת אחת, ונלמד כי לשון פקידה הוא חסרון, וע"כ באמרו אפקוד עליכם, מורה שיחסר הנגישה שלא ינגוש בבת אחת כי אם ציבחר ציבחר, וזה מאמה"כ (שמות טו כו) כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך וכו', כי כל מכות פרעה וחילו, פתאומיות היו כולן כאחד זה אחר זה בצירוף ואח"כ נטבעו כולם בבת אחת בים סוף, וזאת לא אשים עליך כי אני ה' רופאך פי' לפי שאני חפץ לרפואתך ולהעמידך על בוריך לא אשלח המכה כאחד רק במעט מעט שתוכל לעמוד בהן וכמאה"כ (ישעי' כז ג) אני ה' נוצרה לרגעים אשקנה פן יפקוד עליה לילה ויום וכו' וכפרש"י שם, והכל בשביל חיבת הבוחר בעמו ישראל באהבה. (באר מים חיים)

*

ופקדתי לשון חסרון, כמו ויפקד מקום דוד (שמואל א כ, כה) היינו אחסר מעליכם הבהלה ושאר מכות, כי לא יהיה אצלכם, וזרעתם לריק, כי עתידה א"י שתוציא גלוסקאות וכלי מילת (שבת ל:) ותהיה הזריעה לריק, כי לא יהיה צורך לזרוע, רק אוביכם יזרעו. (קדושת לוי)

*

והפקדתי עליכם בהלה, י"ל והפקדתי לשון פקדון, שאפקוד בידכם הכח הזה, שתוכלו להפחיד ולהבהיל את האויבים האורבים עליכם כמ"ש (דברים כח.) וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך, וזהו שאמר והפקדתי עליכם, פי'

אצליכם כמו (במדבר ב כ) ועליו מטה מנשה, ר"ל דבר זה, יהיה בפקדון אצליכם. (תולדות יצחק)

וְנָתַתִּי פְּנֵי בָּכֶם וְנִגַּפְתֶּם לִפְנֵי אֹיְבֵיכֶם וְרָדוּ בָכֶם שֹׂנְאֵיכֶם וְנַסְתֶּם וְאֵין רֹדֵף אֶתְכֶם:

ורדו פי' לשון ירידה, שיהיו לשונאיכם ירידה על ידכם, כמאמר רז"ל שיר השירים (ו, יא) אל גנת אגוז ירדתי, עיי"ש. (דברי ישראל)

*

י"ל הכתוב לטובה. דמצינו בקרא (בראשית לג. כ') ויקרא לו אל אלהי ישראל, שהשי"ת ב"ה יחד אלקותו על יעקב אבינו ע"ה להקרא בשם אלהי ישראל. והשמות הקדושות שהשי"ת נקרא בהם. הם בחינת הפנים כנ"ל. וזהו ונתתי פני בכם השמות הקדושים. אתן בכם ליחד שמי עליכם להקרא בשמי כמו על יעקב אבינו. ואז ונגפתם באם ח"ו נגזר עליכם איזה בחינת נגיפה. לפני אויבכם יהיה הנגיפה לפני אויבכם. ועל הצר הצורר אתכם. ולא תבוא עליכם כלל, שהגם שח"ו המצא ימצא בכם איזה עון וחטא. ותהיו ח"ו ראוים לנגיפה אעפי"כ לא תגיע אליכם. כי אם לפני אויבכם הצוררים אתכם, וכמ"ש (ישעיה מג. ד) ואתן אדם תחתיך ודרז"ל (ברכות סב:) אל תיקרי אדם אלא אדום.

ורדו בכם שונאיכם, שהגם שיהיה קצת ממשלה לאויבכם. והנה עיקר הממשלה עבורכם ולטובתכם. שלא תצטרכו אתם ללחום שום מלחמה. אך האומות יכו מכה רבה למי שירצה להרע לכם. וזהו ורדו בכם שיהיה הממשלה בשבולכם.

ונסתם, שתתנשאו למעלה ראש בבחי' הסמוי מן העין. שלא יוכל שום בחינה בעולם להסתכל בכם. ואז ואין רודף אתכם. כי איך הוא באפשרי לרדוף אחר דבר שאינו נראה כלל לעין, או ע"ד שאמר כ"ק אאמו"ר ז"ל שהאין העליון יהיה רודף אתכם. שתעלו למעלה גדולה ועליונה כ"כ. עד שכביכול הבורא ית"ש ידרוש ויבקש אחריכם. אמן כיה"ר.

או יאמר ברמז הכתוב לטובה, ע"ד כל רואיהם יכירום כי הם זרע ברך ה' (ישעיה סא ט), שכשאדם מטהר ומקדש עצמו עד שממשיך עליו הצלם אלקים קדוש, אז כל רואה בפניו יכיר שהוא צדיק, ואפי' אומות העולם יכירו וכמ"ש (דברים כח י)וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך, וזהו ונתתי פני בכם להשרות עליכם הצלם אלקים, ואז ונגפתם לפני איביכם, בזה תעשו נגיפה לאיביכם שלא יוכלו להתקרב עליכם כלל.

ורדו בכם שונאיכם, ע"ד שארז"ל (ב"ר לד י) צדיקים לבם הוא ברשותם, אבל רשעים הם ברשות לבם, וזהו ורדו בכם שיהיה ממשלה למה שבכם, דהיינו אתם בעצמיכם, על שונאכם הוא היצר הרע.

ועוד נרמז בזה ורדו בכם שונאכם שיבא רידו והכנעה ושופלות לשונאכם מפניכם, מחמת חשיבות מעלתכם, שתיכף בעת צר תתנו דעתיכם לתקן במרום בשורש העליון, ולהעלות הדבר לשרשו, ממילא יבא לו ירידה ולא יעצור כח עוד לרדוף אתכם, וזהו שגמר אומר ונסתם דהיינו כנ"ל, שתעלו כל בחי' צר ורודף למקום עליון מלשון ואל עמים ארים נסי (ישעיה מט כב), ואז ממילא ואין רודף אתכם עוד, לבטל אתכם מעבודתי ותזכו לעבוד אותי תמיד, בכל לבבכם ובכל נפשכם, אמן כיה"ר. (באר משה)

*

זו כוונה לטובה, שהשי"ת יעניק לישראל, פני היינו פנימיות ההשגה והדעת, בכדי שיוכלו לעבדו ית"ש. (מבשר צדק)

*

ונסתם פי' בזה שתנוסו יכופרו עונותיכם, ואין רודף אתכם, ובזה תינצלו מכל מיני רדיפות ועונשים. (דברי צדיקים)

וְאִם עַד אֵלֶּה לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וְיִסַּרְתִּי לָכֶם שֶׁבַע עַל חַטֹּאתֵיכֶם:

י"ל למשל אב הרואה את בנו אינו הולך בדרך הישר, מיסרו בשבט מוסר בהכאות ויסורין לנטותו לדרך הטוב, ובראותו שאינו פועל מאומה, משליך האב השבט ומנסה עמו במענה רך ומשיב חימה, רק בדברים טובים ומגדנות, ופועל בזה בטוב יותר מברע.

וכן הקב"ה מתנהג עם ישראל, וכזוה"ק בלק עיי"ש, וזה ואם עד אלה לא תשמעו לי ויספתי מלשון ולא יסף עוד (בראשית לח, כו) וברש"י לא פסק, פי', ויספתי אפסיק ליסרה אתכם, רק במענה רך ובכל טוב שמשפיע לישראל בזה פועל להטיב דרכם יותר מעל ידי יסורים. (דברי ישראל)

בענין התוכחה אמר שאדם שאין לו שום חולשה הוא מסוכן, כך אומרים הרופאים, וכמו שיש באדם רמ"ח אברים כך יש בתורה, והתוכחה הוא המרה של התורה וכמו באדם תלוי החיות במרה, שאם נחסרה או ניקבה טריפה ואינו יכול לחיות, כך התוכחה וכו'. וכמ"ש רש"י פ' נצבים שהקללות מציבין ומקיימין אתכם בעולם וכו'. (אמרי פנחס)

וְשָׁבַרְתִּי אֶת גְּאוֹן עֻזְּכֶם וְנָתַתִּי אֶת שְׁמֵיכֶם כַּבַּרְזֶל וְאֶת אַרְצְכֶם כַּנְּחֹשֶׁה:

ושברתי לשון תקוה כמו (תהילים קיט, קסו) שברתי לישועתך ה' , כי כתיב (תהילים סח,לה) תנו עוז לאלקים שישראל נותנים תוקפא וחילא לקודשא בריך הוא (זוה"ק שמות לב, ב), וזה שאמר ושברתי, השי"ת מצפה ומייחל ומקוה את גאון עזכם, ליהות תנו עוז לאלקים, ועל ישראל גאותו (תהילים שם) מישראל ה' מצפה גאותו שיתנו לו וישירו לו כי גאה גאה.

א"נ ושברתי, אני מקוה ומייחל, גאון עזכם לימוד תורתכם,כי אין עוז אלא תורה שנאמר(תהילים כט, יא) ה' עוז לעמו יתן, זהו ג"כ להלן (פס' כו) בשברי לכם מטה לחם, פי', תקוותי לכם שתתנו לי מטה לחם הוא התורה כמ"ש (משלי ט, ה) לכו לחמי בלחמי, כי ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים בתורה ותפילה כנ"ל, והקב"ה מייחל ומקוה לזה. (דברי ישראל)

*

ונתתי את שמיכם וכו', נראה ע"ד שאנו אומרים (בפיוט אנעים זמירות) פארו עלי ופארי עליו, היינו אנו כנסת ישראל משתבחין בעצמינו שכמו שהקב"ה משפיע כל מיני השפעות טובות ואנו

מקבלים ההשפעה, שאנו כלים מוכנים שנוכל לקבל ההשפעות של הקב"ה, כמו"כ ע"י מעשינו הטובים אנו נקראים משפיעים שנותנים שמחה ותענוג בעולמות העליונים, ע"ד (תהילים סח לה) תנו עוז לאלקים, שישראל מוסיפין כח בפמליא של מעלה, והקב"ה מקבלו ועושה לעצמו עטרה ממעשינו הטובים, וזהו פארו היינו שבחו של הקב"ה שהוא תמיד משפיע, זה השבח גם עלי, שאנו כנסת ישראל נקראים בבחינת משפיע ע"י מצות ומעש"ט שלנו, ופארי, היינו שבח של כנסת ישראל שמקבלים ההשפעה, הוא גם עליו, הקב"ה ג"כ כביכול בבחינת מקבל ההשפעה ממעשי המצות של ישראל.

וזהו שהבטיחה לנו התוה"ק ונתתי את שמיכם כברזל, כי הקב"ה נקרא שמים (זוהר ג ערה.) כמ"ש (מלכים א ח לב) אתה תשמע השמים, יהיה בבחינת ברזל, רומז על בחינת מקבל שלית ליה מגרמיה כלום, שאין מזיעין כלל, המכונה בשם השפעה הזולת השפע, והיינו שהקב"ה יהיה בבחינת מקבל שפע רב ותענוג גדול ממצות ומעש"ט של בני ישראל, ואת ארצכם כנחושה, ארץ רומז לכנסת ישראל כנודע, שיהיו בבחינת נחשת שמזיעין ונוזלין השפעות, ונותנין כח בפמליא של מעלה להשפיע תענוג וכל טוב למעלה. (אמרי נועם)

וְהִשְׁלַחְתִּי בָכֶם אֶת חַיַּת הַשָּׂדֶה וְשִׁכְּלָה אֶתְכֶם וְהִכְרִיתָה אֶת בְּהֶמְתְּכֶם וְהִמְעִיטָה אֶתְכֶם וְנֶעֶשׂוּ דַרְכֵיכֶם:

ונשמו דרכיכם, הכוונה כאילו כתיב ונשמה (ש' מ' קמוצה) דרכיכם, ע"ד הפסוק (משלי ג ו) בכל דרכיך דעהו, כן הכוונה כאן שתהיה כל עסקינו שאנו עוסקים רק עבור הנשמה הקדושה לטהר ולקדש אותה. (אמרי קדוש)

*

פי' הר"מ מלעכאוויטש בשם הבעש"ט, שאשלח לכם חיות בעבודת ה' משדה חקל תפיחין קדישין, ושכלה אתכם, שאתן בכם השכלה בעבודתו ית', ונשמו דרכיכם ר"ל שתהיו אצלכם בחי' מאה"כ (תהילים נ כג) ושם דרך אראנו בישע אלקים, שע"ז אמרו חז"ל (סוטה ה:) כל השם אורחותיו בעוה"ז וכו'. (תורת אבות)

*

והכריתה את בהמתכם, כאשר והכריתה את בהמתכם שתיכרת מכם הבהמיות והגשמיות, והמעיטה אתכם, היינו שתזכו לענוה ותמעיטו עצמיכם, ומוסיף הכתוב, דלא זו בלבד, אלא ונשמו דרכיכם שכל הנהגתכם תהיה רוחנית ונשמתית. (מבשר צדק)

*

ושכלה אתכם י"ל מלשון שכל, ור"ל שחית השדה היא המלכות תלמד אתכם שכל ובינה לעבוד הש"ת, והכריתה את בהמתכם, ר"ל הבהמיות שלכם הם התאות הגשמיות שבכם, והמעיטה אתכם, ר"ל השכינה הקדושה תביא אתכם לכדי ענוה והכנעה, כי אם זוכה אדם להשראת השכינה זוכה לענוה באמת, ונשמו דרכיכם, י"ל שיהיה כל דרכיכם לצורך הנשמה שהוא בעבודת הש"ת, ר"ל אפי' כשתעסקו בצרכי הגשמיות כאכילה ושתיה ומשא ומתן מ"מ יהיה כוונתם לצורך הנשמה ותקיימו בכל דרכיך דעהו. (אמרי יוסף)

וְהֵבֵאתִי עֲלֵיכֶם חֶרֶב נֹקֶמֶת נְקַם בְּרִית וְנֶאֱסַפְתֶּם אֶל עָרֵיכֶם וְשִׁלַּחְתִּי דֶבֶר בְּתוֹכָכֶם וְנִתַּתֶּם בְּיַד אוֹיֵב:

היינו רוממות קל בגרונם וחרב פיפיות בידם לעשות נקמה בגוים (תהילים קמט, ו), ושלחתי דבר בתוככם, דבר הוא תשובה, בתוככם, בלבבכם עפ"י הכתוב (הושע יד, ג) קחו עמכם דברים ושובו אל ה'. (דברי ישראל)

*

בְּשִׁבְרִי לָכֶם מַטֵּה לָחֶם וְאָפוּ עֶשֶׂר נָשִׁים לַחְמְכֶם בְּתַנּוּר אֶחָד וְהֵשִׁיבוּ לַחְמְכֶם בַּמִּשְׁקָל וַאֲכַלְתֶּם וְלֹא תִשְׂבָּעוּ:

י"ל כי עמו אנכי בצרה (תהילים צא, טז) ובכל צרתם לו צר (ישעיה סג, ט), וזהו בשברי לכם וכו', השבר והצער אשר לכם הוא שברי וצערי, וכזוה"ק פר' זו (קטו ע"א) ויסרתי אתכם (פס' כח) בגלות אף אני עמכם וכו' עיי"ש, וכשישראל נושעים ה' נושע עמהם.

א"נ כמו שישראל מקוים לה' כן הוא ית' מייחל להשפיע להם פרנסה וכל טוב, כי חפץ חסד הוא (מיכה ז, יח), וזהו שנאמר בשברי לשון תקוה שהשי"ת אומר זאת סברי ותשוקתי שיהיה לכם מטה לחם.

א"נ י"ל עשר נשים רומז לנשמות ישראל ברתא דאברהם (זוה"ק משפטים צה,א),

ע"י קבלת התורה בחג השבועות נפתח שערי פרנסה

בשברי לכם מטה לחם וכו', עפ"י אמרם ז"ל (פסחים סח:) הכל מודים דבעצרת בעינן נמי לכם, ופי' בספרים, שלכם רומז על פרנסה, ובזכות קבלת התורה ממשיכין פרנסה לכל ישראל, כי אם אין קמח אין תורה (אבות ג יז), והענין דע"י התורה נמשך פרנסה, הגם שהם רחוקים זה מזה ואיך שייך שע"י התורה יתעורר שפע פרנסה.

אך הענין עפ"י דברי הגאון מו"ה יונתן שכתב לאשר בזה שווים הם, כי מצינו בחמדת ממון, (קהלת ה ט) אוהב כסף לא ישבע כסף, וכמו"כ בתוה"ק מה שאדם לומד מתרבה חשקו יותר, ולא תשבע נפשו לעולם, וכיוון שבזה הם שווים, הגם שזו חמדת הקדושה וזו חמדת הגופניות, עכ"ז הוא ע"ד אמרם ז"ל אצל ריש לקיש (ב"מ פד.) התם קרו לי רבי והכא קרו לי רבי כדאיתא בספרים, ע"כ התורה מנענע השורש להשפיע שפע רב גם בגופניות.

וזה שהבטיחה לנו בשברי לכם מטה לחם, באם חלילה תראו דוחק פרנסה, עכ"ז תבטיחו שע"י קבלת התורה בחג השבועות יפתחו שערי פרנסה ע"י התורה, וזהו ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד, רומז על עשרת הדברים, והשיבו לחמכם, שתחזירו פרנסה, ומפרש הטעם שבכח התורה הרוחנית להשפיע גם בגופניות, מחמת במשקל ואכלתם ולא תשבעו, שהם במשקל אחד בזה אשר לא ישבע כסף, ע"כ בכח התורה להשפיע ג"כ טובות עוה"ז, אמן. (אמרי נועם)

זהו שאמר ואפו עשר נשים מרמז לתפילה בעשרה, ובתנור אחד דווקא בבית הכנסת ואל ביחידות בביתו, כי נותנין כח והתלהבות זה לזה, כמו מרקחת שכל אחד קופח מחבירו טעם או ריח, ועי"ז חוזרים ומתחזקים באמונה ובטחון, וממילא והשיבו לחמכם, תשיבו ותחזירו לכם הפרנסה ג"כ, כי תפילה בצבור היא סגולה לפרנסה, ודי למבין. (דברי ישראל)

*

דאמרו חז"ל (ברכות כ:) מחמת שישראל מחמירין על עצמן עד כזית ועד כביצה, אף שבקרא (דברים ח י) כתיב ואכלת ושבעת וברכת דייקא, בשביל זה הקב"ה נושא פנים לישראל, הרי דעל ידי צימצום תאות אכילה באו רב ברכות, כי הקב"ה משלם מדה כנגד מדה, היינו בהתנגדות והיפך דרכי בני אדם, כי ע"י צימצום למטה גורמים לבטל למעלה הצימצום ונשפע שפע רב, וכמו"ש על ר' חנינה בן דוסא (ברכות יז:) כל העולם ניזון בשביל חנינה בני, והוא מחמת שחנינה די לו בקב חרובין ומסתפק עצמו במיעוט אכילה.

וזהו בשברי לכם מטה לחם, היינו כשתראו חסרון פרנסה חלילה, אזי העצה והשיבו לחמכם במשקל ואכלתם ולא תשבעו היינו ע"י שתאכלו ולא תשבעו שתצמצמו את תאות אכילה, אז בזה תשיבו ותפתחו שערי שפע, כי כן הוא הדבר במדה כנגד מדה, ומחמת שמצמצם עצמו פותח שערי פרנסה. (אמרי נועם)

*

ואכלתם, אכילה זו היא הנאה רוחנית, וזו אין בה שביעה, וככל שהאדם נהנה, יותר גדולה והולכת השתוקקותו אליו ית"ש ללא גבול, כך שואכלתם ולא תשבעו. (דביר המוצנע)

וַאֲכַלְתֶּם בְּשַׂר בְּנֵיכֶם וּבְשַׂר בְּנֹתֵיכֶם תֹּאכֵלוּ:

ואכלתם בשר בניכם, הרי זו ברכה גדולה, ואכלתם פי' שתזכו לאכול ולהתענג, בשר בניכם, פי' מבשורות טובות שתתבשרו מבניכם ובנותיכם. (אורח לחיים)

וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת בָּמֹתֵיכֶם וְהִכְרַתִּי אֶת חַמָּנֵיכֶם וְנָתַתִּי אֶת פִּגְרֵיכֶם עַל פִּגְרֵי גִלּוּלֵיכֶם וְגָעֲלָה נַפְשִׁי אֶתְכֶם:

והשמדתי את במותיכם פי' כאשר תבוטל מכם הגאוה, והכרתי את חמניכם פי' תהיו נשמרים מתאות היצר היוקר בקרבם. (דברי בינה)

וְנָתַתִּי אֶת עָרֵיכֶם חָרְבָּה וַהֲשִׁמּוֹתִי אֶת מִקְדָּשֵׁיכֶם וְלֹא אָרִיחַ בְּרֵיחַ נִיחֹחֲכֶם:

קשה דאם יחרב המקדש פשיטא שלא יהיו קרבנות לריח ניחוח, ונראה דדרשו חז"ל (מגילה כח.) והשימותי את מקדשיכם, אע"פ שהוא שוממה קדושתה עליה, ומטעם זה אמרו המעלה קרבן בחוץ בזמן הזה חייב כרת, משום דקדושת ביהמ"ק לא בטלה אף לאחר חרבנו, דאם היתה בטילה היו הבמות מותרות, וזהו שאמר הכתוב והשימותי את מקדשיכם, שאפי' בהיותו שמם בקדושתו הוא עומד, וראיה לכך, ולא אריח בריח ניחוחכם, שאסור להקריב שום קרבן בהמה אף לאחר החורבן. (ערבי נחל)

וְאֶתְכֶם אָזֵרֶה בַגּוֹיִם וַהֲרִיקֹתִי אַחֲרֵיכֶם חָרֶב וְהָיְתָה אַרְצְכֶם שְׁמָמָה וְעָרֵיכֶם יִהְיוּ חָרְבָּה:

פרש"י זו מידה קשה לישראל שבשעה שבני מדינה גולים למקום אחד רואים זה את זה ומתנחמים, וישראל נזרו כבמזרה כאדם הזורה שעורים בנפה ואין אחת מהם דבוקה לחבירתה, ונראה לבאר הטובה הגדולה הצפונה בה דמבואר בספרי הקדמונים ז"ל כי מה שהגלה הקב"ה את ישראל לבין האומות מלבד מדת העונש שבו למרק עוונות ישראל, יש בו ענין נוסף שהוא צורך אל הגאולה וכמו שיתבאר ענין זה בארוכה בספרי ויואל משה (מאמר ישוב א"י ס' ק"י), וגם הבאנו מ"ש השלה"ק בשער האותיות אות ק' דהפיזור הוא לטובה והוא הכרח עבור הגאולה, ואיתא במד"ר (שה"ש פ"ח ח') עה"פ קול דודי הנה זה בא בשעה שהמלך

והשמותי את מקדשיכם..

השר שלו"ם מבעלזא זי"ע שמע שהמגיד הקדוש מקאזניץ זי"ע הי' נוהג להפך הדברי תוכחה שבפר' בחקותי לברכות, ונסע לפר' בחקותי לחזות במו עיניו את הנ"ל, וכאשר קרא את הפסוק הזה והשימותי את מקדשיכם ולא אריח בריח ניחוחכם, אמר בזה"ל: אוי רבש"ע ווען דערלעבט מען דאס שוין

ובספר עטרת ישועה מבאר כוונת דברי המגיד הקדוש, כי ידוע שכל התוכחה מלא טובות, רק הם סתומים ונעלמים מעיני כל חי, כי מאתו לא תצא הרעות כו', רק לעיני בשר נראה שהם קללות ח"ו, והנה נודע אשר מן העשרה הרוגי מלכות, וכן מכל הנהרגים ונשחטים על קדושת שמו יתברך, עולה תענוג גדול למעלה אשר אין לשער, אבל אנו מתפללין בכל יום ואל תביאני לידי נסיון שלא יהיה תענוג כזה למעלה מהריגות בפועל ח"ו, ודי לנו במה שאנו מוסרין נפשינו על קדושת שמו ית' בשעת קריאת שמע, וזאת מרמז הכתוב שהקב"ה מבטיח אותנו שלא יהיה שם תענוג למעלה מהקדושים והנהרגים בפועל ממש, ורק די לנו בכח מסירת נפש בשעת קרי"ש ותפלה באמת במחשבה, נחשב כאילו הקרבנו אותנו בפועל ממש. וזהו והשימותי את מקדשיכם שאבטל ואשבית ההקדשים בפועל ויעשה כביכול זאת שממה, ואל אריח בריח ניחוחכם שאינו רוצה עוד לקבל תענוג כזה מן הנהרגים בפועל על קדושת שמו ית', וע"כ סיים מי יתן שיהיה כך בקרוב שלא יוכלו האומות העולם לצער אותנו להכריח אותו לקידוש ה' ולא יהיה תענוג כזה למעלה רק מתורה ותפלה ומעש"ט במצוי נפש.

המשיח אומר לישראל בחודש הזה אתם נגאלין אומרים לו איך אנו נגאלין ולא כבר נשבע הקב"ה שהוא משעבדינו בע' אומות, והוא משיבן ב' תשובות א' מכם גולה לברבריא וא' גולה לסימטריה דומה כמי שגילתם כולכם וכו, ע"ש, מבואר להדיה כי שבועה היא שנשבע המקום ב"ה שבטרם יגאלו ישראל גאולה נצחית יהיו משתעבדין בכל ע' אומות עד שכאשר יבוא משיח יהיו ישראל יראים פן לא נתקימה עדין השבועה במלואה, ולא יתכן שתהיה הגאולה. שעוד לא נתקן כל הניצוצות הק'. ובזה אפשר לפרש דגם במאה"כ ואתכם אזרה בגוים טמונה ברכה לישראל, דאף שזו מידה קשה להם שיהיו ניזרים כבמזרה פזורים ומפוזרים בכל פינות, מ"מ פיזור זה הוא לטובתם, שכל אחד יש לו שליחות ללקט ניצוצות הקדושות הפזורות באותו מקום שאליו הוא נזרה. (דברי יואל)

הרה"ק ר' נחום מטשערנאביל ביקר פעם בשנות נעוריו אצל הבעש"ט הק' וקראו אותו לעלות לתורה לפסוקי ה"תוכחה", בתחילה חלשה דעתו של ר' נחום על שכיבדו אותו בעליה זו, אולם משהחל הבעש"ט הק' בקריאת הפסוקים, הרגיש ר' נחום שעם כל פסוק מהתוכחה מסתלקים ממנו המכאובים והמחושים הקשים שהיו מנת חלקו (כידוע שסבל הרבה ממחושים שונים), **וכשגמר הבעש"ט הק' את כל פסוקי התוכחה חש ר' נחום בעצמו כאילו נברא מחדש, עד זקנה ושיבה היה מזכיר הרה"ק מטשערנאביל את אותה שבת שנתהפכו לו הקללות שבתוכחה לברכות.**

אָז תִּרְצֶה הָאָרֶץ אֶת שַׁבְּתֹתֶיהָ כֹּל יְמֵי הָשַּׁמָּה וְאַתֶּם בְּאֶרֶץ אֹיְבֵיכֶם אָז תִּשְׁבַּת הָאָרֶץ וְהִרְצָת אֶת שַׁבְּתֹתֶיהָ:

דמבואר בכתבי האריז"ל כי גם בזמן הזה אע"פ שביהמ"ק חרב ואין עבודה וקרבנות מ"מ בשבת הנה נעשית כל היחודים ממילא בהעלאת העולמות כמו קודם פגם אדה"ר נמצא כי בשב"ק אין חסר כלום שאנו בגלות אך הכל יפה בעתו, וז"ש (שם יט, ל) את שבתותי ומקדשי תיראו ר"ל כאשר שבתותי תשמרו יחשב לכם כמו שמקדשי תיראו בבנינו כי היחודים נעשו עתה בשבת כמאז, ועוד נעלה השבת בהגלות יותר, אחרי כי כל ימי השבוע אין היחוד כתיקונו, לכן בשבת הוא ביתר שאת מבזמן שביהמ"ק היה קיים, וע"ז אנו אומרים (בברכת רצה והחליצנו) שלא תהא צרה ויגון וכו' פי' ע"י שמקבל השבת בשמחה נכונה אזי יחשב לנו כאילו ראינו ציון בבנינו, ובזמן הגלות השבתות יותר טובים מבזמן שהיה ביהמ"ק על מכונו, וזה פי' הכתובים בהבטחה זו, אז בהגלות תרצה הארץ העליונה את שבתותיה הם השבתים, כל ימי השמה תשבות פי' כל ימי השמה הם זמן הגלות תשבות יהיה לכם שבתים טובים, אשר לא שבתה בשבתכם עליה, כי בזמן ביהמ"ק לא היו שבתים טובים כאלה. (תפארת שלמה)

הבעל התניא הי' רגיל בעצמו להיות הבעל קורא בתורה, פע"א לא הרגיש בטוב, וחסיד אחד קרא בתורה במקומו, כשהגיע לסוף ה"תוכחה" מצאו את בן הרב (האדמו"ר האמצעי) **שנתעלף, כשעוררו אותו מעלפונו שאלוהו על סיבת העלפון, אמר: זה לי פעם ראשונה שאני שומע קללות בתורה, שהרי מפי אבא אין הן נשמעות כך...**

וְהַנִּשְׁאָרִים בָּכֶם וְהֵבֵאתִי מֹרֶךְ בִּלְבָבָם בְּאַרְצֹת אֹיְבֵיהֶם וְרַדַף אֹתָם קוֹל עָלֶה נִדָּף וְנָסוּ מְנֻסַת חֶרֶב וְנָפְלוּ וְאֵין רֹדֵף:

י"ל והנשארים בכם, הם שמשימים עצמן כשירים (עי' ר"ה יז, ב), והבאתי מורך בלבבם, יראת שמים.

ורדף אותם תורגום אונקלוס קול טרפא, רומז לפרנסה כמ"ש (תהילים קיא ה) טרף נתן ליראיו, ור"ל טרדות הפרנסה רודפת את בני האדם, אבל ונסו מנוסת חרב, לתפילה כתרגום אונקלוס בחרבי (בראשית מח, כב) בצלותי, והוא התחזקות באמונה, אזי ונפלו כל הדאגות ואין רודף. (דברי ישראל)

וְכָשְׁלוּ אִישׁ בְּאָחִיו כְּמִפְּנֵי חֶרֶב וְרֹדֵף אֵין וְלֹא תִהְיֶה לָכֶם תְּקוּמָה לִפְנֵי אֹיְבֵיכֶם:

ומרומז על דברי הגמרא (גיטין מג.) אין אדם עומד על דברי תורה אלא א"כ נכשל בהן, ועי"ז שיראה את הכשלון בחבירו יועיל לו כבר כאילו הוא נכשל בזה, ויודע להיזהר מכך. (דברי שמואל)

וַאֲבַדְתֶּם בַּגּוֹיִם וְאָכְלָה אֶתְכֶם אֶרֶץ אֹיְבֵיכֶם:

שכמו הזרע שנזרע בתוך הקרקע שנרקבת, ואדרבה מוציאה כח הקרקע, כן אנו ג"כ, וזהו ואבדתם בגוים שאתם תהיו מאבדים את הגוים ואכלה אתכם מארץ אויביכם. (אך פרי תבואה)

וְהַנִּשְׁאָרִים בָּכֶם יִמַּקּוּ בַּעֲוֹנָם בְּאַרְצֹת אֹיְבֵיכֶם וְאַף בַּעֲוֹנֹת אֲבֹתָם אִתָּם יִמָּקּוּ:

ר"ל אף שעונות אבותם אתם דייקא, דהיינו שאוחזין מעשי אבותיהם בידיהם, וראוי להיות פוקד עון אבות על בנים (יתרו כ ה), מ"מ ימקו העונות ע"י חרטה ועזיבה. (ישמח משה)

וְהִתְוַדּוּ אֶת עֲוֹנָם וְאֶת עֲוֹן אֲבֹתָם בְּמַעֲלָם אֲשֶׁר מָעֲלוּ בִי וְאַף אֲשֶׁר הָלְכוּ עִמִּי בְּקֶרִי:

ועל פי פשוטו קשה להבין דלאחר שהתודו עונם צריך שיהא רק טוב, רק דכל איש צריך להתודו על ג' אופנים, א' על שהמרה נגד מלך מלכי המלכים, ב' איך שגרם פגם בעולמות העליונים, ג' כי דרכו של השי"ת להיטיב, והוא גרם בעונו ח"ו להיפך.

וזהו והתודו את עונם על ג' דברים הללו א', במעלם אשר מעלו בי שישימו לבם נגד מי מעלו, ב', ואף אשר הלכו עמי בקרי, היינו שפגמו בעולמות העליונים, ג' זהו שגרמו

שיהיה ואז ירצו את עונם, ואח"כ יהיה וזכרתי את בריתי וכו'. (הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע)

אַף אֲנִי אֵלֵךְ עִמָּם בְּקֶרִי וְהֵבֵאתִי אֹתָם בְּאֶרֶץ אֹיְבֵיהֶם אוֹ אָז יִכָּנַע לְבָבָם הֶעָרֵל וְאָז יִרְצוּ אֶת עֲוֹנָם:

א"ז י'כנע ל'בבם ה'ערל, מפרש הרמז בר"ת ה'כון ל'קראת א'לקיך י'שראל, כפרש"י לשוב מרשעך, והגם שתשובה זאת רק מיראת העונה, הוא ככתוב והבאתי אותם בארץ אויביהם אבל איתא בשם הבעש"ט אם עושה תשובה מיראה אזי ה' בעזרו שיזכה לעשות תשובה מאהבה, מש"ה מפרש הרמז בר"ת י'פתח ל'ך א'וצר ה'טוב, וזהו תשובה מאהבה כדכתיב יראת ה' הוא אוצרו, ה' דייקא, יראת הרוממות. (מקרי דרדקי)

*

או אז יכנע לבבם וכו', פירש"י לשון אחר אלו שמא אז יכנע לבבם וכו', והכוונה הוא דאע"פ שאינו ודאי שנכנע לבבם, אעפ"כ השכינה עמנו בגלות, א"ז י'כנע ל'בבם ה'ערל ו'אז, ר"ת אליהו, שכשיעשו תשובה יבוא אליהו לבשר הגאולה, ואז ירצו את עונם (הרה"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע)

וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקוֹב וְאַף אֶת בְּרִיתִי יִצְחָק וְאַף אֶת בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֶזְכֹּר וְהָאָרֶץ אֶזְכֹּר:

הרי זו הבטחה כי גדולה זכות החסד שהיא מדתו של אברהם, להחיש גאולתן של ישראל. (תורת יחזקאל)

טעם קריאת התוכחה לפני חג השבועות

או אז יכנע לבבם וכו', ונראה ע"ד דאיתא בגמ' דר"ה (מגילה לא:) מפני מה קורין התוכחות שבספר ויקרא קודם חג השבועות ושבמשנה תורה קודם ראש השנה, כדי שתכלה שנה וקללותיה ותחל שנה וברכותיה, וקודם ראש השנה היא העת שיתעורר האדם בתשובה שממשמשין ובאין ימי הדין, והקב"ה מוחל עונותיהן ומהפך מדת הדין לרחמים, וע"י תשובה ממתיקין הגבורות לבל יחולו עוד, וממשיכין השפעות טובות.

ומצינו שגם חג השבועות נקרא ר"ה כדאיתא (ר"ה טז.) ובעצרת נידונין על פירות האילן, ואם בני ישראל עושין תשובה בימיט הספירה הקב"ה מוחל עונותיהם ותכלה השנה וקללותיה, ובחג השבועות שהוא ר"ה תחל שנה וברכותיה, וזה פי' הפסוק או אז יכנע לבבם הערל ר"ל שיעשו תשובה שלימה והזדונות נעשו להם זכיות, ואז ירצו את עונם, ר"ל שאז ירצו שיבוקש עונם בשביל להרבות שכרן, וירצו לשון רבים, שהם והוא יתברך ירצו בכך. (מאור ושמש)

וְהָאָרֶץ תֵּעָזֵב מֵהֶם וְתֵרֶץ אֶת שַׁבְּתֹתֶיהָ בָּהְשַׁמָּה מֵהֶם וְהֵם יִרְצוּ אֶת עֲוֹנָם יַעַן וּבְיַעַן בְּמִשְׁפָּטַי מָאָסוּ וְאֶת חֻקֹּתַי גָּעָלָה נַפְשָׁם:

היינו שישליכו ויעזבו בחינת הארציות, וע"ז ותרץ את שבתתיה פי' ותהיה מרוצה שבתתיה, כי יהיה כל כוונתו בלתי לה' לבדו, והם ירצו את עונם, ר"ל ע"י שמירת שבת כראוי, כי השומר שבת כהלכתו אפי' עובד עבודה זרה כדור אנוש ר"ל מוחלין לו, ודי למבין. (אילנא דחיי)

אֵלֶּה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים וְהַתּוֹרֹת אֲשֶׁר נָתַן ה' בֵּינוֹ וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי בְּיַד מֹשֶׁה:

להורות לנו רחמיו וחסדיו שהתוכחה כולה הוא רק בינו ובין בני ישראל, כדרך האב המתווכח עם בנו שאינו רוצה לביישו בפני אחרים, רק בינו ובין עצמו מוכיחו מאוד, ואומר כך וכך אעשה לך ואכה אותך מאוד אם לא תטיב מעשיך, ובפני העם משבח את בנו, כן הענין התוכחה אינו רוצה יתברך לבייש אותנו, על דרך הנזכר לעיל, גם מחמת שעל הטובה אינו חוזר יתברך, אבל על הרע חוזר יתברך, כמו שדרשו חכמינו ז"ל (סנהדרין ק"ח.) בפסוק (במדבר כג, יט) ההוא אמר ולא יעשה, וינחם ה' על הרעה כו', וידע יתברך כי ינחם אחר כך ולא יביא התוכחה עלינו, ואולי יקטרגו שרי האומות על זה, שדיבורו יתברך לא נתקיים, לזה אמר בינו ובין בני ישראל, ולא ידעו המקטריגים כלל כשיביא יתברך שמו ויתעלה, רק טובות תמיד אמן.

ולסיומא דמילתא נעתיק דברי רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע (בפרשתן) **על כוונת הפייטן** (בזמר לכה דודי) **מקדש מלך עיר מלוכה קומי צאי מתוך ההפיכה, ולכאורה צ"ב וכי היכן מצינו שארץ ישראל נהפכה, אכן אפ"ל דכל הפורעניות שבאו על ישראל הם מפני שלא זכו ונתקיימה בהם התוכחה אשר הוזהרו עליה בתוה"ק, אמנם כאשר יזכו ישראל ויעשו תשובה שלימה ישוב הקב"ה לרחם עליהם ולהסיר מעליהם חרון אפו, ואז כל התוכחות שהיו אמורות לבוא על ישראל יתהפכו לטובה, ויחולו על ראש האומות המעיקים לישראל, לזאת אמר מקדש מלך עיר מלוכה שנחרבה בסיבת עוונות ישראל שגרמו להביא עליהם את כל האלות בצירוף אתוון לרע להם, קומו צאי מתוך "ההפיכה" כלומר מתוך מה שיתהפכו התוכחות עצמן לטובה, שיסורו מעל ישראל וינתנו על האומות. והיינו טעמא דמילתא שפרשת התוכחה מסתיימת אלה החוקים וכו' אשר נתן ה' בינו ובין בני ישראל בהר סיני "ביד משה", דאחר שהודיע הכתוב את כל התוכחות העלולות לבוא על ישראל אם יחטאו, חזר וגילה כי בכח הצדיק לחזור ולהפכן לברכות, וז"ש "ביד משה" כי ברשותו הדבר מסור לשנותן ולהפכן על האומות.**

◆ פרק ה' ◆

משנה א

בעשרה מאמרות נברא העולם, ומה תלמוד לומר, והלא במאמר אחד יכול להבראות, אלא להפרע מן הרשעים.

הקשו המפרשים הרי הקב"ה הוא טוב ומטיב לכל, ולמה נאמר לומר שהוסיף עשרה מאמרות כדי להגדיל את העונש.

ובחסדי אבות להמיד"ץ מפרש שזה בא להורות רחמי ה' המרובים ית"ש, ולדרכו תלך.

וז"ל בהקדם מה שאמרו חז"ל (ב"ר פי"ב סט"ו) בתחלה עלה במחשבה לפני הקב"ה לברוא את העולם במדת הדין, רצה שיהיו העולם מתקיים, הקדים מדת הרחמים ושתפה למדת הדין. וכתב הגלגלי הקדוש (פ' בראשית) כי המאמר הראשון ברצונות, היא המחשבה שעלתה לפניו לברוא העולם, וזו היתה במדת הדין, ושאר המאמרים היינו בריאת העולם במעשה, הן היו במדת הרחמים, עכ"ד.

והנה כתב השל"ה הקדוש (פ' בראשית) בביאור מאמרם (יבמות קכ:) הקב"ה מדקדק עם הצדיקים כמוט השערה, כי שורש נשמת הצדיקים הוא מהמחשבה העליונה, על דרך לשיטת בגמרא (מכות כט:) שאמר הקב"ה על רבי עקיבא כך עלה במחשבה לפני, וכל הקרוב למלך מלכי המלכים צריך להיות יותר מזוכך וטהור, ולכן עמהם מתנהג במדת הדין ומדקדק ביותר, אבל בשאר הנבראים לפיכך התרחק ממקור כל המקורות, הקב"ה מתנהג במדת הרחמים, וזה שאמרו בתחלה עלה במחשבה לברוא במדת הדין, פי' יותן שהרצון בתחלת המחשבה הטמיר והנעלם בסוד המחשבה, הבריאה הוא במדת הדין, עכ"ד.

וזה י"ל המכוון באמר המשנה, בעשרה מאמרות נברא העולם, ופירש הברטנורא תמצה ואמר, וברחמים נמי אמר הוא (וכן הוא בגמרא רפ"ב דשבת לב:). ופריך ומה תלמוד לומר והלא באמר אחד יכול להבראות, פי' שהיה יכול להבראות באמר הראשון ברצונות שהיתה ברוצ המחשבה, ולמה הוסיף עוד מצא מאמרות, ומתרצינן שאר הנבראים ממקור כל המקורות, וממנו נלמד להפרע מן הרשעים, והיינו כדי שיהיה העונש מצורף עם מדת הרחמים, כי מלמלי היו כל ברואים ועומדים באמר הראשון ברצונות אז היו כולם קרובים למקורם עליון, והיה הקב"ה מתנהג עמהם בדקדוק מדת הדין, ואם תמלה עומק הדין מי ילדק בדין, לכן הקב"ה ברוב רחמיו ומסדיו ברא את העולם בעשרה מאמרות, כדי שתהיה הנהגת העולם בגירוף עם מדת הרחמים.

משנה ו

עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות, ואלו הן, פי הארץ.

וז"ל בטעם שנברא פי הארץ בערב שבת בין השמשות. בהקדם מה שכתב בבני יששכר (מאמרי מועדים י' אות ז) שיש לכל מצוה גבול מוגבל בשיעור עשייתו כהלכתו, זה כשר וזה פסול, אבל לדקדוקי המצות אין גבול מוגבל, כי אחד מחמיר בכך וכך ואחד מדקדק יותר, ועל ידי עשיית המצוה כפי הדין המוגבל, מאיר אור הפנימי של המצוה, ועל ידי מילי דחסידי והחומרות שהוא בלי גבול מאיר אור המקיף, והוא השמירה מן החיצונים, עכ"ד.

ובזה יש לבאר ענין תוספות שבת, כי אותו תוספות אין לו שיעור וגבול, ועל ידי זה שמכין עצמו לקדושת שבת ומקבל שבת אחת תוספת קודש השבת, מאיר אור המקיף של מצות שבת, והוא שמירה על החדש שלא יבא לידי חילול שבת חס ושלום.

ויש לפרש בזה מה שנאמר (שמות כ ח) זכור את יום השבת לקדשו, ובמרכבת המשנה (על המילות יתרו פ"ו ס"ד) מפרש מה שנאמר ע"ת יום השבת, היינו הטפל ליום השבת הוא ההוספה שמוסיפין ממוצ"ש על הקודש, עכ"ד. וזה שאמרו הכתוב ואומר לקדשו, כי על ידי תוספת שבת יזכה לקדשו, היינו לקדש ולשמור את עצם היום השבת קודם כדת והכלכה.

והנה כתב ע"ז זללה"ה בתפלה למשה (מזמור פו) ידוע (סוטה ח:) במדה שאדם מודד מודדין לו, ואם כן אם עושה גדרים ושומר עצמו לגל יכשל, על דרך שנאמר (ויקרא יח ג) ובמרחם אם מצרים, עשו משמרת למשמרתי (יבמות כא:), גם הקב"ה שומרו מן החטא כמה שאינו יכול לשמור עצמו, עכ"ד. ועל פי האמור יובן הענין ביותר, כי כל מיסורי תורה, הן בבחינת חוב פנימי, וגזירות מכמים הן בבחינת חוב המקיף, ולכן על ידי קיום גזירות מכמים זוכה להיות נשמר מן החטא, שעל ידי מצות דרבנן מאיר עליו חוב המקיף שהוא שמירה מן האיסורים המכשילים את האדם בעבירות, נמצא ששמירת גזירות דרבנן הוא מגן ומסך לאדם שלא יבא להכשל בעבירה כשוגג ואנוס.

ובדרך זה י"ל מה שאינו בבריתא במס' שבת (לב יב:) דלא יקרע לאור הנר בשבת שמא יטה, אמר רבי ישמעאל בן אלישע מי יקרע ולא יטה, פעם אחת קרע וביקש להטות, אמר כמה גדולים דברי חכמים שהיו אומרים לא יקרע לאור הנר. ויש להבין אומרו כמה גדולים דברי חכמים, דלכאורה מה גדולה יש בזה שהניחו שלפעמים יזדמן לאדם מכשול בלא יודעים ובשביל זה גזרו גזירה. אך י"ל כי רבי ישמעאל בן אלישע היה מתמיה בטוח בצדקתו ובזהירותו שלא יבא לידי מכשול (ועל דרך המבואר שם בגמרא דאדם מצוי שאין דרכו להטות בחול לא גזרו בו חכמים), ולכן אמר מי יקרע ולא יטה, ממנ היון שרואה שכמעט בא מכשול לידו, על התמרט על שלא קיים גזירות דרבנן כפשוטן, ואמר כמה גדולים דברי חכמים שהיו אומרים לא יקרע לאור הנר, פי' שדברי חכמים הם גדולים, שזה מאיר לאור הנר המקיף, ואלמלי היה הוא מקיים גזירות דרבנן כפשוטו, לא היה לו שמירה והגנה שלא יבא לידי מכשול.

והנה קרא ועדותו נחלקו על משה ואהרן על מה שהם מוסיפין מדרבנן גזירות ותומרות מדבריהם, ועל זה נאמר (במדבר טז ג) ויקהלו על משה ועל אהרן ויאמרו אליהם רב לכם כי כל העדה כלם קדושים ובתוכם ה' ומדוע תתנשאו על קהל ה', ופירש"י כי כל העדה כולם קדושים, כולם שמעו דברים בסיני. פי' כולם יודעים התסור והמותר על פי דין תורה, ועל ידי זה ובתוכ"ס ה', היינו שנמשך בתוכם חוב פנימי של המצות, ומדוע תתנשאו ע"ל קהל ה', להאיר חוב המקיף השורה מבחוץ, והנכם מוסיפין תומרות וגזירות דרבנן.

ולכך נראה שאת אין השמשות נוהג אי הלרן לגלוע קרא ועדתו, כי היה גלוי לפני ה' בשעת בריאת שמים וארץ שעתידין בני ישראל בשעה זו להוסיף מחול על הקודש, כדי להמשיך חוב המקיף המגין שלא להכשל בחילול שבת קודש חס ושלום, וזה נאמר טענת קרא מה תועלת בתוספות תומרות וגזירות דרבנן, שהרי יש בהם תועלת רב שהוא שמירה שלא יבא להכשל באיסור תורה, ולכן נוהג אז אי הלרן לגלוע קרא ועדתו.

*

ובאופן אחר י"ל בטעם שנוהג אי הלרן בערב שבת אין השמשות, בהקדם מה לאיתא במכילתא (ויקרא פ"ו פ"ד) זכור ושמור נאמרו בדבור אחד, זכור ושמור מלמדין, מכאן אמרו דמוסיפין מחול על הקודש, ופירש במרכבת המשנה שזה נלמד ממה שנאמר ע"ת יום השבת, היינו הטפל ליום השבת הוא ההוספה, עכ"ד.

לך זה תלוי בפלוגתא דתנאי, כדאיתא בשם' פסחים (לב כב:) שמעון העמסוני היה דורש כל אתין שבתורה, כיון שהגיע לאת ה' אלהיך תירא (דברים ו יג) פירש (מכל וישמון שדרש), עד שבא רבי עקיבא ודרש את ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים, עד כאן הגמרא. נמצא לפי דרשתן אתין לרבות תלמידי חכמים. ולפי זה י"ל כי קרא שיצא להמעיט נגד משה ואהרן, שבר לגל דרשתן אתין לריבוי, וליכא מצות מורא תלמידי חכמים.

ולזה נראה שבת אין השמשות נוהג אי הלרן, שהיה גלוי לפניו ית"ש שעתידין ישראל בזמנו שעה להוסיף מחול על הקודש, דדרשתן אתין לריבוי, ואם כן יש מצות מורא תלמידי חכמים, ולכן נוהג אז אי הלרן לגלוע קרא ועדתו, על שלא מהרו במצות זו.

משנה ח

חרב בא לעולם על המורים בתורה שלא כהלכה.

יסוד על פי מה שהאריך ע"ז זללה"ה בייטב לב (ר"פ נח) שצריך המלמד תשב"ר ללמוד עמהן ברמשית לימודי חומיות של"ך בי"ת גימ"ל דל"ת במילואם, כמו שנמסר לנו בקבלה מאבותינו ואבות אבותינו, והן רבים עתה עמי הלרן הסוברים המורים הנקראים לעהרע"ם, הפוללים גדרי עולם ללמד לנערי בני ישראל חומיות שלנו כמו חומיות של חומות העולם, היינו ם ג ך כו' בלא המילוי, אבל האיש ירא את דבר ה' יזמין רגל הילדים מהן וכיוצא בהן, כי הנה אדרבה אדרבא בחכל, שזה משורש פורה רעש ועשה המוליד מיתות ואפיקורסות בלב הילד, ועין הרואה

תעיד על זה בזמנינו, מצרי השומע ויחדל. וכי תאמר מה בצע אם לומד התורה ומילותו, או כמו שנכתב לצד, מען ווומר להודישך קומט ממרי חמת, הלא ידעת כי עיקר יסוד דת ישראלי להאמין בתורה שבכתב ובפירושה הנמסר לנו בעל פה, ומהן שאין מפורש בכתב כי אם נלמד מי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן, ומהן מה שהוסיפו חז"ל ועשו משמרת וסייג לתורה ומנות שהן מדברי סופרים. והנה גוף התורה שבכתב הוא למראה עיני הילד, והמילוי אינו רואה, וכשאומר לו שזה אל"ף, הרי ל"ף נמסר לו בעל פה והוא מאמין לו שכן הוא, והוא מתנהג ומרגילן להאמין גז' המורות יחד שבכתב ושבעל פה, ומתוך לגער וגו' גם כי יזקין לא יסור ממנו, עכ"ד.

והנה מיתא במדרש (ב"ר פמ"ה פ"ב) הקול קול יעקב והידים ידי עשו, בזמן שקולו של יעקב מצוי בבתי כנסיות, אין הידים ידי עשו. והנה קולו של יעקב רומז על תורה שבעל פה, נמצא שבזכות לימוד תורה שבעל פה אין הידים ידי עשו.

וזה יש להעמיס במאמר המשנה, תרד בע לעולם על המורי"ס בתורה שלא כהלכה, היינו בשביל המורים הנקראים לערער"ס שהם מלמדים בתורה שלא כהלכה, אלא הולכים בדרך המתחדשים ואינם מלמדים האותיות עם מילואיהם, ומרגילם להאמין רק במה שהעינים רואות ואינו מרגילם להאמין בתורה שבעל פה, ואלילה נאסר הקול קול יעקב תורה שבעל פה, ועל תרד בע לעולם ושולטים הידים ידי עשו ח"י.

משנה ג

ארבע מדות בנותני צדקה.

יש לפרש הסמיכות של המשנה הקודמת, קשה לשמוע ומהיר לשבר. והוא על פי מה שהניח המגן אברהם בקונטרס שמן שמן (פ' בלעמית) לפרש הפסוק (דברים כו יג) לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי, דאיתא בגמרא (חוליות יג.) האוכל ממה שאכל עכבר משכח תלמודו, עוד אמרו (ב"ר פ"ג פ"ג) מי שאינו נותן מעשרות כראוי עכברים בתיו ואוכלים תבואתו. וזהו לא עברתי ממצותיך, שנתתי מעשר כראוי, ומכח זה ולא שכחתי מה שלמדתי, כי לא היו העכברים אוכלים התבואה, עכ"ד.

והנה כתבו בתוס' בסמ' תענית (דף ט. ד"ה עשר) בשם הספרי, עשר תעשר את כל תבואת זרעך, כל לשבוע פרקמטיא וכל דבר שמרויח בו, דהיינו מעשר כספים, עי"ש.

משנה ד

ארבע מדות בנותני צדקה.

יש לפרש סייכות המשניות, שהמנע בע מזה ללמדינו שאפילו הדבר שנמנע שכחת התורה מתלמידים, ולזה הסמיך את המשנה מרבע מדות בנותני לצדקה, שהעושה על המעבד הצדקה ומעשרות לעניו שהעכברים יורשים נחלתו, וזה גורם שיהיה מהיר לשכח.

*

יתן ויתנו אחרים חסיד.

יש להבין מזה מדת חסידות יש כאן, הלא זהו מעיקר הדין שכל ישראל יתנו לצדקה, וכדאיתא בשו"ע (יו"ד סי' רמ"ח ס"ע) כל אדם חייב ליתן לצדקה, אפילו עני המתפרנס מן הצדקה חייב ליתן ממה שיתנו לו.

וז"ל על פי מה שהניח ע"ז זללה"ה בייטב לב (פ' מטות) בשם דודו הגה"ק המהרי"ל זללה"ה, לפרש הפסוק (במדבר ח כה) ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה ולא יעבוד עוד ושרת את אחיו באהל מועד לשמור משמרת ועבודה לא יעבוד, כי עיקר עבודת הלוים בשירה וזמרה בקול וכנור וגבל היה למען לעורר לבבות ישראל לתשובה בשעה שהקריב את קרבנותיהם של חטאות ואשמות וכדומה, ומבן חמשים שנה נפסל בקול ולא היה יכול עוד לעשות עבודת השירה וזמרה (כפיוטת הרמב"ן שם), עם כל זה עמד על משמרתו עם אחיו הלוים לעורר הלבבות לתשובה, והענין כי אז בינה יתירה נודעת להם, שהם היו מתבודדים בינם לבין קונם מיד על עבודתו לשפוך כמים לבו ואיתו לפני ה', ובזה נקושרות עם כללות לבבות ישראל המחוזים זה בזה, וכבן אף בלי קול זמרה היו מעוררים הלבבות לפשפש במעשיהם, וזה שאמר ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה ולא יעבוד עוד בפועל ממש, ועם כל זה ושרת את אחיו, עם אחיו, לשמור משמרת לעורר, הגם ועבודה לא יעבוד, עכ"ד.

וזהו הרוצה שיתן ויתנו אחרים, פי' בעת שמתעורר רגשו לתת לצדקה בכוונה הראוי ובשמחה של מצוה, מתעוררים גם אחרים שיתנו גם הם לצדקה, זהו מעלת החסיד הצדיק וירץ שמים שבעבודתו בינו לבין קונו הוא מעורר גם בצד אחרים לעבודת ה'.

משנה ה

כל מחלוקת שהיא לשם שמים, סופה להתקיים, איזו היא מחלוקת שהיא לשם שמים, זו מחלוקת הלל ושמאי.

יתבאר על פי מה שמצינו שני ענינים בעבודת הצדיקים

קדושי עליון, הע' כתב בעבודת ישראל (פ' בחקותי) לפרש מה שאמינו לעיל (פ"ג מ"ב) הוי מתפלל בשלומה של מלכות שלמעלה מורגלה היא עת רעהו חיים בלעו, דהנה העובד את הש"ת בהבה תמיהית צריך שיהיה לו גם מדת הירגה להגביל ולצמצם את ההבה, דאלולע הירגה יוכל להתקרב על הש"ת מרוב אהבה עד כלות הנפש, כעין שנאמר בנדב ואביהוא (ויקרא טו ו) בקרבתם לפני ה', וימותו, שקרבו את עצמם יותר מדאי ונשאר נשמתם דבוק במקורם, וזה שאמרו הוי מתפלל בשלומה של מלכות, היינו שיהיה לך שלימות של מלכות שמים מאהבה ויראה, שלמעלה מורגש"ה, היינו שגם לע יהיה לו מדת הירגה, אף זה הקב"ה, את רעהו זה העובד מאהבה, חיים בלעו, עכ"ל.

הנ' כתב בנועם מגדים (פ' נצבים) להיפך מזה, כי ידוע לקדושים וטהורים בני עלית שבעת מגדורת הירגה התמימים בלבם פעמים יבוא בסכנה רבה להבטל ממציאות מחמת הירגה, וה' ילהיטו מרחם בעת רצותו לשלם גבוהה זו שלא תהבה בלבו לכבות הירגה ויעלה בחיים טובים ומתוקנים, וזהו (דברים ד ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים, ר"ל בשני הבחינות כאחד הוי"ה ואלהי"ם יעלה בחיים, תהבה היא משורש שם הוי"ה ב"ה ירגה משורש שם אלהים, ובעת מגדורת הירגה אז הדביקות בהוי"ה יחזיקהו להמיות נפשו, עכ"ל.

ובדרך זה יתפרש המשנה מחלוקת שהיא לשם שמים, היינו מחלוקת בדרך עבודתו ית"ש, סופו להתקיים, כי דברי שניהם נשארו קיימים ושניהם מתבטלים, כי לפעמים יש צורך לעבדו ית"ש בחופן זה ולפעמים יש צורך שיהיה העבודה בחופן השני, ומפרש זו מחלוקת הלל ושמאי, כי מבואר בזוה"ק (פינחס דף רמה.) ששמאי היה מסטרא דירגה וגבורה, והלל מסטרא דחסד ורהבה. והצדיקים הקדושים המשלימים את נפשם בעבודה שלימה לפני ה', הם צריכים לנקוט כדברי שניהם, כי בעת מגדורת מדת רהבה, שיש חשש יפול מכלה נפשם מרוב רהבה, צריכים לנקוט במדת שמאי להמלגם בירגה, ובעת יפגבו במדת הירגה בשלימות, וש חשש יפול יתבטלו ממציאות מרוב הירגה, הקב"ה שולח בהם התעוררות בחינת רהבה מדת הלל לכבות את הירגה, למען יתקיימו חיים בעולם הזה לעורך ימים.

*

איזו היא מחלוקת שהיא לשם שמים, זו מחלוקת הלל ושמאי. י"ל בדרך רמז, בהקדם מה דאיתע במס' רגש השנה (דף כ:) שנתעטף הקב"ה כשליח ציבור והרגה לו למשה סדר תפלה של י"ג מדות של רחמים, ואמר לו כל זמן שישראל חוטאין יעשו לפני כסדר הזה ואני מוחל להם. והקדמונים (פלטין פ' שלח) תקנו זה לי נרין עשיה בפועל ממש להיות רחוס וחנון וכדומה, או סגי בחמירת הי"ג מדות של רחמים בלבד.

וההפלגה בפיוס יפות (פ' תצא) כתב להוכיח דסגי בחמירת הי"ג מדות של רחמים ואין נרין עשיה בפועל, שהרי מדה הרגשונה הוא על, ואי אפשר לאדם לעשות מדת על ממש, ועל כרחך נרין לומר דדי בחמירת י"ג מדות של רחמים, וזה שאומרים (בסליחות) ע"ל הוריתנו לנו לומ"ר שלש עשרה, שמדת ע"ל מורה לנו דמה שנאמר אם יעשו בני כסדר הזה היינו בחמירה לבד ולע בעשיה, עכ"ד.

וכן בפרע דכלה (פ' ויחי) כתב שמין רואין מזה, דהרי מצינו ליעקב שנקרע אֵל (מגילה יח.), שנאמר (בראשית לג כ) ויקרע לו אל אלהי ישראל, הרי שאפשר לאדם להגיע לבחינת ע"ל ממש, ולפי זה כדי שיתעוררו הי"ג מדות של רחמים נרין לעשות כמדתם בפועל, וזה שאמר (בראשית מט ג) ושמעו אל ישראל אביכם, ובמדרש רבה (פס"ר פ"ג) רבי פנחס אמר שמעו אֵל, הוי ישראל אביכם. הכוונה כי יעקב אבינו נרצונו להדריך את בניו להלוך בדרכיו יתי"ש, אמר שמן החיוב עליהם דוקא כפירוש יעשו לפני ממש, כי גם ממדה הרגשונה אין רואין, דהרי ישראל אביכם נקרע אֵל, עכ"ד. אך בשמעה לחמו (לקו"ת הסוכות פ"ג) כתב שהמדרש דרש מה שנאמר ושמעו אל ישראל אביכם, אל תיקרי אֵל (בסנהד' ל) אלא אֵל (בילקו"ש תחת הפ') ישראל אביכם, דיעקב היה נקרע אֵל, עי"ש. ונמצע דאי אמרינן יש אם למקרע אֵל, אין לע נקרע יעקב אֵל, ואו די בחמירת י"ג מדות של רחמים, ואי יש אם למסורת, אמרינן אֵל ישראל אביכם בחינת אֵל, ולרך עשיית י"ג מדות של רחמים בפועל להדבק במדותיו יתברך שמו.

וזה גרמו במאמר המשנה, מחלוקת שהיא לשם שמים, היינו אם כשר ודם יוכל להקרע בשם שמים ולהיות נקרע אֵל, מחלוקת הלל ושמאי, דבמס' סנהדרין (דף ז.) סבירא להו לבית שמאי אדרבה אם למקרע, ובית הלל פליגי עלייהו. ונמצע לבית שמאי אמרינן לע אם אֵל, ודי בחמירת י"ג מדות של רחמים, מה שאין כן לבית הלל דיש אם למסורת, אפשר לאדם להיות בבחינת אל ממש, ובכדי שיתעוררו הי"ג מדות של רחמים, נרין עשיה בפועל ממש.

חוקים להורותם

הלכות ודינים, מפסקי הראשונים והאחרונים, עם תוספת ביאורים וטעמים שונים

נו"נ ע"י הרב הגאון דומ"ץ דקהילתינו שליט"א

עשיית מלאכה בשעת ברכה

בפרשתן (כו, כא) **"ואם תלכו עמי בקרי", וביאר בט"ז** (סי' קצ"א סק"א) **הכונה, דאף שתלכו עמי, דהיינו שתעשו המצוה, מכל מקום היא בדרך מקרה וערעי, ולכן אסור לעשות מלאכה בשעת ברכה, דזהו מורה על עשיית הברכה בלא כונה אלא בדרך מקרה**

מלאכה בשעת ברכה

אסור לעשות מלאכה בשעה שמברך.

שו"ע (סי' קפ"ו סעי' י"ב, סי' קצ"א סעי' ג) **לגבי ברכהמ"ז.**

ומצינו ב' טעמים בזה, {א)} בט"ז (סי' קצ"א סק"א) כתב כי זה מורה על עשיית המצוה דרך עראי ומקרה, כנ"ל, {ב)} בלבוש (סעי' ג) וכן בעולת תמיד (סק"ם) כתבו הטעם משום ביטול הכונה, [ובפשטות זהו טעם אחר מהט"ז], וכטעם זה הביא במחצה"ש (סי' תרנ"א ס"ק יט) בשם הלבוש (שם סעי' ח) ומובא במשנ"ב (שם סקל"ז) דאין לנענע הלולב בשעה שאומר "השם" באמא השם הושיעה נא, דבאמירת השם צריך כונה יתירה, ובעת הנענוע יהא טרוד ואינו יכול לכוין כל כך, וכנראה דצריך לומר בדברי המשנ"ב דלגבי ברכה הביא טעם הט"ז ולגבי נענועים הביא טעם הלבוש, דבאיסור עשיית מלאכה בשעת הברכה יש בו שני טעמים, בשעת אמירת השם אסור מחמת ביטול הכונה דבעינן כונה יתירה כפי שמצינו בלולב ובשעת הברכה דא"צ כונה יתירה כמו באמירת השם ולכן לגבי הברכה הביא טעם הט"ז, ולגבי נענועים דלא שייך הטעם דנראה כעושהו בדרך עראי, דאדרבה שם עיקר המצוה הוא עשיית הנענועים ולא שייך לומר שהנענועים נחשב כמי שנגיר השם בדרך ארעי, ועי' באליה רבה (סי' קנא סק"ג).

והנה בשו"ע מובא דין זה לגבי ברכהמ"ז שהוא ברכה שמחוייבת מה"ת, והיה מקום לומר דדוקא ברכהמ"ז, ובט"ז (סי' קצ"א סק"א) כתב דה"ה בכל תפילה ושאר ברכות, וכן בשעה"צ (סי' קפ"ג סקכ"א) כתב דדין זה שייך אף בברכה דרבנן, ועי' במשנ"ב (סי' ס"ג סק"ט), ובשועה"ר (סי' קפ"ג סעי' י"ד) מחלק בין מלאכה שמגרע הכונה דזה אסור בכל הברכות, לסתם מלאכה שאסור רק בברכהמ"ז.

עשיית תשמיש קל בשעת ברכה

אפילו תשמיש קל יש אומרים דאסור, וכל שכן שלא יעסוק בדבר שצריך לשים ליבו אליו.

במ"א (שם) כתב דה"ה תשמיש קל, ובמחצה"ש ביאר משום דנראה שעושה המצוה דרך עראי, והוי בכלל אם תלכו עמי קרי וה שייך גם בתשמיש קל ע"כ, ויש לומר דזהו רק לפי טעם זה, אבל לפי טעם חסרון הכונה אפשר דתשמיש קל אין בו חיסרון כונה, וכן מבואר בשועה"ר (שם) וז"ל אסור לעשות מלאכה בעודו מברך מפני שנראה כמברך בדרך עראי ומקרה, אפילו תשמיש קל אסור לעשות אף על פי שאינו מונעו מלכוין, ואצ"ל שלא יעסוק בדבר שצריך לשום לבו אליו ע"כ, אולם הם אירי בברכהמ"ז, ולגבי שאר ברכות מבואר שם דאסור רק בענין שיש חיסרון כונה, ועי' בהעה קודמת דבמשנ"ב משמע דה"ה שאר ברכות אסור אפי' תשמיש קל, ובשו"ת שלמת חיים (סי' קנ"ו) עמד במה שכתב בסידור אשי ישראל (דף צ"ט) דבנט"י לסעודה בשעת הניגוב מברכין על נטילת ידים, הלא כתב הט"ז דבעת ברכה אסור לעשות שום דבר, ובמג"א כתב אפילו תשמיש קל, והשיב שגם הניגוב שיך להמצוה, ומבואר כסתימת הט"ז דה"ה בכל הברכות, ובס' תשובותיו תורת חיים (הנדפ"ח סי' ל"ם) כתב דמי שיודע שיותר מכוין אחר הניגוב יכתוב בברכה ע"כ, ובס' פתחי הלכה (פ"א הע' 119) הביא ששמע מהגרשז"א זצ"ל לימוד זכות להמנגבים הידים באמצע הברכה, כיון דעוסק במצוה זו גופא אינו מגרע מן הברכה, ומובא (בס' אורחות רבינו ח"ג עמ' קפ"ז אות י"ג) בשם הגרח"ק זצ"ל שראה את החזו"א מברך אשר יצר בשעת הניגוב, ובס' נור החיים (להגרח"ק עמ' קפ"ח) דכשאלוהו להחזו"א ע"ז, השיב שאנשים מחכים, אבל זה היה רק תירוץ, אך הסיבה האמיתית היא כי זה חלק מהמצוה שלא יהא רו"ח, ובס' שר התורה (תולדות הגאון מטשעבין זצ"ל עמ' 415) מובא שסיפר הג"ר דוד יפה שבעת שהגיע פעם לבית הגאון, הבחין שהגאון מברך תוך שהוא מנגב ידיו, ושאלו האם ניתן ללמוד מזה שתשמיש קל מותר בעת הברכה, והשיב לו שבדרך כלל הוא נזהר בזה, ורק עתה כשראה שנכנס לחדר, הזדרז בכדי שלא לעכבו, וכתב בס' הליכות שלמה (פכ"ב ס"ה) דלכתחילה אין ראוי להתהלך בשעת ברכה.

עיון בדברי תורה בשעת ברכה

יש ליזהר שלא לעיין באמצע ברכה אפילו בדברי תורה.

משנ"ב (סק"ה) בשם הט"ז (שם), וכן הוא בשועה"ר (שם), ובט"ז מבואר הטעם דנחשב ג"כ כמי שמברך בדרך עראי, אולם בשועה"ר מבואר הטעם משום חיסרון כונת הברכה.

שומע ברכה מאחר

השומע ברכה מאחר וייוצא בה גם כן דאין לו לעשות מלאכה בשעה ששומע.

מסתבר דה"ה השומע ברכה וברצונו לצאת בו דשיך בו דין זה, דשיך בו הטעמים הנ"ל, וכל שכן שטעם חיסרון כונה שיך יותר בו, דהרי הוא צריך לדקדק לשמוע כל תיבה כראוי מהמברך.

עשה מלאכה בדיעבד בשעת הברכה

בדיעבד אם עסק בשעה שבירך יצא.

ביאוה"ל (סי' קצ"א ד"ה בעיודו) בשם עול"ת דלא גרע משיכור שמברך דיצא, והנה בעו"ת מדמה לשיכור שיוצא בדיעבד, ובשיכור הטעם הוא משום חיסרון כוונה, ומובן לשיטתו דדעתו בטעם איסור עשית מלאכה בשעת ברכה הוא משום חיסרון כוונה כפי שהבאנו לעיל, אולם באמת לכאו' לטעם משום דנראה שמברך בדרך עראי כ"ש דיוצא בדיעבד.

משיב כהלכה
תמצית השיעורי הלכה שנאמרו בבית מדרשנו
ע"י הרב הגאון רבי יהושע צבי יוושעף שליט"א
מו"ץ קהילתינו הק'

חג השבועות (א)

דינים הנוהגים לנעורים כל הלילה

א] הניעור כל הלילה אסור לו לילך לישון בתוך חצי שעה סמוך לעלות השחר אלא ימתין עד שיגיע זמן קריאת שמע של שחרית ויקרא קריאת שמע (א) ולכתחילה יש להמתין עד זמן משיכיר את חבירו הרגיל עמו קצת שהוא 50 דקות לפני נץ החמה (ב)

ב] וכן יכול להעמיד שומר שיעיר אותו קודם סוף זמן קריאת שמע (ג) או שיעמיד שעון מעורר ומועיל דווקא אם מכיר בעצמו שהשעון מעורר אותו ואינו ישן שינה עמוקה (ד)

ג] ואם קשה לו להמתין ומתיירא שירדם וגם יתכן שיאחר חלילה זמן קריאת שמע יכול לקרות מיד אחר עלות השחר (ה)

ד] אך מותר לילך לישון קודם חצי שעה לפני עלות השחר כיון שהתחיל בהיתר (ו)

ה] ואם הלך לישון קודם חצי שעה ולא נרדם עד לאחר חצי שעה אינו צריך לקום ולהמתין לקרות קר"ש כשיגיע זמנה (ז) וכן הוא בכל השנה אם מתעורר לפנות בוקר אחר שהגיע זמן קריאת שמע ועדיין חפץ להמשיך לישון רשאי ואין עליו חיוב לקום ולקרות קר"ש (ח)

ביאורים והוספות

(א) כמבואר במשנ"ב (סימן רל"ה סקי"ז) דאסור לילך לישון בתוך חצי שעה שקודם זמן קריאת שמע של ערבית שמא ימשך בשינה ולא יקרא קר"ש וא"כ כל שכן לפני תפילת שחרית שהרי הוא עיף ביותר אחר שהיה ער כל הלילה כ"כ בשו"ת בנין עולם (סימן א') ובספר עטרת ראש (ברכות דף ט')

(ב) שהוא זמן קריאת שמע לכתחילה כמבואר בשו"ע (סי' נ"ח ס"א)

(ג) כף החיים (סי' נ"ח כ"ד)

(ד) לקט הקמח החדש (סי' פ"ט אות ס"ו) שאלו שישנים שינה עמוקה בפרט אחר שהיו ערים כל הלילה ואין מתעוררים בצלצול השעון וודאי שאי אפשר לסמוך על זה

(ה) כמבואר בשו"ע (סי' נ"ח ס"ג) דבשעת הדחק שהוא אנוס מותר לקרות קר"ש מעלות השחר ועיי"ש במג"א (סק"ג) דה"ה כשיש קבורת מת או מילה או בהושענה רבא שמרבים בתחנונים יכול לקרות קר"ש מעלות השחר ויש שמדקדקין להמתין מעט אחר עלות השחר עכ"פ שש דקות כדי לצאת דעת הפמ"ג (א"א סי' נ"ח סק"ב) דזמן משיכיר הוא שש דקות לאחר עלות השחר ובספר לקט הקמח החדש (שם) כתב להמליץ זכות על אלו ההולכים לישון סמוך לעלות השחר שאינו דומה לערבית שאסרו כי בלילה כל בני הבית ישנים ואין מי שיעורר אותו אבל בשחרית שבני ביתו ערים בוודאי יעוררו אותו אך קשה לסמוך על סברא זו בדאורייתא ובפרט אם כולם ישנים ויתכן שלא יהיה אף אחד שיעוררנו ויאחר חלילה זמן קר"ש

(ו) אמנם גם בהתחיל בהיתר מועיל רק אם יודע בוודאי שלאחר גמר המלאכה ישאר לו זמן לתפילה וכל שכן לקר"ש דאורייתא ולכן דווקא אם מכיר בעצמו שיקום בוודאי לקריאת שמע בזמנה מותר ללכת לישון קודם חצי שעה של עלות השחר אבל אם יש לו ספק שמא לא יצליח לקום אין לו ללכת לישון בשעה מאוחרת כשמכיר בעצמו שלא יקום בזמן אלא אם יעמיד שומר או שעון מעורר באופן שמכיר בעצמו שבוודאי יקום על ידי השעון

(ז) דאף שעדיין לא נרדם מסתבר שנקרא התחיל בהיתר כמבואר בשו"ע (סימן רל"ב ס"א) לגבי אכילה שאם התחיל סעודתו בזמן היתר אינו צריך להפסיק ומבואר שם דנטילת ידים כבר נחשב להתחלה ולגבי תספורת משהלביש החלוק של הספרים עיי"ש

(ח) דינים והנהגות בשם החזו"א ובתשובות והנהגות (ח"ב סי' נ"ב) כתב דטעם החזו"א הוא שנחשב התחיל בהיתר דכשהוא במטתו עדיין חשוב כעסוק בשינה אך עדיין צ"ע מה הדין אם קם לאחר עלות השחר לעשות צרכיו ושוב נכנס למיטה לישון עוד אם גם בזה נקרא התחיל בהיתר שאינו פוסק

ו] הניעור כל הלילה צריך ליטול ידיו ג' פעמים סירוגין (נעגי"ל וואסע"ר) **כשיגיע עלות השחר ונחלקו הפוסקים אם יכול לברך ברכת על נטילת ידים** [ט] **ולכן לא יברך אלא רק אחר שעשה צרכיו או הטיל מים בבוקר** [י] **או ימשמש במקומות המכוסים שבגופו קודם הנטילה** [יא]

ז] אף שצריך ליטול ידיו ג' פעמים בהגיע זמן עלות השחר אך אם עומד באמצע אמירת התיקון או תהלים או שאוחז באמצע הלימוד אינו מחויב להפסיק ויכול לסיים ואח"כ יטול ידיו [יב]

ח] אם התנמנם באמצע אמירת התיקון וישן על השולחן כשיעור חצי שעה ראוי להחמיר וליטול ידיו בקומו משינתו [יג]

ט] בכל האופנים הנ"ל שנוטל ידיו בלי ברכה אין קפידא של איסור הליכה ארבע אמות בלא נטילת ידים [יד]

י] אף הנוהג לברך בכל יום על הטלית קטן בשבועות שלא פשט את הציצית כל הלילה לא יברך עליה [טו] **ויכוון בברכת הטלית גדול לפטור גם הטלית קטן וכן בחור ישמע הברכה מנשוי המתעטף בטלית גדול ויכוון לצאת וימשמש בציצית של הטלית קטן**

יא] יזהר שלא יברך ברכות התורה קודם עלות השחר [טז] **אפילו כשישן ביום שלפניו שינת קבע דאם בירך קודם עלות השחר יש אומרים דהוי ברכה לבטלה** [יז] **ולכן אם כבר בירך בטעות לפני עלות השחר ישמע אח"כ מחבירו אחר עלות השחר או שיכוון בעת התפילה לצאת באהבה רבה וילמד מיד אחר התפילה** [יח]

ביאורים והוספות

(ט) בשו"ע (סי' ד' סי"ג) כתב דיש להסתפק אם הניעור כל הלילה צריך ליטול ידיו והרמ"א פסק שיטול בלי ברכה ותלוי בהטעמים דלפי הרא"ש שטעם הנטילה בבוקר מחשש שיגע בשינתו במקומות המטונפים א"כ בניעור כל הלילה שאין חשש זו אינו צריך ליטול ידיו בבוקר ולטעם הרשב"א שכתב שצריך ליטול ידיו דנעשה כבריה חדשה לפי"ז אף הניעור כל הלילה צריך לברך דלא פלוג רבנן ובמשנ"ב (סק"ל) מביא מכמה אחרונים החולקים על הרמ"א וסוברים שיכול לברך

(י) כמבואר במשנ"ב (סק"ל) דכן נכון לעשות בליל שבועות דאם עשה צרכיו לכו"ע יברך על נטילת ידים

(יא) שו"ע הרב פסקי הסידור הל' נטילה שחרית

(יב) תשובות והנהגות (ח"ב סי' ב') עפ"י המטה אפרים (סי' תקפ"א סי"ב) דאם הוא באמצע אמירת סליחות יטול ידיו בגמר אמירת סליחות וע"ע בנפש חיה סימן ד' שמביא דעת הרמב"ם הל' ביאת המקדש (פ"ה ה"ח) דבאמצע עבודת הקודש א"צ הכהן לחזור ולקדש ידיו כשעולה השחר, עיי"ש

(יג) ישנם כמה דעות בשיעור שיתין נשמי די"א שהוא ג' שעות וי"א יותר מחצי שעה וי"א יותר מג' דקות עיי' ביאור הלכה ד"ה דוד ולמעשה נקטו הפוסקים להחמיר רק ביותר מחצי שעה עיי' קיצור שו"ע (סי' ב' ס"ח) וקצוה"ש (סי' ב' סק"א) ודעת רביה"ק מסאטמאר זי"ע (הובא בזמירות ח"א אות ס"ז סק"ג) דהמתנמנם בלילה אף מעט צריך ליטול ידיו ולא נאמר שיעור שיתין נשמי אלא על הישן ביום אך כאן הוא רק שינת עראי ועיי' במשנ"ב סקכ"ז והרב בסידורו דפליגי בזה וראוי להחמיר בזה

(יד) שמקורו בזוהר ומובא בשע"ת ומשנ"ב (סי'בא' סק"ד) אבל בדידן אין קפידא כמבואר באשל אברהם בוטאטש (סימן ד') וכ"כ במשמרת שלום (סי' א' סק"ג)

(טו) בשו"ע (סי' ח') מובא מחלוקת הראשונים אם כסות יום בלילה פטור מציצית או דווקא כסות לילה פטור אבל כסות יום חייב אף בלילה ודעת השו"ע שצריך לברך ועיי"ש בטו"ז ומג"א דא"צ לברך דאולי כסות יום חייב אף בלילה ולא נפקע חיובו וע"כ כתבו השו"ע הרב ומשנ"ב שם דנכון לפטור אותה בברכת טלית גדול

(טז) היינו שזמן היותר מוקדם הוא 72 דקות קודם נץ החמה

(יז) עיי' במג"א (סימן מ"ז סקי"ב) ופסק כן בשו"ת האלף לך שלמה (סי' ל"ג) ובשו"ת זכר יהוסף (סימן רכ"ו ד"ה וראיתי) והצל"ח (ברכות י"א ע"ב) מסתפק בזה לדעת ר"ת הסובר דהקם ממיטתו בלילה ללמוד א"צ לברך ברכות התורה דנפטר כבר מברכות התורה של אתמול שחרית עד שחרית אחרת איך הדין אם אעפ"כ יכול לברך אז כדי לפטור הלימוד שלמד אחר עלות השחר או דילמא כיון שעכשיו עדיין אינו חייב לברך אין ברכה של עתה פוטרת אותו מלברך על מה שילמוד אחר שיתחייב כשם שמי שאינו מחוייב אינו יכול לפטור את המחוייב

(יח) כיון דהוא ספק אם יצא בברכת התורה יש לעשות כמו שכתבנו וכמו שפסק המשנ"ב סימן מ"ז סק"א בספק אם בירך ברכת התורה

יב] מחצי שעה קודם עלות השחר אסור לאכול אכילת קבע דהיינו פת יותר משיעור כביצה [יט] וכן מיני מזונות אין לאכול יותר מכביצה [כ]

יג] אבל מותר לאכול פירות וירקות ומיני מתיקה ללא הגבלה אפילו בכמות מרובה עד עלות השחר [כא]

יד] וכן מותר לאכול תבשילים ממיני דגן אפילו יותר מכביצה ובלבד שלא ירבה בהם דרך קביעות בשביעה גמירה [כב]

טו] ואם התחיל קודם חצי שעה מותר לו להמשיך ולאכול עד עלות השחר אך כל זה הוא עד עלות השחר אבל מיד שעלה השחר חייב מיד להפסיק אכילתו [כג] ומותר רק לשתות מים וקאוו"ע כמו בכל יום קודם תפילת שחרית

טז] אם נרדם מרוב עייפות באמצע ברכת קריאת שמע כחמש או עשר דקות שהוא שיעור כדי לגמור את כולה צריך לחזור לתחלת הברכה [כד] ואם הפסיק באמצע קריאת שמע אף שהוא בין פרשה לפרשה אם שהה כדי לגמור את כל הפרשיות חוזר לתחילת קריאת שמע

יז] ואם הפסיק באמצע ברכת אמת ויציב ושהה כדי לגמור את כל קריאת שמע וברכותיה יתחיל מתחילת קריאת שמע ואם הפסיק בברכת קריאת שמע בין ברכה לברכה אחרת או ששהה כדי לגמור את כולה אינו חוזר לראש אלא ממשיך ממקום שעומד בה וכן הוא תמיד בשהה פחות משיעור לגמור את כולה חוזר למקום שפסק [כה]

יח] אם מרוב עייפות הוא מסופק איזה ברכה בשמו"ע הוא אוחז נחלקו האחרונים בזה אם צריך לחזור רק למקום שבוודאי לא אמרו אף שחייב לחזור עד המקום שיודע בוודאות שאמרו ודעת הרבה אחרונים שיחזור להתפלל אף על המסופקות [כו]

ביאורים והוספות

(יט) כמבואר בסי' פ"ט במשנ"ב (סקכ"ז) בשם הדרך החיים ורעק"א שהרי הוא קודם מצוה דאורייתא שאסור לאכול חצי שעה קודם

(כ) כמבואר לגבי אכילה קודם תפילת מנחה דמבואר במסגרת השולחן על קיצור שו"ע (סימן ס"ט סק"ב) והוא עפ"י השע"ת סימן תרל"ט אמנם בערוך השולחן (סימן רל"ב סי"ח) מתיר מזונות אפילו יותר מכביצה

(כא) קצות השולחן (סימן י"א ס"ג) וכמבואר בשו"ע רל"ב ס"ג לאכול לפני מנחה אך בתהלה לדוד (סימן ע) מצדד דלא כדרך החיים אלא אפילו טעימה כביצה פת אסור בתוך חצי שעה סמוך לעלות השחר וכ"כ בשולחן הטהור לאסור אפילו טעימה לפני עלות השחר ובשו"ע הרב (סי' ע' ס"ח) סתם שאסור להתחיל לאכול (ואכילה היינו פת) תוך חצי שעה לעלות השחר ולא ביאר אם דעתו לאכול פת יותר מכביצה

(כב) כמבואר בסימן רל"ב משנ"ב (סקל"ד) בשם הדרך החיים אך בקיצור שו"ע (סימן ס"ט ס"ג) כתב לגבי אכילה בזמן מנחה דאכילת תבשיל מחמשת מיני דגן אע"פ שמעיקר הדין מותר כיון שא"א לקבוע עליהם סעודה להתחייב בברכת המזון כפת הבאה בכיסנין מ"מ יש להחמיר בזה עיי"ש

(כג) שו"ע סי' פ"ט ס"ה ובמשנ"ב שם סקכ"ח דהחמירו בשחרית יותר מבמנחה שאף בהתחיל בהיתר צריך להפסיק מיד בעלות השחר כיון דאסמכוה אקרא ד"לא תאכלו על הדם" דאסור לאכול קודם שתתפלו על דמכם

(כד) שו"ע או"ח (סי' ס"ח) ברמ"א דאם ההפסק היה מחמת אונס ושהה כדי שיעור לגמור את כולה אף שהוא עומד עתה בסוף הברכה או קר"ש צריך לחזור לראש עיין בשו"ת שבט הלוי (ח"י ס"י עי"ט) שסובר ששינה באופן שאינו יכול לשלוט בעצמו נחשב לאונס מחמת גופו עיי"ש ומבואר בפוסקים דשיעור השהייה הוא כדי שיוכל לגמור מתחלת "יוצר אור" עד "גאל ישראל" ואז חוזר לראש הברכה שאוחז בה

(כה) כל זה מבואר במשנ"ב שם סק"ה וביאור הלכה ד"ה חוזר לראש

(כו) בחיי אדם (כלל כ"ד סק"א) כתב שחוזר רק למקום שבוודאי לא אמר ומה שמסופק אינו צריך לחזור דספק ברכות לקולא ובא"א בוטאטש (או"ח ק"י"ט) הקשה דקיי"ל סדר ברכות מעכב ואם אינו חוזר על המסופקות יתכן שכל ברכותיו מעתה לבטלה ובאחרונים מציינים לירושלמי (פ"ב ברכות ה"ד) שמפורש שיש לחזור גם על הספיקות ועיין בקהילות יעקב (ברכות סי' י"ג) שהוכיח דלא כחיי אדם וכן באורחות רבינו בשם החזו"א ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ה סי' ב') כתב שיהרהר את הברכות המסופקות ויש עצה נוספת שימתין על הש"ץ עד שיגיע לברכות אלו ויכוון לצאת ממנו ומשם והלאה ימשיך לומר בעצמו

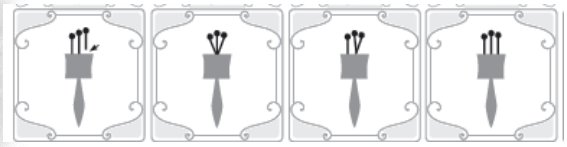
בעניין בדיקת והגהת תפילין ומזוזות [ד]

עבודת המגיה

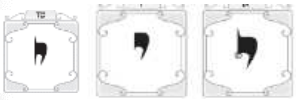
מה בודקים

א] **חסירות ויתירות**[1]. [קודם עוברים על כל פרשיות התפילין / המזוזה, ובודקים רק חסירות ויתירות, ואח"כ בודקים עוה"פ צורת האותיות].

ב] **תגין: שעטנ"ז ג"ץ** [שלשה תגין], **בד"ק וז"ת** [תג אחד], **תגי שימשוא רבא**, האם אינו חסר – האם הם מחוברים להאות – והאם יש נגיעה ביניהם.

ג] **עוקצין:** לבדוק כנ"ל. **עוקץ ר"ת באות יו"ד:** האם יש עוקץ [לפי המ"ב אם ליכא העוקץ, פסול], – והאם אינו ארוך מידי [שאלה של אות חי"ת].

ה] **תגי למ"ד:** שתג הימין יהיה גבוה מהשמאלי, [חמירא סכנתא מאיסורא] – והאם חסר התגין.

ו] **חיבורים:** שיהיה חיבורים חזקים בהאותיות – משום שחיבורים דקים בקל יכול להפסק.

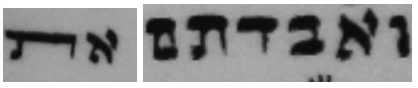
ז] **מרחק האותיות:** שלא יהיה האותיות רחוקים מידי, שנראה כשני תיבות.

ח] **מרחק התיבות:** שלא יהיה צפופים מידי שיהא נראה שני תיבות כתיבה אחת.

ט] **הפסקים:** שלא יהיו הפסקים בהאותיות [והדבר מצוי ביותר בסופרים שחוש הראיה שלהם חלש].

י] **נגיעות:** שלא יהיו אותיות נוגעות זו בזו.

יא] **שיעור פרשה:** ט' אותיות – פתוחה סתומה.

יב] **שחרות הדיו.**

---

[1] הן על ידי בדיקת קומפיוטער, והן ע"י הגהת המגיה. חוץ בספר תורה שסומכים על חסירות ויתירות על הקומפיוטער בלבד.

קשר עליון דאוריית"א

עובדות והנהגות, בירורי הלכות, ופרקי הליכות
בין כ"ק הגאון הצדיק המפורסם
גאב"ד ריסקעווע ואב"ד דקהילתינו וצוק"ל
בעל "אורחות המשפטים"
עם רבותינו הקדושים לבית סיגוט-סאטמאר

מדור מיוחד לגיל
שנת היובל
להסתלקותו
ערב פסח תשל"ה - תשפ"ה

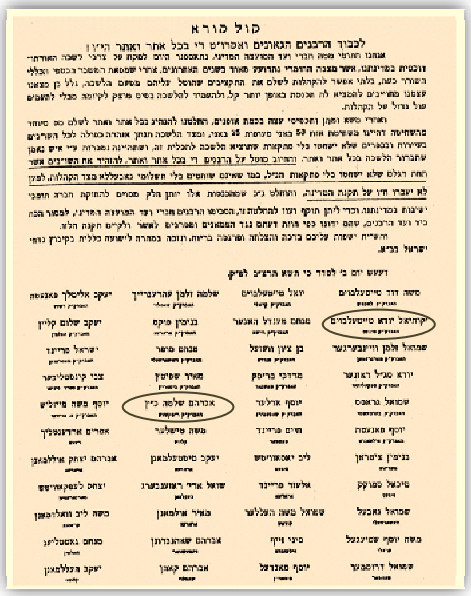
• תשוח"ח לנכדו הרב משולם שרגא כ"ץ שליט"א בן הרב הגאון אב"ד הרב הגאון אב"ד ריסקעווע שליט"א אשר הי' בעזרתינו בעריכת המאמר •

אִישׁ בְּשַׂר שָׁלוֹם עַל יַד יְקוּתִיאֵ"ל

עם כ"ק הגה"צ רבי יקותיאל יהודה טייטלבוים זצ"ל הי"ד אבד"ק סיגוט

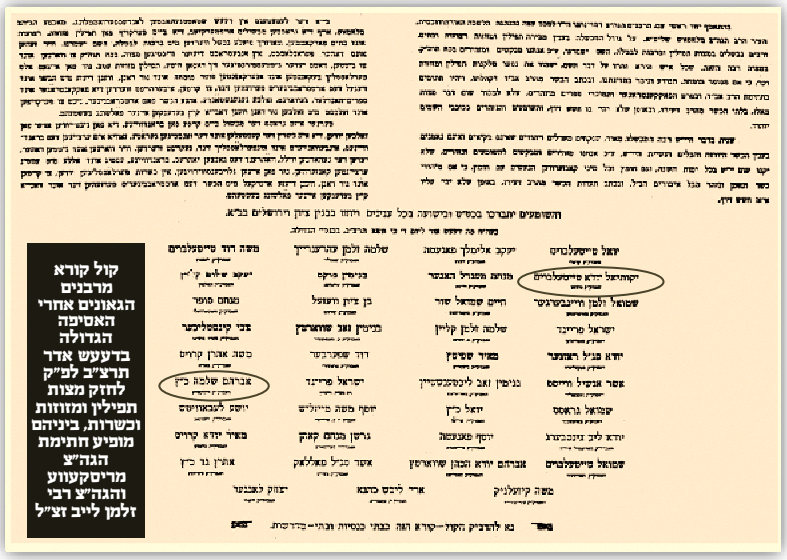
היות כי בפניא דמעלי שבתא יום כ"ה אייר חל יומא דהילולא של הגה"צ רבי יקותיאל יהודה ט"ב זצ"ל הי"ד בנו בכורו ומ"מ של מרן הגה"ק העצי חיים זי"ע, אמרנו דבר בעתו מה טוב להעתיק כאן מענין השייכות להאי צדיק כתמ"ר עם הגה"צ מריסקעווע זצ"ל, אשר ראה בו המשך שושלת אהוב לבית אבותיו חק' עצי התמרים, ויחד פעלו פעולות נשגבות להגדיל תורה ולהאדירה ולהעמיד הדת על תילה.

מעיר גדולה לאלקים **סיגעט** היו שמעו הולך למרחוק, ולמרות גילו הצעיר השכיל **הגה"צ רבי זלמן לייב** זצ"ל לעמוד על משמרת הקודש בכל הענינים. וכן השתתף באסיפות הרבנים ומנהיגי העדה גדולי דורו שהתאספו יחד לגדור גדר ולעמוד בפרץ בעניני הכלל, ובכמה מכתבים של תקופה זו מוצאים אנו את התימתו יחד עם התימתו של **הגה"צ מריסקעווע** בין שאר גדולי דורו על משמרת הכשרות לגדור גדר ולעמוד בפרץ.

קול קורא מאסיפת הרבנים אדר תרצ"ב לפ"ק לחזק תקנת "גאבעללא" מם משחיטה, ביניהם מופיע חתימתם של הגה"צ מריסקעווע והגה"צ רבי זלמן לייב זצ"ל

תקופת כהונתו של הגה"צ רבי **זלמן לייב** זצ"ל היה מן הקשים ביותר, רוחות זרות נשבו בכרם בית ישראל מכל הצדדים, ועל כתפם של רועי ישראל היה מוטל עול כבד להלחם בהם, ולשמור כרם עירם שלא יבוא ח"ו המשחית אל תוך מחנה שכינה. נגע טומאת הציונות והנגררים אחריהם התחילה להתפשט מאוד בתקופה זו, ובכל מקום ניסו פורקי העול להחדיר את הטומאה הלזו, ובפרט בעיירות הגדולות מצאו להם קן ביותר לתפוס ברשתם תמימי לב אשר לא ידעו במה יכשלו.

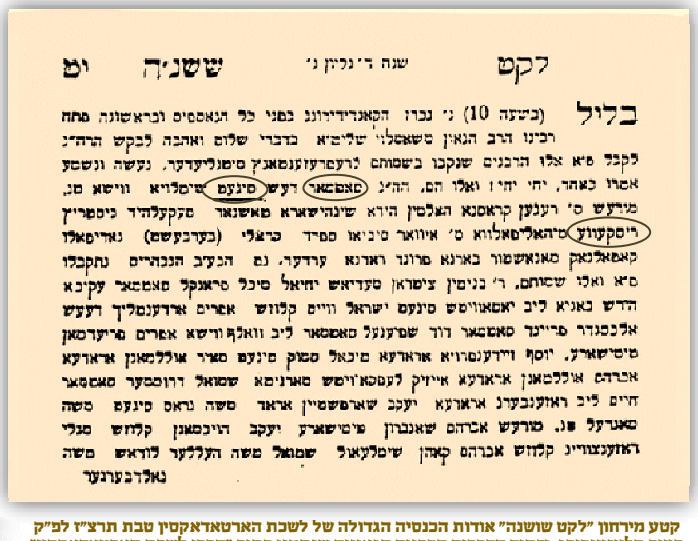

קול קורא מרבנים הגאונים אחרי האסיפה הגדולה בדעעש אדר תרצ"ב לפ"ק לחזק מצות תפיליו ומזוזות וכשרות, ביניהם מופיע חתימת הגה"צ מריסקעווע והגה"צ רבי זלמן לייב זצ"ל

בגליונות הקודמים כבר הבאנו ממלחמת חרמה אשר ניהל מרן הגה"ק **העצי חיים** נגד

כיתות הציונים אשר פשטה כאש בשדה קוצים עוד בימיו, **והגה"צ מריסקעווע** עמד לימין קדשו במלחמת ה' בגיבורים, כאשר מופיע התימותיהם על נוסח הקול קורא שיצאו בתקופה זו (ראה תצלום המכתבים בגליון פ' תז"מ).

כממשיך שושילתא דדהבא המשיך הגה"צ רבי **זלמן לייב** זצ"ל במלחמת מצוה זו נגד הציונות והמזרחי, ואף גם נגד האגודה אשר הרבה מהכשרים ונקיי הדעת השתתפו אתם, אך הוא היה תמים דעה עם דרך אבותיו הק' מדור דור ודודו מרן רביה"ק בעל **דברי יואל** זי"ע ולא נטה קו אף זיז כל שהוא מדרכיהם הקדושות.[1]

לקט שנה ד' גליון ג' **ששניה** יפ

בליל (כיצה 10) ג' נצרו הקאנדידאטען נאכי כל הנאמנים ובראשונה מחה רבינו הרב הגאון משאלני שליט"א בדברי שלום ואהבה לבקש הרחיב לבקר פא אלו הרבנים שנקבו בשמותם לרעטרעזענאנץ סימליידער, נעשה ונשמע אמרו כאחד, יחי יחי ואלו הם. הה"ג **מאמאר** יעש **סינגע** שיסליוא ווישא סג, מרגש ס' רענגן קראסנא הלבן הגיא שינהישארא מאשנאר מקקלהיד ניפשריץ **ריסקעוץ** יהאלייסאלוא ס' איזואר סיניאו מפרד **כראלי** (כרכעשש) נאריפאלו קאפאלנאן מאנשטור בארנא סרונר ראנא קרדקר. נם הגיע הנגידים נתקבלו סא ואלו שטוחם. ר' בנימין ציטרון מעדיאש יחיאל סיכל סיאנקל מאמאר עקיבא הדש נאניא ליב יאסאוויטש סינגע ישראל ווירם קלוש אחרים אדרעגסליך דעגע אלכסנדר סריגר מאמאר דוד שטרענגל מאמאר ליב וואלף וויטא אחרים סיירסאן סישטשארץ. יוסף וידענסרויא אראנא סיכאל סמק סינגע סאר אוללמאן אראנא אברהם אולבאנן אראנא יעקב לעמאוויטש סאראוסא שמואל דרוסקער מאמאר חיים ליב ראזענבערג אראנא יעקב שארפשטיין אראר משה נאם סינגע משה מאריגל שם. מרדש אכרהם שאנברן סיטשארץ יעקב הינמאן קלחש סגלי ראזענצוויג קלחש אכרהם קאהן שיסלאמל שמואל משה העלליר לוראש משה נאלדענרעך

קטע מירחון "לקט שושנה" אודות הכנסיה הגדולה של לשכת הארטאדאקסין טבת תרצ"ז לפ"ק בעיר קלויזענבורג, ובתוך הדברים הרבנים הגאונים שנתמנו בתור "חברי לשכת הארטאדאקסין" ביניהם מופיע שמותיהם של הגה"צ רבי זלמן לייב זצ"ל והגה"צ מריסקעווע זצ"ל

בחודש טבת שנת תרצ"ז כאשר התקיימה אסיפת לשכת הארטאדאקסין **בעיר קלויזענבורג** יצ"ו, נתמנו הגה"צ **רבי זלמן לייב** זצ"ל **והגה"צ מריסקעווע** בין שאר גדולי הרבנים ובראשם מרן **רביה"ק בעל דברי יואל** זי"ע לשרת בקודש בתור חברי לשכת הארטאדאקסין.

---

[1] במכתב אשר כתב בשנת תרצ"ו (הובא בס' תיקון עולם עמ' ק"צ) כתב בזה"ל:

"נדרשתי לחוות דעי בענין החבורות אשר חדשים מקרוב באו, הנה מאז ומקדם אין דעתי נוחה והנני קורא תגר על כל המפלגות בכלל, ובכללם גם האגודה, ובכל פעם אשר עמדי לבשר צדק בקהל רב שפתי לא אכלא מלקרוא בקול גדול באזהרה כפולה ומכופלת, אשר כל מי שיראת ה' נוגע בלבבו ישמור את עצמו מלהתחבר עם המפלגות בכלל, אולם לגלות דעתי ע"פ תבל ומלואה יודע אני את ערכי עלי שלא באתי עדיין למדה זו לישא דעי למרחוק, **ואך זאת אמרתי להעתיק את המכתב אשר מצאתי בין אמתחת הכתבים של כ"ק אאמו"ר הגה"ק בעל עצי חיים זצוק"ל בתשובתו לאחד מהשואלים ודורשים ממנו בענין,** וזל"ק אות באות:

ב' תצא תרפ"ג לפ"ק סיגוט יע"א

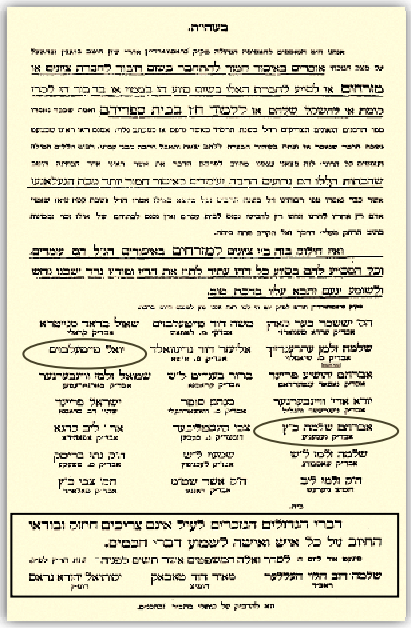
ע"ד חבורת האגודה נדרשתי זה כבר מאיזה מקומן לחוות דעתי וכאז כן עתה הנני עומד על משמרתי, כי במדינתינו ובמדינות הסמוכות לנו הוא קרוב להפסד וכל שומר נפשו ירחק מהם ומהמונם, ואנחנו במדינתינו לא נצרכים להסתדרות חדשה לא בשום שם וכינוי, רק מה שגבלו לנו הראשונים אבותינו ורבותינו הקדושים זי"ע וקבעו תקנות קבועות וגדולות עפ"י חוקי השו"ע ומשפטי התורה לחבורת ארטהאדאקסען, ובשם זה נדגול ושם אחרים לא נזכיר רק בעקבותיה נלך, ואז כל הדרכים בחזקת מתוקנים עד ביאת ינון וישוב שופטינו כבראשונה, ידידו דושתו"צ באהבה רבה כל הימים.

חיים צבי טייטלבוים.

ובשולי המכתב הוסיף הגה"צ רבי זלמן לייב זצ"ל, בזה"ל:

והנה כל קורא בצדק ישפוט כי די באזהרה זו של כ"ק אאמו"ר זצללה"ה, כי כבר לפני י"ג שנים כתב כדברים הנ"ל אנן מה נענה אבתריה בעת כזאת שהדורות מתמעטים והולכים בעוה"ר ונתברר לעיני כל שמכל אחד מהמפלגות ההם לא יוצמח טובה לכלל ישראל, וממילא שחוות דעתי בזה אך למותר יחשב. והשי"ת ירום קרן כלל ישראל ויחוש גאולתינו ופדות נפשינו ובמהרה נזכה לביאת מבשר טוב משמיע ישועה.

יקותיאל יהוד' טייטלבוים.

בעהיים.

מכתב מגדולי הרבנים בשנת תר"ס לפ"ק אודות האיסור להתחבר עם חבורת כתות הציונים ומזרחי, ובשנת תר"ץ הוסיפו חתימתם של דייני ק"ק סיגוט שהנהיגו את העיר בתקופת שהייתו של הגה"צ רבי זלמן לייב זצ"ל על שולחן חותנו מרן רביה"ק זי"ע אחרי חתונתו בעיר קראלי יצ"ו

לְמַעַן תּוֹלְדוֹת אַלּוּפֵי יְהוּדָ"ה תָּשִׂים כְּכִיּוֹר אֵ"ש

באור ליום ה' פרשת וארא שנת תרפ"ז לפ"ק, נסע מרן הגה"ק **העצי חיים** זי"ע ליחן את פני העיר קליינוואַרדיין ולשבות שם שביתתו, ופתאום מעדו קרסוליו ונחלה במחלת שטף המוח בלוטשטורין ר"ל, ואחרי ימים ספורים ביום **ו' שבט,** נשבה ארון הקודש ומרן העצי חיים זי"ע נתבקש בישיבה של מעלה.

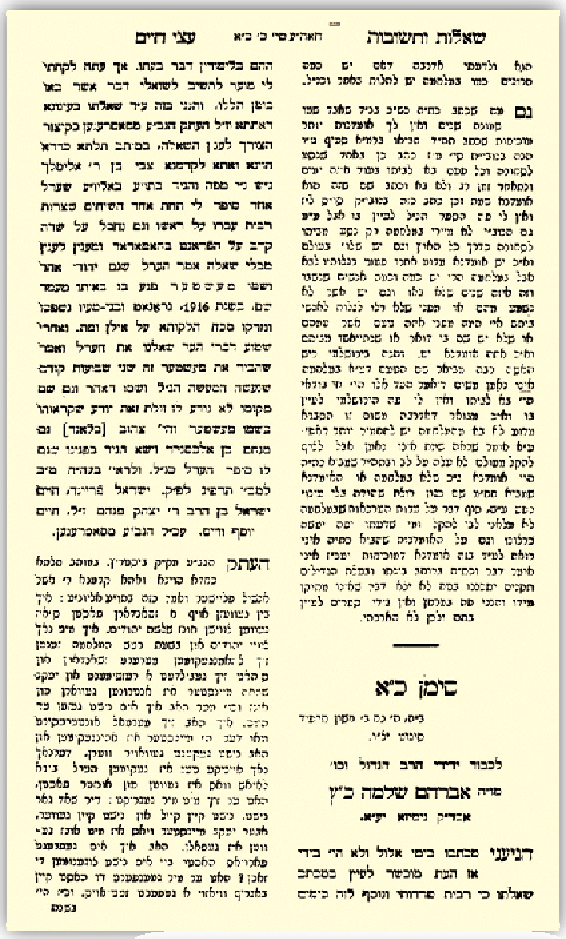
הגה"צ מריסקעווע זצ"ל נסע אז להשתתף אצל הלוויה של מרן הגה"ק **העצי חיים** זי"ע, ונשאר שם לעשות את השבת בק"ק בסיגוט וביום ראשון נמשכו ההספדים **והגה"צ מריסקעווע** היו בין הרבנים המספידים.[2] וגם מסר את הקוויטל הראשון לבנו כ"ק הגה"צ רבי **זלמן לייב** זצ"ל הי"ד אשר נתמנה אז לממשיך דרכו לשרת בקודש בעבודת אב"ד ק"ק סיגוט יצ"ו.[3]

---

[2] כאמור נסתלק מרן הגה"ק העצי חיים זי"ע בעיר קליינוואדיין אשר במדינת אונגארין, ומסע הלויה התחילה משם דרך מסילת רכבת הברזל שחצה את סלאוואקייא, ועד לעיר סיגעט אשר ברומעניא. ובעברם בתחנת עיר טשאפ אשר במדינת סלאוואקייא, ביום חמישי אחר הצהרים, המתינו על בוא ארון האלקים אלפי ישראל ובראשם הצדיקים הקדושים המנחת אלעזר זי"ע, המהרי"א כהנא מאונגוואר זי"ע, רבי שאול בראך זי"ע מקאשוי ועוד הרבה, ועשו לו שם מספד גדול, ע"י הרבנים הגדולים מקליינוואַרדיין, דעברעצין, העלמעץ, טשאפ, קערעצקי ועוד. ואח"כ המשיכו בדרכם לעיר סיגעט והגיעו לשם ביום ערש"ק לפנות בוקר.

בשעה אחת אחה"צ הכניסו את הארון בתוככי הבית המדרש הגדול, שם הספידוהו בנו מ"מ **הגה"צ רבי זלמן לייב** זצ"ל, וחתנו **הגה"צ מסלאטפינא** זצ"ל. אח"כ הובילו הארון לבית החיים שהעמידו שם בימה מיוחדת להספידו כהלכה, והספידוהו שם מרן **רביה"ק בעל דברי יואל** זי"ע, הגה"ק **מהרי"ץ דושינסקיא** זצ"ל, גם **הגה"ק משימלויא** התחיל בהספידו, אבל מחמת השעה המאוחרת הפסיק באמצע דבריו מחמת קדושת השבת שממשמש ובא, והכריזו שימשיכו בהספדים ביום ראשון בביהמ"ד הגדול.

ואכן ביום ראשון המשיך **הגה"ק משימלויא** בהספידו, ואח"כ הספידוהו במשך כל היום עד רדת הלילה ע"י הרבנים הגאונים והצדיקים **מקאשוי, ריינזשא, וואלאוויע, ביסטריץ, ווישעווע, דראגמירעשט, ריסקעווע, קרעטשניף, באניע, מארגארעטן, טאשנאד, לאפוש, קירלהאז, נירבאטור, חוסט, וואשארהעל,** הדומ"ץ הגאון **רבי שלמה העללער,** וחתן מרן העצי חיים **הגה"צ מרידניק** (האדמו"ר מקלויזענבורג) ועוד.

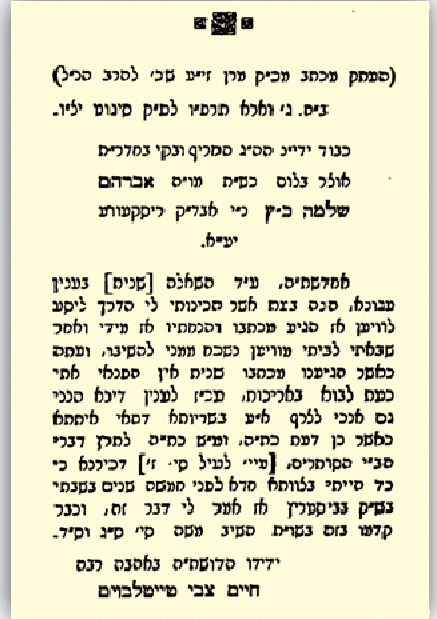
שאלות ותשובות — החדשים מי בי ביא — עצי חיים

סימן כ"א

לכבוד ידידי הרב הגדול וכו'
מוה' **אברהם שלמה כ"ץ**
אבדק"ק ניכוא יצ"ו.

תשובה ממרן הגה"ק העצי חיים זי"ע להגה"צ מריסקעווע זצ"ל בהיותו אב"ד נימיזשא

התשובה האחרונה של מרן הגה"ק העצי חיים זי"ע להגה"צ מריסקעווע זצ"ל כמה ימים קודם הסתלקותו, וכותב עליו התואר "ידיד נפשי"

(המשך מכתב מכיר זיע מכי לכבוד הכיל)

ניים. נ' ומלא תרפיע למיק פינוש יליו.

ככוד יהיים הכיב המכיק תקי המלכים
מולך בנוס כמיית מויס **אברהם**
שלמה כ"ץ כי מבניק ליקקעוות
יציים.

למעמים, עיל המלמה [קניס] בעניין
עבוכת, הכם בצם למב מכיכומי לי סדכך ליקב
לוויען לו פניב מכמבו וכהכמבו לו עידי ולמב
שפחתי לביתי מוויען כמכם ממני להקיבו, ומפה
כמעב פניכמו מכמבו מכים לין שפגלי מתי
כמם לבוב נמלכיכום, מכיו לעניין ליבת הכני
גם מבני ללקף לים בפויבתף דשתי לימפתף
כמעב כן למם כתיים, ומיים כתיים למתן דבני
פניי פקומכים, [עיי' לעיל קי' ז'] דכיכמ כי
כל סיימי בלוותף סדל לבני ממפם מכים נפמתי
נפיק בניקעכיין לו למב לי דבב זה, וכבב
קלשי בזם בפרים. פפיב ממפם קי' קיב וקי"ב.

ידידו פלופפיים נפמפב בפם
חיים צבי מייזלבוים

ונעתיק כאן מס' זקניך ויאמרו לך (חלק י"א עמ' רמ"ז) בשם הרה"ג ר' **יעקב וויים** שליט"א משפיע רוחני דביהמ"ד ישמח משה דקהילתינו הק' במאנסי יצ"ו, כדלהלן:

"די מעשה האט פארציילט מיין עלטער שווער הרה"ח ר' אהרן שנעור ז"ל פון דעעש, ער האט קודם נעלערנט כיי זיין זיידן הרה"ח ר' יצחק קאפעל ז"ל א תלמיד פון

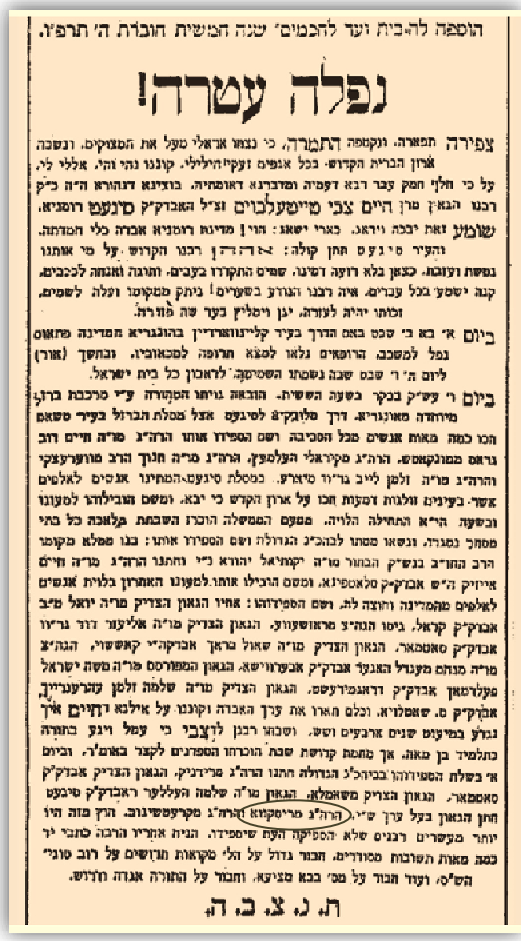
[3] תיכף כשהגיע הבשורה המרה לעיר סיגעט **התאספו נכבדי ומנהלי הקהלה הקדושה בליל שישי פ' וארא לדון על דבר קבלתו והתמנותו של הגה"צ רבי זלמן לייב זצ"ל**. דעתם הנחרצת של גדולי הדור לקבלו למלא מקום אבותיו למרות גילו הצעיר הכריע את הכף אצל רוב הנאספים שזהו הדרך הטובה והישרה [הגה"ק רבי **שאול בראך** זי"ע אבד"ק קאשוי הסתמך בהחלטה זו על פסק של האלשיך הק' המובא בשו"ת אבני צדק סימן צ"ד, ע"י"ש].

וכבר בתחילת הלויה הוכרז ע"י מרן רביה"ק בעל **דברי יואל** זי"ע לפני ארון הקודש של מרן **העצי חיים** זי"ע, שבנו הגדול הגה"צ רבי **זלמן לייב** זצ"ל נבחר לממלא מקומו, וענו כל העם ואמרו **"מזל טוב"**. ובתוך האבל הגדול שהורגש היה בו גם שביב של תקוה שלא השבית ה' גואל לבית צדיקים. גם אלו המועטים שעוד היססו בדבר נכנעו כאשר במוצש"ק הלך הגה"ק **אבד"ק שימלויא** זצ"ל בעצמו להחתים את כולם על הכתב רבנות, עד שנתקבל הדבר על דעת כולם.

בליל שב"ק ערך הגה"צ רבי **זלמן לייב** זצ"ל את שולחנו הטהור אשר לפני ה' כזקן ורגיל, וגם השמיע דברי תורה, כאשר מימינו ומשמאלו יושבים **הגה"ק מקאשוי** זי"ע ומרן רביה"ק בעל **דברי יואל** זי"ע, וסביביו נשערה בהמון עצום ורב ועל ראשם רבנים חשובים יושבים על מדין, וגדולי החסידים שזכו עוד להסתופף בצל צדיקים הקודמים, ונשארו עכשיו שם על שב"ק מחמת איחור השעה.

יחד עם הכתרתו לממלא מקומו אביו ברבנות עיר סיגוט, החליטו גדולי ישראל להכתירו תיכף גם בכתר הנהגת העדה הקדושה של חסידי סיגוט. וזמן קט אחרי סתימת הגולל, כאשר היה כבר סמוך לפנות היום של ערב שבת קודש, התאספו ובאו שם כשני מאות רבנים גדולי ישראל, ואתם עמם המון חסידים ואנשי מעשה מגדולי חסידי עדה קדושה זו למסור לו פתקאות, ולהכתירו כממלא מקום אבותיו הקדושים בהנהגת העדה הקדושה של חסידי סיגעט. הראשונים שנכנסו עם פתקאות בידם היה **הגה"ק מקאשוי** זי"ע שהיה מזקני גדולי הדור שעוד הסתופף בצל מרן הייטב לב זי"ע, ואתו עמו **הגה"ק משימלויא** זי"ע, ואחריהם באו ונכנסו עוד הרבה רבנים גדולי הדור ביניהם **הגה"צ מריסקעווע** זצ"ל.

הגה"צ רבי זלמן לייב זצ"ל לא אבה בתחילה לקבל הפתקאות, באמרו שאיננו ראוי בשום אופן לישב על כסא אביו הגדול, אמנם חזקה עליו פקודתה של אמו הרבנית הצדיקת שאמרו לו: **"בני יקירי, אם צדיקי הדור אומרים כך, הרי מצוה לשמוע דברי חכמים, ואין מסרבין לגדולים, ובכן כעת עתה אתה הנך הרב והרבי מסיגעט, והנני מצוה עליך שתשב על הכסא ותקבל הפתקאות".**

הוספה להו"ביות ועד לחכמים" שנה חמישית חוברת ה' תרפ"ז.

נפלה עטרה!

צפירה תפארה: ונקוסה תתמרה, כי נצחו ארואלי טעל את המצוקים, ונשבה ארון הבריח הקדוש. בכל אופים ועקיתילוי. קונגרו נהי והי. אללי לי, על כי חלף חסק עבר רגע דפניה ומדברנא דאומתיה. בוריגינא דיהורא ה"ה כ"ק רבנו הגאון מרן חיים צבי מייטעלבוים זצ"ל האבדק"ק סיגעט רומניא. שומע זאת יבכה ויראנו. כאריי ישאג: חוץ ן מיונא רומניא אבוה כלי המהמה. והעיר סיגעט תחן קולה: א-ד-נ-י רבנו הקדוש על מי אותנו נפשות ועזבה. כצפון בלא רועה הרעה. שחים התקדרו בעבים. ותגה ואנחה לכבים. קנה ישמע בכל עבריה. איה רבנו הגדול בשערים! ניתק ממקומו ועלה לשמים. וסתרו יהיה לנזרה. יען ויסליק בעד שה פוזרה.

ביום א' בא בי שכט באם הדרך בעיר קלייזוואדיין בהונגריא מדינה מתוגה בכל למכבה. הרופאים נלאו למצא תרופה למכאובו. ובתוך (אור) ליום ה' ר' שבט שבה נשמתו השטוקה לראכון כל בית ישראל.

ביום ו' ע"ק בבקר בשעה השישית. התבשה ניתנו המקורה ע"י פרכבת ברזל מיוחדה מאונגריא. דרך סלונבקיא לסיגעט אצל מסלת הברזל בעיר שפאם הכו כמה מאות אנשים מכל הסביבה ושם הסכידו אותו הרה"ג מרה חיים זאב גרוא מסונקאטש. הרה"ג מקראלי העלמעץ, והרה"ג מרה חנוך הרב מוערעצקי והרה"ג מרה זלמן לייב גרוא סיגעט. בכסלת סינעט. המתינו אנשים לאלפים אשר בינינו ונלוות המטות חכו על ארון הקדש כי יבא. ומשם הובילוהו למעונו ובשעה הרא התחילה הלויה. מעטם המשלה הוכרז השבתת בלאכה כל בתי מסחר נסגרו. ונשאו מסתו להבה"כ הגדולה ושם הספידו אותו: בנו מסלא מקומר הרב הגדב בנש"ק הבחור מרה יקותיאל יהודא נ"י ואחתר הרה"ג מרה חיים אייזיק ה"ש אבדק"ק סלאספיא. ומסם הגידו אותו למעונו האחרון בלוית אנשים לאלפים מהמדינה והעיר לה. ושם הספידוהו: אחיו הגאון הצדיק מרה יהאל מיב אבדק"ק קראל. ביתו הה"ג מראשוועוק. הגאון הצדיק מרה אליעזר זצוק"ל אבדק"ק סאסמאר. הגאון הצדיק מרה שאול ברוך אבדק"ק קאשויי. הגה"צ מרת מחם מענדל הגעוב אבדק"ק אגרעריש. הגאון המפורסם מרה משה ישראל פעלדמאן אבדק"ק דראגמירעסט. הגאון הצדיק מרה שלמה זלמן ווערעגרייך אבדק"ק ס. שאפלוא. וכלם תארו את ערך האבדה וקוננו על אילנא רחיים אך נגדע במיעט שנים אחרונים ושם. ושכחו רגלן לדבר כי **על ויגע בחזה** בתלמיד בן מאה. אך מחמת קרישת שבת הוכרחו הספרדים לקבר באותו"ב. וביום א' בשלח הסעירהו בביהכ"ל הגדולה החנו הרה"ג מרידיניק. הגאון הצדיק אבדק"ק סאסמאר. הגאון הצדיק משאמלא. הגאון מרה שלמה העלליר ראבדק"ק סיגעט בעלזהרען ווער אונס זאמטליכע שפיטמבערעכמיגסטע גענט־ דעמיטליגדער האפליכסטי איינצולארען.

גענענשטאנד:

בעזעמצונג דער וואקאנטגעוואדענען אבערדאר בינער שטעללע מיט הבחור

יקותואל יהודא טייטלבוים נ"י

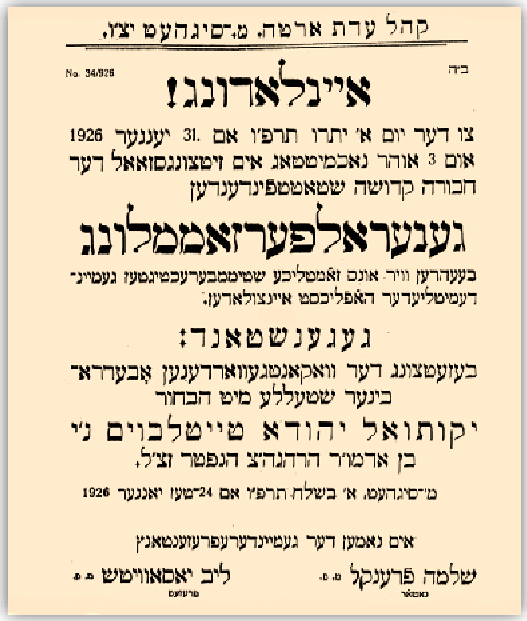
בן אדמו"ר הרהגהצ הנפטר זצ"ל.

ט"סיגהעט, א' בשלח תרפ"ז אם 24־סטן יאנגער 1926

אים נאמען דער נעמיינדער־עדעוועטאנען

שלמה פרענקל נ.ב. נאסאר — ליב יאסאוויטש נ.ב. פרעזעס

קטע מירחון "בית ועד לחכמים" בו מתאר מעמד הלויה וההספדים של מרן העצי חיים זי"ע, ובין המספידים מופיע הגה"צ מריסקעווע זצ"ל

קהל עדת ארטה. ט־סיגהעט יצו.

No. 34/926 בידה

איינלאדונג!

צו דער יום א' יתרו תרפ"ו אם 31. יענענר 1926 אום 3 אוהר נאכמיטאג אים ויטצונגסואל דער חבורה קדושה שטאטטפינדענדען

גענעראלפערזאמלונג

בעהדרען ווער אונס זאמטליכע שפיטמבערעכמיגסטע גענט־ דעמיטליגדער האפליכסטי איינצולארען.

גענענשטאנד:

בעזעמצונג דער וואקאנטגעוואדענען אבערדאר בינער שטעללע מיט הבחור

יקותואל יהודא טייטלבוים נ"י

בן אדמו"ר הרהגהצ הנפטר זצ"ל.

ט"סיגהעט, א' בשלח תרפ"ז אם 24־סטן יאנגער 1926

אים נאמען דער נעמיינדער־עדעוועטאנען

שלמה פרענקל נ.ב. נאסאר — ליב יאסאוויטש נ.ב. פרעזעס

מודעה מראשי הקהלה בסיגעט אודות האסיפה להיבחרו של הגה"צ רבי זלמן לייב זצ"ל למלא מקום אבותיו כרב ואב"ד דק"ק סיגעט יצ"ו

קדושת יו״ט און א חיסער פונעטער חסיד. שפעטער איז ער געפארן לערנען אין ישיבת ׳תורת אש׳[4] פונעם ריסקעווער רב וועלכער איז אים געווען א קרוב משפחה. קודם האט ער געלערנט בײ אים אין נימיזשע, און שפעטער אין ריסקעווע.

פלעגט ער דערציילן אז וזען עס איז אנגעקומען די ידיעה פון די התתלקות פונעם עצי חיים, איז דער ריסקאער רב שטארק ערשטיטערט געווארן, און ער איז געפארן מיט די נאנצע ישיבה פון ריסקעווע קיין פיונעע צו די לויה, די לויה האט זיך געשנדיגט שפעט פרייטאג נאכמיטאג, נאך די לויה זענען אריין עטליכע מגדולי הרבנים לביתו נאזה קודש פונעם עצי חיים, ובראשם הגאון רבי שאול בראך זצ״ל אב״ד קאשוי, און אויך די ריסקעווער רב.

דער זיידע איז קרוב משפחה האט באגלייט דעם ריסקעווער רב, און איז געווען אנוועזנד ווען די רבנים גדולי אונגארין האבן דערלאנגט די ערשטע קוויטלעך פאר ממלא מקומו הגה״צ רבי זלמן ליב זצ״ל ווועלכער איז אלט געווען פערצן יאר, קודם דער קאשוישר רב, נאכדעם דער שימלוישר רב, און נאך, און אויך דער ריסקעווער רב. רבי זלמן ליב האט געוואונטשן בײ יעדן קוויטל באזונדער ׳אין זכות פונעם היילינן טאטן׳...

נאך שבת איז דער ריסקעווער רב צוריק נעפארן מיט די נאנצע ישיבה״.

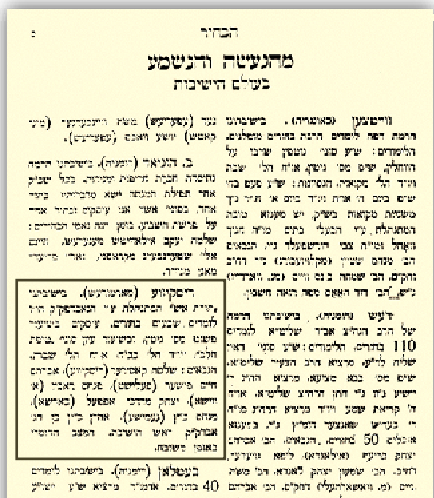
[4] ישיבת **תורת א״ש** היא הישיבה בעיר ריסקעווע לפני פרוץ המלחמה אשר שם הרביץ **הגה״צ מריסקעווע** תורה לעדרים, בה למדו כמאה תלמידים, כולם אהובים כולם ברורים, יראי ה׳ ומתנהגים בדרך החסידות, אשר חלק מהם היו מבני המקום, וגם מה שבאו אליו מן הסביבה הקרובה והרחוקה, ומק״ק נימיזשא מקום כהונת רבנותו לשעבר, למען ללמוד תורת ויראת ה׳ מרבם, אשר השקיע בהם כל כוחו ומרצו, ולמד עמהם שיעורים תמידים כסדרם, ובכל שבוע ושבוע העמידם על כור המבחן (ראה תצלום חותמת ״עמד לנסיון והפיק רצון רבינו״). והראה לפניהם דרכי הלימוד הישרה, בלימוד עיון על הדף להבין ולהשכיל כל ענין על בריו, ובמיוחד היה רגיל להדגיש ולפרש את שינוי הלשונות בדברי רש״י והתוספות כמו ״כלומר״, ואם תאמר״, ״קשה״, ״תימה״, להבין את ההבדל ואת המכוון בין הלשונות. גם דרש מהם תשומת לב לעיין בהמקורות שציין הגרעק״א בגליון הגמרא.

וראשית חכמה יראת ה׳ נטע בלבם התלהבות דקדושה ואהבת ה׳ ותורתו הק׳, בהיותו דוגמא אישית למופת עם סדר יומו עד להפליא, החל משעה שלש באשמורת הבוקר אשר היה דרכו בכל לילה לסיים כל ספר תהלים וערך תיקון חצות בדמעות שליש, והיה שוקד בתורה מתוך חשקות נפלאה, וכמה פעמים מצאו אותו בבוקרו של יום ראשון בשבת כשהוא יושב ועוסק ומתעמק בתורה ועודנו לבוש במלבושי שב״ק אשר לא הספיק עדיין לפשטם. והתלמידים בראותם את דרך הלימוד של רבם הנערץ והתמדתו בעסק לימוד התורה שהיה עד אין לשער, ושקיים בנפשו את מאמר הכתוב והגית בו יומם ולילה וגו׳ במלוא מובן המילה, אזי גם הם השתדלו לעלות במדרגות התורה והיראה וכל רואיהם הכירו כי זרע ברוכי ה׳ המה, והגדיים נעשו תיישים בעלי בתים תלמידי חכמים מופלגים, יראי ה׳ וחושבי שמו, לשם ולתפארת ולתהילה.

בירחון **״הבחור״** (תרפ״ח גליון ג׳ עמ׳ כג) מתאר את המצב בישיבת תורת א״ש כדלהלן: **״ריסקיווע (מארמורעש) - בישיבתנו ״תורת אש״ המתנהלת ע״י הגאבדפק״ק הי״ו לומדים שבעים בחורים, עוסקים בשיעור פשוט מסכת גיטין, ובשיעור עיון סוגיא ״טיפת חלב״, יורה דעה הלכות ״בשר בחלב״, אורח חיים הלכות ״שבת״.** הגבאים: שלמה קאסירער (ריסקיווע), אברהם חיים פישער (סעלישט), פנחס ראבין (א׳ ווישא), יצחק מרדכי אפפעל (בארשא), מנחם כ״ץ (נעמישט), **אהרן כ״ץ בן הג׳ אבדק״ק ראש הישיבה. המצב החומרי באופן משובח״.**

חותמת ״עמד לנסיון״ דישיבת תורת א״ש בריסקעווע

הבחור

מחנעיטה דנעשמע

בעלם הישיבות

בעגלאן (מארמורעש). בישיבתנו ״תורת אש״ המתנהלת ע״י הגאבדפק״ק הי״ו לומדים שבעים בחורים, עוסקים בשיעור פשוט מסכת גיטין, ובשיעור עיון סוגיא ״טיפת חלב״, יורה דעה הלכות ״בשר בחלב״, אורח חיים הלכות ״שבת״. הגבאים: שלמה קאסירער (ריסקיווע), אברהם חיים פישער (סעלישט), פנחס ראבין (א׳ ווישא), יצחק מרדכי אפפעל (בארשא), מנחם כ״ץ (נעמישט), אהרן כ״ץ בן הג׳ אבדק״ק ראש הישיבה. המצב החומרי באופן משובח.

ירחון ״הבחור״ בו תיאור על ישיבת תורת א״ש בריסקעווע

כָּתְבֵנוּ בְּסֵפֶ"ר הַחַיִּ"ם

את גודל הידידות וההערכה שהי' ביניהם אפשר לראות מתוך דברי ההקדמה אשר כתב הגה"צ רבי זלמן לייב זצ"ל בהקדמת הספר **שאלות ותשובות "עצי חיים"**, אשר בחר בהגה"צ מריסקעווע זצ"ל לסדר ולערוך התשובות מאביו הגדול בשנת תרצ"ט לפ"ק, וז"ל:

"והנה נודע שמגמתו וחפצו הי' להעלות על מכבש הדפוס חידושיו בעודו בחיים חיותו, ועל כן מן הראוי להשתדל זה כביר להוציא מחשבתו הטהורה אל הפועל, אבל מחמת שנשארו הכתבי"ק בלתי מסודרים כל הראוי כי בדעתו הקדושה היה להחזיר על משנתו ולשנות פרקן פעמיים, ובעוונה"ר נקטף באבי ימיו ודרשו הכי"ק סידור נכון ועבודה רבה, ומחמת כי בימים ובשנים האחרונים אשר אנחנו חיים בו חיי צער ויגון ואנחה ולא נמצא איש אשר היה יכול לקבל על עצמו עבודה קשה כזו, כי נטרף דעתינו מרובי ההרפתקאות דעדו עלינו משמועות הרחוקות והקרובות כמעט בכל העולם, ונשבר רוח כל אחד בקרבו מרוב התלאות ולא קם רוח באיש אשר יקל עליו עבודה הזאת לעיין היטב בהכתבים ולהעמידם על בסיסם ועל מכונם ועל סדרם הראוי.

עד אשר הקרה ה' לפנינו את כבוד ידידינו הרב הגאון המפורסם כש"ת מו"ה אברהם שלמה כ"ץ אבד"ק ריסקעווע שליט"א [בעהמ"ח ס' אורחות המשפטים] אשר היה אחד המיוחד מאוהביו וממקורביו של כ"ק אאמו"ר זצלה"ה, והוא הכיר את דרך לימודו, כי כמה פעמים דן לפניו בענינים שונים ופלפל עמו בחכמה, ובקשנו ממנו שהוא יקבל על עצמו עבודה תמה הזאת, ונענה לדברינו והרבה יגע בהם עד שמצא די מידתו וגמרם וסדרם בסדר הראוי והנכון, ישלם ה' פעלו ותהי משכרתו שלמה מן השמים כי השתדל בכוחו ועוזו למהר ולהחיש מעשהו, וזכות כ"ק אאמו"ר הגה"ק זצללה"ה יעמוד לו ולזרעו שיראה דור ישרים יבורך בנים ובני בנים עוסקים בתורה מתוך הרחבה...".

בעה"ח ה' וארא שנת ה'תרצ"ט פה סיגוט יצ"ו

דברי בן המחבר הגה"ק זצללה"ה

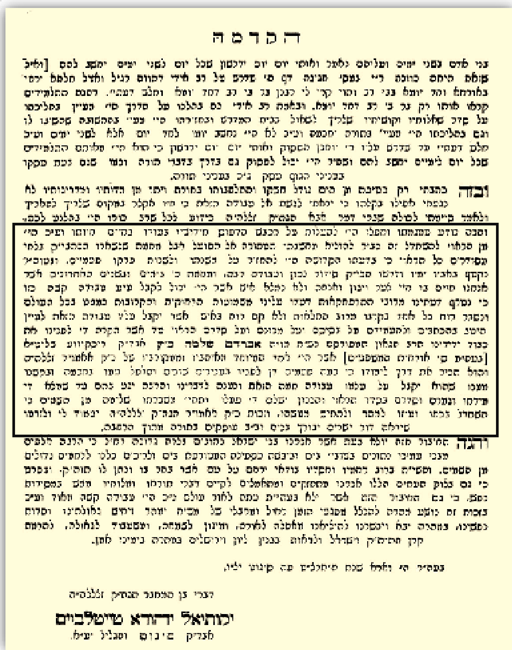
יקותיאל יהודא טייטלבוים

אבד"ק סיגוט והגליל יע"א

המשך יבוא אי"ה

ספר
שאלות ותשובות
עצי-חיים
על ד' חלקי שע
Tip. A. KAUFMAN şi FIUL, SIGHET-M.

שער ספר שאלות ותשובות "עצי חיים" שיצא לאור בשנת תרצ"ט לפ"ק

הקדמה
יקותיאל יהודא טייטלבוים

הגה"צ ר זלמן לייב זצ"ל בהקדמתו לספר שו"ת עצי חיים מביע דברי תודה להגה"צ מריסקעווע זצ"ל על עזרתו בעריכת התשובות לדפוס

הילולא רבא

מאמרים יקרים, עובדות וסיפורי קודש יקרים
מצדיקים קדושים וטהורים, בעלי ההילולא זי"ע

כ"ו אייר

הגה"ק רבינו סעדיה גאון זי"ע

מתולדותיו

רבינו סעדי' גאון נולד בשנת ד"א תרנ"ב, בעיר פיום (פיתום) שבמצרים, לאביו ר' יוסף "מזרע רבי חנינא בן דוסא, מבני שלה בן יהודה" (סדה"ד, שה"ג בערכו). רס"ג הי' חי בתקופה סוערת אשר גרמה לו טלטולים ונדודים שונים, מצד אחד הי' אז בכלל בעם ישראל קרע נורא שפרצה כמאה ושלושים שנה לפני דורו של רס"ג, הכת הקראים, שמייסדה הי' ענן בן דוד שהי' נצר לנשיאי גולת בבל, וכשפסלוהו גאוני סורא ופומבדיתא ממשרת הנשיאות, משום פריצות וחסרון יראת שמים, הלך ויסד את כת "בני המקרא", שהרימה בתורתינו הק' והחציפה פנים כלפי חכמיה, קודם יסד מקום ישיבתו בירושלים, ואז הקימו חכמי ישראל בא"י ישיבה כמתוכנת ישיבות בבל שלא הי' עד אז ישיבה מאז חורבן בית שני, כדי לסכור הפירצה שפרץ בכרם ישראל, לאחמ"כ הפנו הקראים את עיקר פעילותם במצרים הסמוכה, מקום משובה של רס"ג, וניסו להפיץ שיטתם בין עם ישראל, רס"ג ניהל מלחמה כבידה עמם, אך כבן כ"ג שנה הי' כשהוציא את ספרו "כתאב אלרד עלי ענן" תשובות כנגד ענן וכת דיליה, והרשעים הללו רדפוהו, עד מחמת רוב הרדיפות נאלץ לעזוב את מצרים ולעלות לארץ ישראל, אשר גם שם לא הרפו ממלחמתו עמם, (כנראה שאח"כ חזר למצרים), ומצד שני מחלוקת ומרובות, שהי' אז ביהדות בבל הנשיאי הגולה ומשפחותיהם, עיין באריכות בסה"ד, אשר גם זה גרמה לו סכנות לחייו אודות האמת והצדק שהי' נר לרגלו, כמו שכתב עליו רב ניסים נהוראי מגדולי חכמי סורא "שהוא אדם גדול ומופלג בחכמה אינו מתיירא מאדם בעולם, ואינו מסביר פנים לשום אדם בעולם מפני רוב חכמתו ורוח כפיו ואריכות לשונו ויראת חטאו", רס"ג נתמנה להיות ראש הישיבה של הישיבה בסורא מיסודם של האמוראים, כשהי' רק בן ל"ו שנה, עיין באריכות בסדה"ד התמנותו, לאחד זמן קצר הי' נערכה

משפט ירושה לפני הריש גלותא, ובגמר הדין שנפסקה בעיות וקלקול, ביקש הר"ג את הסכמתו של רס"ג, ורס"ג הודיע לו ברורות לאחר דין ודברים והזהרות של הר"ג "כתוב בתורה לא תכירו פנים במשפט" ולא רצה לחתום על הפסק דין, ואז בערה חמתה של הר"ג, והעביר את רס"ג מלהיות הראש ישיבה, עיין שם באריכות המחלוקת שפשטה, עד כדי כך שבעל המדון ירדו לדיוטא תחתונה ורצו לשלוח יד ברס"ג, כמסופר בספר הקבלה להראב"ד: "ואח"כ נתחזק דוד [הר"ג המ'] ונתלה במלכות, והסיר את אחיו, ובקש להרוג את רב סעדיה, ונחבא רב סעדי' שבע שנים", רס"ג ברח לבגדד, ושם במקום מחבואו חיבר את חיבוריו הרבים, כעבור כמה שנים עקב סכסוך גדול, נדרש רס"ג לשוב בבלה ולהכריע, ואז שב השלום אל כנו.

חכמתו וגדולתו

ז"ל שה"ג (בערכו) והי' הגאון גדול בחכמה אשר לא ישא פנים וגו', ועוד ראיתי בכ"י ושם נאמר בכ"י דדרך בדיחותא שאול שאל הגאון רבינו סעדי' לחייט אחד הבא אצלו כמה תפירות תפרת היום, והחייט השיבו מעלתו יאמר לי כמה אותיות יש בתורה, והגאון נצטער מאד על זה שמימיו לא שאלו אדם ולא ידע להשיב רק הפעם ההוא, ונצטער כמה ימים ולא ידע לכוין המנין עד שהשביע בשם ובא מלאך וגילה לו ושמח לבו על הדבר מאד, עכ"ל, "ואנו רואין כי הדברים הללו מזייפים על מר רב סעדיה גאון ז"ל, כי חכם גדול היה ואין משנה שלימה ממשנתינו אובדת אותו",

ימי ההילולא

כ"ו אייר

- רבינו סעדיה גאון ב"ר וסף ד"א תש"ב
- רבי משה חיים לוצאטו ב"ר יעקב חי' (מסילת ישרים) תק"ז
- רבי יצחק מוואלוזין ב"ר חיים תרי"א
- רבי יצחק אייזיק הלוי אב"ד האמעל (חנה אריאל) ב"ר מרדכי תרי"ז
- רבי שמואל אליהו מזוואלין ב"ר יחזקאל מקאזמיר תרמ"ח
- רבי לייביש מטאמאשוב ב"ר יצחק טובי מצאנז תש"ד
- רבי שלמה מזוויהל ירושלים ב"ר מרדכי תש"ה

כ"ו אייר

- רבי פנחס אלימלך אב"ד זבארוב ב"ר אלי' (נ"א ב"ר שמואל צורף) תקפ"ט
- רבי אהרן ארי' מלעשקוביץ ב"ר יוסף יוסקא תרנ"ה
- רבי שלמה זלמן מקאפוסט ב"ר יהודה לייב (מגן אבות) תר"ס
- רבי אליעזר זאב מקרעטשניף ב"ר מאיר תש"ד
- רבי צבי הירש פרידלאנדער מליסקא ב"ר חיים (שערי הישר) תש"ד

כ"ח אייר

- שמואל הנביא בן אלקנה ב"א תתפ"ב
- רבי יצחק מקורביל ב"ר יוסף (סמ"ק) ה"א י"א
- רבי יוסף ב"ר דוד בן לב (מהר"י בן לב) ש"ו
- רבי משה אב"ד קראקא ב"ר יהושע (בעל מגיני שלמה) תמ"ח
- רבי יעקב ארי' מטריסק ב"ר אברהם תרע"ח

(תשובות הגאונים שערי צדק ח"ג ש"ג סימן יא ד"ה – אנחנא הכין), עיין בספר חסידים (רלא רלב) שנותן טעם מה שמתענין ביום שמת אביו, לפי שהאב ובנו גוף אחד, ודין שיצטערו הבנים, ומביא ראי' מחכמתו של רס"ג וז"ל: כי הנה מעשה ברב סעדיה בן יוסף החכם באחד שהלך למדינת הים עם עבדו, והוליך עמו ממון גדול, ואשתו היתה מעוברת, לימים מת האדון, והניח כל הממון, והלך העבד והחזיק בנכסיו, ויאמר העבד אני בנו, כשגדל הבן שהולידה, שמע שמת אביו, הלך לתבוע נכסיו, שהחזיק בהם העבד, ונתחתן בגדולי הדור, והי' ירא הבן לפתוח פיו פן יהרגוהו, ונתאכסן בבית רב סעדיה, והניח לפניו לאכול, ולא אכל, עד ששם לפניו אלו הדברים, נתן לו עצה לדבר אל המלך, וכן עשה, שלח המלך אחד רב סעדיה לדון דין זה , וצוה רב סעדיה להקיז דם זה (של העבד, הם) בספל אחד, ודם זה (של הבן, הכ,) ולקח עצם של אבי הבן והניח בספל העבד, ולא נבלע הדם, ולקח העצם ושם אותו בספל הבן ונבלע הדם בעצם, כי הוא גוף אחד, ולקח רב סעדיה הממון ונתנו לבנו שבא, הרי ראוי לבן שיתעצב ביום מיתת אביו, עכ"ל.

תשובתו

כל ימיו הי' חי בתשובה על חטאיו אשר לא עשה, כידוע הסיפור ומובא בספה"ק סדורו של שבת (דרוש ג' פרק ג' מאמר ה') וז"ל: עד דרך ששמעתי בשם רב סעדיה גאון, שפעם אחת בא אצלו אחד מתלמידיו פתאום בלילה, ומצא אותו שהי' מתגלגל בשלג, והי' התלמיד עומד משתומם ונחרד ונרתת, ואמר לו רבי רבי כלום ח"ו אתם צריכין לתשובה ביסורים וסיגופים גדולים כאלה, ואם הדרת כבודו שמעולם נשמר מכל לכלוך והרהור עבירה מסגף עצמו כך, מה נעשה עוד אנחנו איזובי קיר, מלאים פשעים ועונות מנעורינו, הלא לא יספיקו לנו כל מיני צער ויסורים בסיגופים גדולים מרים כמות, לפי ערך הדרת מעלת כבוד תורתו, שיהי' צריך לגילגול שלג, והשיב לו, תדע שמעולם לא עשיתי כזאת, כי ידעתי בנפש שלא עברתי על עבירה כזו ח"ו שאהיה צריך לכל זה, ואך למדתי דרך הזה מבעל הבית אחד, שבאתי לבית מלונו, ונתאכסנתי אצלו, והוא לא הי' מכיר בי אם אני בעל תורה או לו, וכבדני כערך הכבוד שעושין לכל אדם מהמוני עם בית ישראל, ואחר כך יצא הקול בעיר שאני באתי לשם, ונתאספו כל בני העיר אנשים ונשים וטף, ובאו כולם לכבודי , כדרך אנשי ישראל שכבוד תלמיד חכם יקר בעיניהם, וכלם מכבדין אותי ומספרין בשבחי, ומשמשין אותי למאוד, וכראות הבעה"ב שכן הוא, התחיל גם הוא אחר כך לכבדני בכבוד גדול ונורא מאוד, ולעשות לי כל מיני יקר וגדולה כפי השגת ידו ויותר, וכשרציתי לצאת משם לשום לדרך פעמי, וכל בני הקהילה עומדים ללווינו ויפול הבעל הבית לפני רגלי, ויבך ויתחנן לי לאמור ימחול נא כבוד תורתו לי עד כבודו, ואמרתי לו, הלא כל הכבוד הזה עשית לי מאשר הי' בידך ובכוחך לעשות, ומה היית יכול לעשות עוד בכבודי, והשיבני אני מפייסו על השעה הראשונה שלא הייתי יודע במעלות גדולות אדוני מורי ורבי, ולא כבדתו בכבוד הראוי לכבודו הרמתה, רק כפי שמכבדין שאר אנשים, על זה אני נופל לפני רגלי אדוני מורי ורבי, ומבקש מלפניו, יסלח אדוני לעבדך על מעט הכבוד שעשיתי לו שלא ידעתי אז בגדולת אדוני מורי ורבי, ואלה הדברים נכנסו בתוך מעמקי לבי, אם בכבוד בשר ודם נפל לפני בבכי ובתחנונים שאסלח לו על העבר, מכל שכן וכל שכן בגדולת יוצר בראשית, שידעתי בטיב אשר עתה נתרבה הדעת וההכרה אצלי ביותר ויותר מאשר ידעתיו מאז, ועתה גדל עבודתי ויראתי ואהבתי אליו ביתר שאת, לפי ערך גדולת ההכרה בו, ועל העבר אני מתחנן ומבקש מלפניו, ומסגף עצמי בסגופים האלה, שימחול לי על מיעוט עבודתי

ימי ההילולא

כ"ט אייר

- רבי מאיר מפרעמישלאן ב"ר ארון ארי' תר"י
- רבי נפתלי צבי הלברשטאם מגליסקא ב"ר יוסף זאב מקשאנוב
- רבי שמואל שלמה מראזדין ב"ר מרדכי יוסף אלעזר תש"ב
- רבי מנחם מענדל (השני) מזידיטשוב ב"ר חיים אברהם תש"ג
- רבי ישראל חיים ב"ר יצחק אייזיק מספינקא תש"ד

א' סיון

- רבי מאיר הורוויץ מטיקטין ב"ר שמואל שמעלקא (מהר"ם טיקטין) תק"ג
- רבי יודא צבי מרוזדול ב"ר שלמה תרמ"ו
- רבי משה טורם ב"ר נתן לייב מרימנוב תרנ"ד
- רבי יוסף אהרן ב"ר אליעזר זאב מבוטשעטש תרע"ג
- רבי אליעזר דוד גרינוואלד מסאטמאר ב"ר עמרם (קרן לדוד) תרפ"ח
- רבי אברהם מנחם שטיינבערג מבראדי (מחזה אברהם) ב"ר מאיר תרפ"ח
- רבי אליעזר ליפא זילבערמאן מראצפערט ב"ר משה תש"ד

ב' סיון

- רבי משולם זושא יצחק מטלמאש ב"ר יחיאל מיכל מקורמא תרצ"ו
- רבי לוי מראדוויל ב"ר דן
- רבי ישראל מוויזניץ ב"ר ברוך (אהבת ישראל) תרצ"ו
- רבי חיים אלעזר שפירא ממונקאטש ב"ר צבי הירש (מנחת אלעזר) תרצ"ז
- רבי חיים יצחק אייזיק האלברשטאם מסלאטפינא ב"ר יושע מדאלינא תש"ד

ג' סיון

- רבי יעקב שמשון משפיטיווקא ב"ר יצחק תקס"א
- רבי שלמה מרוזדול ב"ר משה חיים מקאלוב תר"מ
- רבי ישראל צבי מקאסאני ב"ר יהוסף (אור מלא) תש"ד
- רבי אהרן טייטלבוים מנירבאטור ב"ר ישראל יעקב יוקל מוואלווע תש"ד
- רבי מרדכי שפירא מבערטש ב"ר צבי אלימלך תש"ד
- רבי יצחק רויזנבוים ב"ר מאיר מקרעטשניף תש"ד
- ואחיו רבי מרדכי מראחוב תש"ד

וקטנות יראתי ואהבתי בימים שעברו, כי מצער הוא מאד לפי ערך העבודה שראוי לעבדו בפחד ובאימה כאשר עתה אני מכיר בו, ולא זה בלבד שהוא בחינת הכלליות תשובה על העבר, אף גם בעזה"י בכל יום ויום אני מכיר יותר בגדולתו , לפי שכלי, ועבודה רבה נוספת אלי בכל עת ובכל יום אני מתחרט ועושה תשובה שלימה על יום אתמול כי יעבור במיעוט הכבוד הראוי לפי אשר ידעתי ביום זה, עכ"ל.

אשכבתי' דרבי

בליל כ"ו לחודש אייר שנת ד"א תש"ב, והוא אך בן חמשים שנה, כבה נר ישראל, בסה"ד מובא וז"ל: ר"ס גאון נקבר אצל הר סיני, וי"כ שנקבר במתא מחסיא, השאיר אחריו חיבורים רבים בתורת ה', בהלכה, בחכמה, בתרגומי התורה, ובדקדוק לשון הקודש, אשר יש מהם אשר אתנו היום, אך שרידים נשארו לנו לפליטה, ומחיבוריהם של רבותינו הראשונים והאחרונים למדים אנו על חיבוריו הרבים אשר מביאים את ספריו בדבריהם והם נוקבים בשמותם.

כ"ו אייר

הגה"ק רבי שלמה מזוועהיל זי"ע

במעלליו יתנכר נער

נולד לאביו הק' רבי מרדכי בשנת תרמ"א, כבר בשחר ילדותו ניכרו בו סימני גדלות, אביו החשיבו לבעל מדריגה כמסופר שפעם הבחין אביו הרה"ק רבי מרדכי בכוסות שהגשו אליו לנטילת ידים (דכן היה מנהגו ליטול ידיו לנטילת ידים בכלים בלא ידיות וע"כ השתמש בכמה כוסות לנט"י) שיש מהם שאינם טבולות, שאלו בנו הילד שלומ'קה שמנין יודע את זה, ענה לו אביו בתמי': וואס, די זעהסט נישט שלומ'קה, אַ חידוש.

וסיפר הרה"ק בעצמו למקורבו הידוע הגה"ח ר' אלי' ראטה זצ"ל, דכשהי' ילד שיחק עם חבירו כדרך הילדים ובלילה עשה חשבון שלא הרוויח כלום מהמשחק, ולמחרת הציע לו חבירו משחק אחר ושחק אתו ובלילה עשה חשבון כנ"ל, וכן הי' למחרתו ביום השלישי, עד שבא למסקנא שאין לו שום ריוח ותכלית ממשחקי הילדים.

על כס ההנהגה

בשנת תרס"א אחר פטירת אביו הק' עלה על כס האדמורות בעיר זוועהיל שנמשכה מזקינו המגיד הק' מזלאטשוב, זמן מה לפני פטירת אביו כשהיה אצל הרה"ק ר' דוד משה מטשארטקוב זי"ע שאלו אם יקבל "קוויטלעך" (שהיו מפצירים בו שיקבל פתקאות עוד בחיי אביו), והשיב לו דכשיבוא לביתו יתחיל לקבל פתקאות.

בסוף שנת תרפ"ה גמר בדעתו לעלות לארה"ק וכל תושבי עירו אנשים נשים וטף ליוו אותו כשנחלי דמעות נושרים מעיניהם, בצום גדלי' שנת תרפ"ו הגיע לחוף הים בעיר יפו ואמר לנכדו שליווה אותו שזורק את האיצטלה דרבנן (רבי'סטווע) לתוך הים וגזר עליו שלא יגלה לאיש מי הוא, שלש שנים הי' חי בהסתר והי' יושב ושוקד על התורה ועל העבודה בישיבת חיי עולם בקרן זוית, עד שהוסר המסוה מעל פניו ע"י תושב זוועהיל שביקר בהישיבה הנ"ל ושאל על הרה"ק וענהו שהוא איזה "יהודי מזוועהיל" הלה התבונן בפניו ופרץ בצעקה גדולה ואמר: "הלא הוא הרבי מזוועהיל".

שונה הי' הנהגתו בחו"ל מהנהגתו בארה"ק, בזוועהיל הי' עונה על כל השאלות חוץ מענינים של פיקוח נפש שהי' אומר לשואליו שאינו משיב על ענינים כאלו, אך בבואו לארה"ק הי' משיב לכל דבר באין הבדל, גם הי' הנהגתו בחו"ל בגינוני "רבי'סטעווע" שהי' לו ארבעה גבאים כותבי פתקאות וכדו', ובארה"ק הי' יושב על צידי הרחוב מחכה לה"אוטובוס" שיסיעו לכותל המערבי.

בחד קטירא איתקטר

גדול הי' דביקותו בקונו הי' יכול להיות תפוס בשרעפיו ועיניו בוהות למרחוק שעות על גבי שעות, וכשמישהו הי' נכנס לביתו הי' מתעורר כאילו בא מעולם אחר לגמרי, וסיפר אחד ממקורביו כי פעם הוצרך להכות בפטיש על השולחן כדי לעוררו מדביקותו שהי' נראה שבא לידי כלות הנפש ממש, פעם שח למקורבו הנ"ל רבי אלי' ראטה ז"ל דאין לו שיניים העליונות, אע"פ שמעולם לא חלה על השיניים הם נשרו מפיו מעומק מחשבותיו (כך הגדיר דביקותו), וסיפר מקורבו הנ"ל דהי' יכול לקום מהשולחן ועושה לו תנועה שלא יכנס לחדרו, והי' רץ סביב השולחן מספר פעמים בדביקות גדול עד שהי' נופל באפיסת הכוחות על מיטה או ספסל שנמצא לפניו, (ואמר ר' אלי' הנ"ל שמובא שהרה"ק רבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע עשה פעם זאת).

מקורביו היו מבחינים איך שהי' ישן ברוב קדושה ודביקות שלא כדרך אנוש, פניו הק' היו מתאדמים מידי פעם וכל כמה דקות הי' כל גופו מפרכס או הי' מרים רגלו הק', וזה היתה שינתו המעטה שאחרי' הי' קם בכל לילה ל"תיקון חצות".

תורת חסד

גדול הי' במידת החסד שמן המעט שהי' לו הי' מעניק ונותן לאחרים, ואף הלך לקבץ על הגבאות כסף לנצרכים בהיותו רבי ומנהיג, ומספר שפעם עוד בהיותו בזוועהיל בעת מלחמת העולם הראשונה בעיצומו של יום שמחת תורה הגיע קבוצה גדולה של חיילים יהודים, פנה הרה"ק אל אחד מחסידיו הנאמנים וצוה עליו שיקח שק וילך לבתי היהודים לאסוף חלות עבור החיילים, הלה חשב שילך אחר ההקפות אבל רבי שלומ'קה קרא אליו שילך מיד באמרו שהתורה שמחה גם בלעדו, אבל החיילים צריכים לאכול כדי שיהי' להם שמחת החג, כשחזר הלה עם השק מלא חלות עמד אז הרה"ק בסוף ההקפות, לקח את השק עם החלות ורקד עמה בשמחה עצומה מרוב דביקותו במידת החסד.

רגלי חסידיו ישמור

פעם אחת כשהיה בדרך חזרה ממירון ביקש מהנהג הערבי שיעצור כדי שיוכל להתפלל מנחה, מפני שחשש שעד שיגיע לירושלים לא יספיק להתפלל מנחה בזמנו, והנהג הערבי סירב ולא רצה לעצור, ולפתע נתקלקל האוטו והוצרך הנהג לתקן הקלקול ובנתיים ירד להתפלל מנחה.

צופה נסתרות

פעם עמד מקורבו ר׳ אלי׳ הנ״ל בחדרו וחשב במחשבתו על הגלוים של הרה״ק שכל רז לא אניס לי׳, וכה עמד בהרהוריו כי יש בדור השפל הזה איש אשר רוח אלוקים בו מבלי להעלות מחשבתו על פיו, פתאום פנה אליו הרה״ק ואמר לו: דעתה בזמן הזה רגיל העולם לומר שזו הסתרה, אבל הסתרה אינה כבוד שמים כי מלוא כל הארץ כבודו, לכן הטילה ההשגחה על אדם שיגלה השגחתו ב״ה בעולם שאין העלם והסתר.

עוד סיפר מקורבו הנ״ל שפעם בשבועות לפנות בוקר קרא רבי שלומ׳קה אליו באמרו דבכל שנה ושנה הש״ת שואל להנשמות אם רוצים לקבל התורה והם עונים נעשה ונשמע, ועתה מכריזים להנשמות אם רוצים לקבל התורה הבה נאמר ביחד ״נעשה ונשמע״.

דרכו בקודש הי׳ על כל דבר שהיו שואלים לעצתו, הי׳ עונה שיבואו אחרי שהולך למקוה, ובמקרה דחוף הי׳ משיב כשמעיין בתהלים או בזוה״ק שהיו מונחים לפניו בקביעות, והי׳ יכול לילך למקוה כשלמלויתו הי׳ רשימה ארוכה של עשרים שאלות וכדו׳, ועל כל שאלה טבל א״ע והוציא את ראשו ותשובתו בפיו, ומדבריו לא נפל ארצה, ופעם התבטא דכשהוא אומר איזה דבר הרי הוא רואה אותו בבהירות כמו כוס מים צלולים ואמר פעם לאחד שעצותיו הם למעלה מן השכל.

פעם באו לפניו שני בחורים ושאלו ממנו שיאמר להם הדרכה ואמר להם שיבואו למחרתו אחר המקוה, וכשהגיעו אליו אמר להם דלא מסרו לו שום דבר לומר להם, ופעם הלך לבקר חולה ואמר למקורבו דכשפתח דלת ביתו של החולה ראיתיו ש״הוא״ עומד למראשותיו, ולא ארכה השעה והכריזו על הלוייתו של החולה.

רופא חולים

פע״א בערב פסח הי׳ צריך לאפות מצות ובגלל המצב שהי׳ אז לא היו אנשים שיוכלו לעשות את מלאכת האפי׳, ועמד הרה״ק בחוץ מנסה להמציא אנשים לעבודה והנה עבר אדם והרה״ק מבקשו לעבודת המצות וענה הלה דידו משותקת וממילא לא יוכל לעבוד, אמר לו רבי שלומ׳קה שיכנס לביתו, והלה העמיד א״ע ליד שולחן העבודה, ולפתע החלו ידיו לפעול כאחד האדם.

למשפחה חשובה מגדולי המוסר בירושלים הי׳ להם ילדה בת ארבע שלא החלה עדיין ללכת, ודרשו ברופאים ולא מצאו לה מזור, הלכה האם לרבי שלומ׳קה לקבל ברכתו, ענה לה הרה״ק שתלך לכותל המערבי במשך ארבעים יום רצופים, התאוננה האשה שאין ביכולתה לילך מ׳ יום כשטפלי תלוים בה, ענה לה הרה״ק שהוא ילך במקומה, וכשבא יום הארבעים מאז שהזכירה את הילדה לפניו קם לפתע הילדה על רגליה והלכה כאחד האדם.

משדד מערכות

סיפר אדם אחד שנכנס לביתו בחורף ודלפו מים מן הגג על השולחן, ועל השולחן עמד מנורת נפט והי׳ דולף מים על המנורה, ולרוב תמהונו הי׳ הנר הולך ודולק על אף שהמים היו מטפטפים עליה כל הזמן, ופעם סיפר הרה״ק בליל שבת שהכיר יהודי אחד בזוועהיל שבסוכתו לא נכנס גשם בחג הסוכות, והי׳ זה סוכתו של הרה״ק בעצמו, והוסיף ואמר ששכניו באו לישב בסוכתו כדי לקיים מצות החג, וכשהרה״ק בעל שומרי אמונים זי״ע בא לבקרו ודיברו אודות זה שלא ירד גשם בסוכתו, נענה הרה״ק ואמר: הלא כתיב וסוכה תהיה לצל יומם למחסה ולמסתור מזרם וממטר, וא״כ איפוא מהו החידוש שלא ירד גשם בסוכתי.

בפי ישרים

הי׳ נערץ ונקדש בעיני גדולי דורו הרה״ק רבי ישראל הינוקא מפראנקפורט זי״ע ביקר אצלו בזוועהיל, והוציא מכיסו שעונו הזהב והחל לוחש דהוא פלא שהשעון זהב מבחוץ אך מבפנים בתוכו הכל פשוט, הגה״ק המהרי״ץ דושינסקיא זי״ע העריך אותו ביותר, וכשהי׳ הולך לכותל בכל יום כדרכו עבר דרך ביתו של הרב הנ״ל וכשהי׳ המהרי״ץ רואהו הי׳ עומד ומביט עליו עד שנעלם מעיניו, והי׳ שולח את תלמידיו אליו כדי לדרוש ממנו עצה ותושי׳.

רבינו הק׳ כשהגיע לארה״ק בשנת תש״ו ושמע מגדלותו המופלאה של הרה״ק התאונן ואמר בלשה״ק: אַ שאד איך האב עהם שוין נישט פארכאפט, והרה״ק מהר״א מבעלזא זי״ע אמר עליו שהי׳ שייך להדור שלפני מאות שנה והעיד שעצותיו הן ממקום גבוה, (אגב, כשהי׳ ההתעוררות להשתדל למען הצלת הרה״ק מבעלזא זי״ע והי׳ השאלה אם ח״ו לא מאוחר מדי, אזי הלך הרה״ק למקוה וכשחזר השיב ואמר שצריכים לפעול ולהשתדל להצלתו כי הוא עדיין בחיים).

מרגיז ממלכות

גדול היה מלחמתו נגד הצורר הרשע מגרמני׳ ימ״ש והי׳ יושב שעות על גבי שעות ועוסק בתיקון חצות וראשו בין ברכיו ונחלי דמעות נשפכים מעיניו הק׳, וכמ״פ עמד וסמך את ראשו על הקיר והי׳ דבוק בעשתנותיו, ואחד ממקורביו סיפר שפעם ראה אותו שהוא מדבר באמצע השינה (שהי׳ שוכב אחר תיקון חצות משעה שלש עד חמש) והטה אזנו ושמע איך שהוא אומר: ה׳ מקדים רפואה למכה, בעוד כמה ימים יכנסו הבולשבקים (הרוסים) לברלין והאמריקאים מצד השני ויהי׳ ישועת ה׳.

כשהתקרב חיל הצורר לגבולות א״י באו מקורביו וסיפרו לו על המצב פסק ואמר: ״נישט דא״ והתאונן לפניו עוד שהצורר כובש במהירות רב, חזר על פסקו ״נישט דא״ שלא יכנס לארה״ק, ופעם התבטא ואמר שהוא לא יתן לו להכנס לארץ הקודש, ולמרבית הפלא דיום פטירתו הי׳ ביום שהכריזו מנהיגי אומה״ע על קץ המלחמה ועל כניעת הצורר הרשע.

הסתלקותו לחיי העוה״ב

ביום כ״ו באייר בספירת ״יסוד שביסוד״ יצתה נשמת צדיק יסו״ד עולם בטהרה, הרה״ק בעל שומרי אמונים זי״ע שהי׳ אצלו בעת פטירתו צעק שכולם יהרהרו בתשובה, כי הרה״ק רבי מיכל מזלאטשוב זי״ע (זקינו של הרה״ק מזוועהיל) ופמליא דילי׳ כאן, הרה״ק ר׳ מ״מ מלעלוב זי״ע הי׳ בעת הטהרה ואמר שהוא מריח ריח בשמים, ושאל להנוכחים אם גם הם מריחים וענהו בחיוב.

כ"ט אייר

הגה"ק רבי מאיר מפרעמישלאן זי"ע

וזרח השמש

נולד לאביו הרה"ק ר' ארון לייב בהרה"ק ר' מאיר הגדול מפרעמישלאן – מהחבריא קדישא דהבעש"ט הק' זי"ע – חותר מגזע גאונים וקדושים מבעל התוס' מהר"י מקורביל זי"ע, ע"י ברכתו שנתברכה אמו הצדקת מפי גדולי עולם רבותינו הק' הרה"ק הרבי אלימלך מליזענסק זי"ע ורבו של אביו ה"ה הרה"ק המגיד מזלאטשוב זי"ע ע"י מעשה שהי', שאמו הצדקת חלתה מאד, נסע ר' ארון לייב לרבו הרה"ק מזלאטשוב להזכירה לפניו, שלח אותו רבו אל הרה"ק ר"ר אלימלך זי"ע והבטיח לו ששם ימצא רפואה, ולא זו בלבד, אלא כאשר תבריא תושיע ויוולד לה ילד אשר יאיר את העולם מ"סופו עד סופו", וכן עשה נסע לליזענסק ביחד עם זוג' הרבנית, ואמר לזוג' ברוב ענוותנותו שתכין סעודת שבת כיון שר"ר אלימלך יכול להכיר על פניו עבירות שעשה ובטח יגרשנו, ויוכל לאכול בביתו, והלך לביהמ"ד וישב את עצמו בסוף ביהמ"ד, והרר"א קרא אותו שישב למעלה על ידו, וכן הי' בסעודות של שבת הוא ישב את עצמו בקצה השולחן והרר"א קרא אותו בכל פעם שישב אצלו, וכמה פעמים אמר לו רר"א: היתכן, שהרבי ר' ארון לייב יהי' בעל–גאוה גדול כ"כ, אחרי שבת נכנס אל הרר"א ביחד עם הרבנית שאלו מה היא הגאוה שהוא רואה עליו, ענה לו רר"א, וכי יש גאוה גדול מזה, הלא אליהו הנביא בא אלי כמה פעמים ומתלונן על כבודו שאינו רוצה ללמוד ממנו תורה, הלא כמה צדיקים משתוקקים לזכות לזה ואינם זוכים, ואני הבטחתי לאליהו שאשתדל אצל כבודו, שיתרצה ללמד ממנו, אח"כ הזכיר את הרבנית לפני הרר"א, התיר רר"א את אבנטו, וציווה להרבנית שתחזיק בקצה הגארטי"ל, והוא החזיק בקצה השני, ושאל האם הוטב לה, וענתה לא, כך הי' שלש פעמים ואז השיבה: כן אני מרגישה בריאה לגמרי, וברכם ופטרם לשלום, משיצאו שאל את הרבנית האם באמת הוטב לה רק בפעם השלישי, ענתה בחכמתה, אכן הוטב לי כבר בפעם ראשונה, אלא שלא רציתי לעזוב את הגארטי"ל אשר החזיק בו איש האלקים..., ואכן ברכותיהם של הצדיקים עשתה רושם ונתברכו בבנים ובנות קדושים וטהורים, ביניהם הי' הרה"ק ר' מאיר זי"ע.

במעלליו יתנכר נער

כבר בשחר טל ילדותו ראו עליו שנשמה גדולה וקדושה שוכנת בתוכו, בהיותו כבן עשר שנים למד אצל החסיד המקובל רבי דוב בער מלמד זצ"ל אשר העיד עליו ר' מאיר"ל ואמר עליו "רבי בערל מלמד איז איין ארון הקודש", וכבר אז החל רוח ה' לפעמו והי' בעל רוח הקודש, שהי' מסתובב ביום ה' שהי' יומא דשוקא, ומגלה להקצבים איזה בהמה כן לקנות שבוודאי יהי' כשר, ומאיזה בהמה למנוע מלקנות שיהי' טריפה, וזה עשה תמורת תשלום גמול לכל בהמה כדי שיהי' לו כסף לחלק לעניים עבור צרכי שבת – כידוע שהי' בעל צדקה גדול מאד – עד שנודע הדבר לאביו הק',אשר גער בו ופקד עליו לאמר: "א יונגעל טאר נישט אויס זאגן סודות פון חדר".

האיש מקדש

בהגיע עת נישואיו נשא את בתו של רבי צבי מפודהייץ זצ"ל שהיתה צדקנית מופלגת ובעלת מדרגה, גם לפני שנתגלה הי' כל עיסוקו בתורה ועבודה, ועבד את בוראו כל ימי חייו מתוך דוחק גדול עד מאד, כלי ביתו הי' כולם שבורים ורצוצים, וריצפת ביתו הי' של עפר, וכל כספו הי' מפזר לעניים, הי' מתפרנס מפרה שהי' לו שאשתו היתה חולבת כל יום ומכרה חלב, ועם כל זאת הי' מקמץ בכל שאפשר כדי שיוכל לחלק לעניים בשר על שב"ק, כי ידוע שמנעוריו עד שיבה הי' פזרן גדול לעניים, בין משלו ובין מה שקיבץ נדבות מאחרים, פ"א לא היתה בידו אפ' פרוטה אחת לחלק לעניים, ולא ידע בנפשו מה לעשות, לקח את הפרה שהי' לו ולקחו להשוחט, ושחט את הפרה וחילק את הבשר לעניים, בבוקר הלכה אשתו כדרכה בכל יום לחלוב חלב לא מצאה את הפרה, הלכה אל בעלה הק' וסיפרה לו במר נפשו כי הפרה אבדה, השיב לה, הפרה לא אבדה, היא עלתה השמימה..., ולא לן אצלו שום פרוטה, פ"א אירע שלא יכול להירדם בשום אופן, קם ממטתו וצוה לבדוק אולי נשארו מעות בבית, בדקו ומצאו, וציוה תיכף לחלקת לעניים ואז הי' יכול לנוח קמעה.

רבותיו

רבו המובהק הי' הרה"ק ר' מרדכי מקרעמניץ זי"ע בן הרה"ק המגיד הק' מזלאטשוב זי"ע, אשר עליו אמר ר' מאיר"ל בזה"ל: "מאיר'ן, זענען די ציין ארויס געפאלן פאר מורא רבך", ורבו זה קרא בשם סתם 'רבו', רבו השני הי' הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זי"ע, כן ביקר כמה פעמים אצל הרה"ק ה"חוזה" מלובלין זי"ע, פ"א בשהותו אצל הרבי מלובלין זי"ע ראה שהרבי מתפלל בטלית ישן מאד, החליט לקנות לו טלית חדש, והתחיל לצמצם ממאכלו וקבץ פרוטה פרוטה כמה חדשים עד שאסף סכום נכבד וקנה טלית חדש ויפה לדורון להרבי מלובלין, כאשר הביא מתנתו להרבי מלובלין קיבל את מתנות בסבר פנים יפות, ונתן לו – תמורת זה – הטלית הישן שלו, ר' מאיר"ל שמח שמחה גדולה שיזכה להתפלל בטליתו של רבו החוזה, אחרי אשר שהה שם איזה זמן ארז חפציו וביחוד הטלית שקיבל מרבו ששמר עליו כבבת עינו, ונסה דרכו לנסוע לרבו לקרעמניץ, והי' שם אחד שקינא בו על אשר זכה את טליתו של ה"חוזה", וארב לו בדרך ולקח ממנו הטלית בחזקה, ור' מאיר"ל בכה מאד על זה ובבואו לקרעמניץ נחלש מרוב בכי, ורבו בא אליו לבקרו, וסיפר לו מגודל צערו שיש לו, מיד לקח הרה"ק מקרעמניץ את טליתו שהתפלל בו כמה שנים ואמר לו: הילך טליתי, וזה יהי' לך כל ימי חייך, ובו תשכב ותנוח אחר מאה ועשרים שנה, אולם ר' מאיר"ל לא מחל בכל זאת לאותו איש, ואותו איש נכווה מאד מקפידתו של ר' מאיר"ל.

נשיאותו

אחרי הסתלקותו של אביו – ב' אדר תקע"ג – מילא את מקומו בפרעמישלאן, עד מהרה נתפרסם ברוח קדשו המפליאה שלא הי' דומה לו כידוע, ונהרו אליו כל חסידי אביו הק' להורות להם הדרך ילכו בה בדרכי עבודת ה', גם שאר המון עם נהרו אליו לאלפים להתברך ולהוושע ממנו בעצה ותושיה, מתחלה הי' בעלי

מחלוקת שלא חששו לפגוע במשיח ה', וכתוצאה מזו נאלץ לעזוב את פרעמישלאן, ועבר לליפקאני, ולאחר שלש שנים חזר לפרעמישלאן, וכאן החל מתפרסם ביתר שאת, אולם ר' מאיר"ל המשיך בדרכו הצנועה, בפשטות הליכות ובענווה נפלאה, וגם לאחר עלותו על כס ההנהגה, הי' מחלק כל כספו לצדקה, כפי שעשה בימי עוניו ומרודו.

עין רואה

נתפרסם מאד בגודל מדת הרוח הקודש ועיט הטהורות שראו למרחוק, מחשבת כל איש ואיש וכל רז לא אניס ליה, עם כי בתחלה לא נראו בעיניו של הרבה צדיקי הדור גילויי רוח הקודש שסברו כי 'כבוד ה' הסתר דבר', אבל נתקיימו אצל רובם ככולם את 'זהב בסופה' וראו כולם שצדיק וישר הוא, עמד בקשרי ידידות עם צדיקי דורו, גם לפלא היא יחסיו עם הרבנים גדולי הדור שעמדו והשתוממו מול גילויי הרוח הקודש, ועמד בקשרי ידידות עם הרבה מהם, כמו הגאון ר' שלמה קלוגער זצ"ל שכמה וכמה פגישות נתקיימו ביניהם, הגאון ר' יעקב זאב אורנשטיין זצ"ל בעל ה"ישועות יעקב", הגאון ר' יוסף שאול נאטאנזהאן זצ"ל בעל ה"שואל ומשיב", וגיסו הגאון ר' מרדכי זאב הלוי איטינגא זצ"ל מלעמבערג, סיפר רביה"ק זי"ע, שהרבני החסיד הנגיד ר' קלמן כהנא ז"ל מעיר סיגוט, הי' כמה שנים חשוכי בנים ר"ל, ונסע אל ר' מאיר"ל מפרימישלאן זי"ע להזכיר עצמו לפניו, שאל אותו ר"מ אם זכה פעם לראות את פני קדשו של הגה"ק בעל ישמח משה מאיהעל זי"ע, השיב לו כן זכיתי לראות את פ"ק, ושמח ליזה ר"מ עד מאד ואמר: בוא ונערוך סעודה לכבודו של יהודי אשר זכה עוד להכיר את הרה"ק הישמ"מ, באמצע הסעודה הגיד הרה"ק : "נישט קשה דער יש"מ האט איבערגעלאזט אן איינקיל אויף דער וועלט, (ה"ה מרן הייטל זי"ע) וואס דערלייכט דער וועלט", וצוה למשמשו ר' ארי' שיקח נייר ועט סופר, ויכתוב שמות הבנים שיולדו לר' קלמן, והי' מונה וסופר ולכלם בשמות יקרא, בנו הראשון שיולד לו בעזהשי"ת יקרא שמו בישראל משה שמחה, משה אחר שמו של הגה"ק בעל יש"מ, ושמחה עבור השמחה שהי' לו מיהודי זה שהכיר עוד את הישמ"מ, ואח"כ פרט ואמר את שמות כולם, בנים שעתידים עוד להוולד לו, עד שהגיע לבנו הצעיר שקרא בשם שמואל זאנוויל, אחר שם אביו של ר' קלמן אשר הי' אז עדיין חי, והנה דבריו של ר"מ נתקיימו בכל פרטיהן שנולדו לו בנים כמנין שהגיד מראש, וגם לכלן קרא בשמות שצוה, וכאשר נולד לו בנו הזקונים שהי' צריך להקרא בשם שמואל זאנוויל הי' אביו עדיין בין החיים וימים אחדים לפני הברית הלך לעולמו וקראו שם הילד אחריו, וראו כי לא נפל אפילו דבר אחד מדברי הר"מ ארצה, והי' לפלא. (אמרי דבש).

פועל ישועות

בנוסף הי' מפורסם גם כפועל ישועות גדול מאד שההמונים ניוושעו על ידי ברכת קדשו, הרבה פעמים הי' דרכו לפעול פעולתיו וישועותיו בזה שפירש פסוק התנ"ך ומאמרי חז"ל ובזה כלל ברכותיו, פ"א ישב עם הני תרי גאונים ה"ה הגאון ר' יוסף שאול נאטאנזהאן זצ"ל בעל ה"שואל ומשיב", וגיסו הגאון ר' מרדכי זאב הלוי איטינגא זצ"ל, והנה נכנסה אשה מרת רוח עם בקשתה, שבעלה חולה מסוכן מאד ר"ל, ענה לה ר"מ שתוכל לילך לביתה, ומובטח לה שבעוד שעה יקום בעלה מחליו, כאשר שמעו הגאונים את דבריו הי' בעיניהם לפלא גדול, ויתפלאו איש לרעהו איך יקום הדבר, ואיככה יוכל להיות שבעוד שעה קלה ייצא חולה מסוכן כזה, ויהי' בשלימות הבריאות כאחד האדם, וכראות ר"מ את תמיהתם ענה ואמר: איתא במסכת ברכות (לד:) במתניתין, אמרו עליו על ר' חנינא בן דוסא, שהי' מתפלל על החולים ואומר, זה חי וזה מת וכו', ולכאו' קשה, דבשלמא אם אמר זה חי, הי' בזה תועלת להרגיע את רוח החולה ובני ביתו, אלא זה מת, למה איצטריך למימר, אלא דכתיב (ישעי' מג ג) נתתי כפרך מצרים כוש וסבא תחתיך וגו', כלומר שבאם מתפללים על חולה, אם אין ברירה אחרת, אז לוקחים איזה ערל לכפרה, למען יהי' כפרתו שזה הערל ילך למיתה, והיהודי החולה יכנס לחיים טובים וארוכים, וזה מה שאמר ר' חנינא בן דוסא זה חי וזה מת, כלומר שזה היהודי יחי' מפני שזה מת, היינו הערל הלזה ימות תחתיו וע"י הכפרה יוצא היהודי ממות לחיים (אמרי דבש).

בשבילי דרקיע

ידוע מה שהבטיח מרן בעל הישמח משה לפני פטירתו שהוא יחיש למעלה את קץ הגאולה, ולא יכנס לגן עדן עד שיבטיחו לו שתהי' מיד הגאולה שלימה, וידוע מה שאמר ר' מאיר מפרעמישלאן זי"ע שבאמת כן הי' שלא רצה הישמ"מ ליכנס לגן עדן, ונעשה רעש גדול בפמליא של מעלה, עד שדוד המלך התחיל לנגן עם כינורו, ונתפעל הישמ"מ מנועם עריבות הקול, וככה נמשך אחרי הקול לגן עדן (עיין בחידושי תורה פ' מטות מסעי שנת תשי"ג שמספר זאת רביה"ק באריכות, ועיין גם בדברי יואל על מועדים על קהלת אות ט), פ"א תחת אחת השיחים עם רביה"ק זי"ע סיפר אחד העובדא בנוסחא אחר והיא שר"מ אמר בדרך קרוב להליצה אל יפלא בעיניכם כי הצדיק מאוהעל שותק בעולם העליון ולא פעל עוד הגאולה, כי כבדו אותו בדרשה כבואו שמה, ועוד משה עומד ומשמש בדרשה, אבל רביו ז"ל אמר שהוא לא שמע מאבותיו זאת ואמר: אני שמעתי מפ"ק אאמו"ר שהי' מוחזק לאיש אמת, שסיפר בשם הרה"ק הר"ר מאיר מפרעמשילאן זי"ע שהי' בעל רוח הקודש אמיתי, – וסיפר תמיד מהמתרחש בשמים כמו בארץ, והי' בקי בשבילי דרקיע – שהישמח משה לא רצה ליכנס למקומו לגן עדן, עד שהתחיל דוד המלך לנגן בכינורו ומחמת נעימות קול הניגון הלך אחרי הניגון עד שנכנס לגן עדן.

אחרית ימיו

עת זקנתו העתיק משכנו משום סיבה בלתי נודעת מפרעמישלאן לעיר מיקולאיב, ונהג שם נשיאותו שבע שנים, כאשר קרבו ימיו ונחלשו כוחותיו קרא לחתנו האהוב שהי' ממלא מקומו ה"ה רבי אברהם חיים ממיקולאיב זצ"ל וציוה לו להכין ספר שבו יועתקו כל ה"פתקאות" שיקבל מכאן ואילך, כאשר שכב רבי אברהם חיים לשינת הלילה, הרהור בלבו מה פשר הבקשה המוזרה של חותנו, הרי אין ב"פתקאות" דברי תורה, אלא אך ורק בקשות גשמיים וכדו', בעודו שוכב ומהרהר, בא הגבאי לקרות לו מיד

לחותנו, וכמובן רבי אברהם חיים מידד אל חותנו, אמר לו ר' מאיר'ל: אברהמ'טשי אברהמ'טשי, מהרהר אתה אחרי רבך, אמרתי כי נאמן ביתי אתה, אין זה דרך של תלמיד מובהק, לאחד שייסרו בדברים, אמר לו: בוא ואגלה לך טעמי ונימוקי, הנה זקנתי כחי עתה אינו כבעבר ואיני יכול להתפלל עבור הבאים אלי בבקשותיהם, ומאחר שחושש אני פן אני נהנה מכספי חסידים, מבלי שתפילותי יסייעו להם ונמצא כספם חלילה גזל בידי, על כן בקשתי לרשום את בקשתיהם בספר, ואת הספר ישימו בקברי, כדי שאם יהי' מישהו שלא פעלתי למענו בעולם הזה, כי אז אפעל למענו בעולם הבא.

בשנתו האחרונה נסע אליו הרה"ק מצאנז זי"ע עם בניו הצדיקים, כשהי' עוד מחוץ לעיר שלח לקראתו את משמשו, ואמר המשמש בהשיגם, הנה הרבי שלחני לקראתכם, כי אמר כי יבוא לכאן שר התורה מצדיקי הדור מגלילות קראקא, טרם נסיעת הדברי חיים זי"ע לביתו, אמר ר' מאיר'ל יש לי לשאול שאלה ועצה מגדול התורה, יען ראיתם כי מאז אנכי דר בדירות קטנות, ורצוני לקבוע דירתי בדירות מרווחים, והנני שואל הסכמתכם, השיב הדברי חיים (כשגזה היוצא מלפני השליט): מדוע לא..., מיד דפק ר' מאיר'ל באצבעו, כאילו כבר עבר ונגזרה גזירה בתשובתו, ומיד חזר הרה"ק מצאנז ואמר אינני מסכים בשום אופן, אז אמר ר"מ כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד, ובאותה שנה נסתלק, ביום שבת קודש, כ"ט אייר תר"י כשישב על כסא קדשו אמר לבתו שיש לו חולשת הלב, בתו הלכה להביא משהו להשיב נפשו, אולם בבואה כבר לא הי' בחיים, נשאו אותו לעיר אבותיו בפרעמישלאן, וזה אשר חרטו על מצבת קבורתו: "איש ירא אלקים הרב החסיד ועניו עבד ה' מנעוריו ורבים השיב מעוון ודובר אמת בלבבו אוהב צדקה ומשפט אמת פזר נתן לאביונים בוצינא קדישא", ר' מאיר'ל אמר פ"א כי בחר לו מקומו בגן עדן ליד התנא ר' מאיר.

מדברי תורתו נדפס בספר "מרגניתא דר' מאיר", ובספר "פנים מאירים" (ותוכו רצוף דברי תורה גם משאר צדיקי שושלת הקדושה).

ב' סיון

הגה"ק בעל מנחת אלעזר ממונקאטש זי"ע

יניק וחכים

נולד לאביו הגה"ק מוהצ"ה שפירא זי"ע בעמח"ס דרכי תשובה ביום ה' טבת שנת תרל"ב בעיר סטריזוב (שכיהן אז אביו שם ברבנות) בברכתו שלמרן הד"ח, ונקרא שמו ע"ש זקינו הה"ק רבי אלעזר מלאנצהוט זי"ע.

כשהי' בן שתי שנים למדו זקנתו כ"ב אותיות התורה ובאותו יום השיג כל סדר הא"ב מא' עד ת' וביום השני הראתה לו הנקודות להטעימו כי קמץ א אָ והוא רץ והקדים לפניו כי קמץ ב בָ וכן כל האותיות והנקודות ונשתוממו אנשי הבית על גודל חריפותו ומהירת השגתו ואז שלט בו עינא בישא ונחלה הילד והי' מסוכן ופנו לצאנז ע"י טעלעגראם להזכירו ומרן הד"ח צוה להשיב להוסיף לו שם חיים, ואז גזרו הוריו להפסיקו מהלימוד עד שיגדל.

וכשהי' בן שמונה שנים בערך ושמו הטוב הולך לפניו התקשרו עמו בשידוכין עם בת הה"ק רבי שרגא יאיר מביאלעבזעג זי"ע בנו של הה"ק רבי נתן דוד משידלאווצע זי"ע קישור החיתון הי' בווארשא ודרש אז העלם דרשה נפלאה בשנת תרמ"ב עזב הה"ק בעל השם שלמה זי"ע את ביתו מסטריזוב למונקאטש והמנח"א הי' אז בן עשר שנים ויש ממנו פנקס קטן אשר החל לרשום בו חידושי תורה וכן כשהי' בר חד סרי כתב לעצמו חידושים בהלכות תפילין.

בשנת תרמ"ז נערך נישואיו בעיר טשעבין ובשמחת השבע ברכות השתתף הגה"ק משינאווא זי"ע.

בצל קדשו של הרה"ק משינאווא

משנת תרנ"ד ואילך נסע עם אביו למרן הק' משינאווא זי"ע ודרכם הי' לשבות שם בכל שנה ב' שבתות פ' נח – לך והי' המנח"א חשוב מאוד בעיני הה"ק משינאווא והעיד עליו כי הוא מעין נובע אשר מי ששומע היום מאת ר' דברי תורה ולמחרתו כאשר פיהו פותח בחכמה לא יכירהו עוד אשר יאמר עליו כי הוא זה שדיבר עמו אתמול מחמת גדלותו שהוא מוסיף והולך מיום ליום.

ופעם כאשר כבר נפרד מרבו ומחמת סיבה נשאר ללון עוד לילה אחד ובבוקר הלך לקבל פני רבו מחדש מאחד שנשאר שם ללון ומרן הק' משינאווא ישב אז עם התפילין וכאשר ראה אותו שמח לקראתו והראו לו בירושלמי חגיגה שאם לן עוד לילה חייב להקביל פני רבו מחדש וחלץ התפילין של ראש ושחח עמו, ואח"כ כשנפרד ממנו הלך ללוותו עד הרחוב (והוא אברך כבן ז'ד) וברכו שבכל אשר יפנה יצליח לטובה והי' לו להמנח"א ברכה זו חשיבות גדול והזכיר זאת פ"א ברבים בדרשתו מה שברך אותו מרן הק' משינאווא.

גדלותו בתורה

בשנת תרס"ד נתמנה לראב"ד בעיר מונקאטש והי' יושב בראש מושב הב"ד פעמים בשבוע (ולא הי' נוטל חלק בשכר של הדין תורה) ובימים ההם הוציא לאור שו"ת מנחת אלעזר המלא בחריפות ובקיאות, והי' רב חילי' דאורייתא ופעם בלמדו השיעור בישיבה מנהגו בעת הרצאת השיעור הי' שישב על בימה ומאחוריו עמד ארון של ספרים וכך הגיד השיעור פ"א הקשה הבחור המופלג מאוד הערש מיילעך בערטשער באמצע השיעור קשיא על הרמב"ם ואמר לשונו של הרמב"ם ענה לו הרה"ק לא כך כתוב רק לשון אחר ואמר הלשון ולפי"ז לא הי' קשה כלום, והבחור הנ"ל התווכח ובאמצע דבריו אמר לבחור א' להביא לו הרמב"ם מיט דעם לעדערנעם רוקען אמר לו הרה"ק א זיידענע רוקען אינו כל כך טוב כמו לעדערנעם ריקען (וכיון על עצמו שיש לו בראש דברי הרמב"ם כתיב כך והוא לבוש בבגד משי ויש לו גב של משי) אני אומר לך שאינו כתיב כך בכל אופן חיפשו בהרמב"ם ונמצא כתוב כמו הרה"ק אח"כ אמר הרה"ק בזה"ל: "בבלי וירושלמי מדרש און זוהר האפט איך (היינו אני ערב שאני זוכר) בעווה"ר רמב"ם אין טור האפט איך נישט אבער אז איך שפאר מיך וויס איך אז אזוי שטייט".

על כס הרבנות

בשלהי שנת תרע"ד נחלה הה"ק הדרכי תשובה ובאחת מהשבתות בחודש אלול כשברך ברכת הזימון על שולחנו אמר "ברשות מורה מורינו הרב" ובזה סמך את בנו להיות ממלא מקומו וביום ר"ה דרש לפני תק"ש עפ"י צווי אביו וביום ב' דסוכות תרע"ד נלב"ע אביו הקדוש ולאחר שעבר היו"ט נתמנה לאב"ד דמונקאטש ובדרשתו הראשונה בביהכ"נ בפ' וירא פי' הפסוק וירא אליו ד' – מורה על מי שנגלה אליו ד' בהשגחתו ויצוהו לנשאותו – באלוני ממרא – בחלקו של נכרי בהיותינו עוד בגלותינו בארץ העמים חלק אומה"ע – והוא יושב בפתח האוהל – האיש הלז צריך להיות שפל בדעתו כי הוא פתח האהל ואינו ראוי מצד עצמו רק בזכות אבותי הקדושים אשר שמשו בכתר הרבנות. פבק"ק והנה שלשה אנשים – ה"ה זקני הגה"ק בעל בני יששכר זי"ע ואא"ז הגה"ק מהר"ש זי"ע ואאמו"ר הגה"ק הכ"מ בזכותם אוושע ובכחם אזכה לנהל על מי מנוחת מבוע התורה והיראה באמת עד ביאת ינון בקרוב וב"ב אכי"ר.

מציל ומושיע

בשלהי שנת תרע"ד ותגעש ותרע"ד הארץ כשפרצה מלחמת העולם הראשונה וסמוך לר"ה תרע"ה הגיע הפחד מחיל רוסיא שכבשו עיירות רבות לא רחוק מגבול עיר מונקאטש וביום ב' דר"ה גילה המנח"א לאנשי בריתו כשהשכים בבוקר נפל פסוק לתוך פיו, שם פחדו פחד לא היי פחד וגו' פזר עצמות חנך ולאשר דחז"ל אמרו דהוא נבואה קטנה א"כ ברור אצלו שהוא פחד חנם ולא יבוא צר ואויב בשערי העיר, ואף בעשי"ת היו כמה כפרים במצור ובמצוק ונכבשו תחת יד האויב בלשת חיל רוסיא והמנח"א נשאר תקיף בדעתו שלא יכנס השונא לתוך שערי העיר וכן היי כי פתאום ברח השונא ולא נכנסו לעיר. באותם הימים היי המנח"א עסוק בהצלת נפשות מישראל והיי הולך בעצמו לקבץ כסף להפליטים מחנות לחנות ומבית לבית פעם אחת בא אצלו שליח משר הצבא והודיעו כי איש יהודי מאנשי הצבא עשה פשיעה גדולה ונחרץ דינו למות רח"ל וכפי הנימוס על הרב דמתא להתוודות עמו לפני מותו, ושלח אחר נשיא הקהלה והלכו למקום פקודת אנשי המלחמה ליכנס אל ראש שר הצבא ושומר הפתח לא הניחום ליכנס כאשר אין לו רשות על זה והמנח"א סיכן נפשו ונכנס בלי בר ובתחנונים ביקש רחמים על איש הישראלי הנז' ויאשא חן וחסד בעיני השר והבטיחו כי לא יהרוג או ויצא בשמחה ובטוב לבב שהציל יהודי ממוות לחיים והיהודי הנז' לא ידע מי שהשתדל בשבילו.

צופה נסתרות

היי נהירין לו שבילין דרקיע וידע את אשר נעשה כשהגיע השמועה לא טובה מפטירת הה"ק ר' משה משינאווא זי"ע והיו אנשי ביתו מלחשים זה עם זה והבין מלחישתם ויען והראה להם נרשם אצלו בגמרא על נייר כי אור לעש"ק נפטר הה"ק הנ"ל והיי נכתב בר"ת ב' ז' ה' נ' ה' ר' מ' מ'. וכן היי בקריאת קוויטלאך שהיי תמיד יודע אם נושעו כבר.

וסיפר הרה"צ ר' אברהם חתן הה"צ מבייטש זצ"ל ששבת פעם אצלו על שב"ק ובע"ש התמרמרה הרבנית בפניו על העדר בריאת בעלה המנח"א והוא לא ראה שום שינוי בשולחנותיו ותפלותיו ובסעודה שלישית והוא ישב מימינו וחשב ברעיונותיו כי הני מילי ששמע מהרבנית וסדר עבודתו סתרי אהדדי באין מבין וממחשבה למחשבה עברו עשתונותיו להתבונן כמה שני חייו של המנח"א ובתוך כך הרכין המנח"א את עצמו ולחש לו באזנו בחורף נהייתי בר נ"ז שנים, והוא עמד משתומם איך תפס מחשבתו.

בארץ הצבי

בשנת תר"ץ לאחד זמן רב ששאל ע"י חליפת מכתבים את הסבא קדישא רש"א אלפנדרי זי"ע אם יבוא לא"י והשיב לו בא יבוא ברנה, נסע לאה"ק ושהה שם רק י"ג ימים והשתטח אז בקברי הקדושים במירון והי' שם ביום ל"ג בעומר צפת וטבריא ובירושלים עיה"ק וגם ביקר אז אצל הסבא קדישא הנז' והמתיקו סוד ביניהם ואז נפטר הסבא קדישא, ואחר שובו לביתו בחג השבועות לפני אקדמות בעת אמירת הדרשה כמנהגו אמר בתוך דבריו הי' לי פתחון פה בירושלים עה"ק לפני האי סבא קדישא זי"ע ושאלתי אותו אימתי אתי מר הגואל צדק והשיב בקצרה הנה זה עומד אחד כתלינו וכו'.

בשנת תרצ"ג ביום י"ז אדר נערך חתונת בתו ברוב פאר והדר והי' אז כינוס לצדיקים וחסידים למאות ולאלפים והשמחה הי' גדול מאוד גם מהעמים להבדיל שמחו והשתתפו בשמחת קבלת פנים להחתן והמחותנים.

האמונת בביאת המשיח

ידוע גודל עבודתו והכיסופין לביאת משיח כאשר העיד על עצמו בזה"ל איך בין נישט מסיח דעת פון משיח בכל יום ובכל שעה וכמעט בכל רגע ובדדשותיו ותפלותיו הי' מוריד כנחל דמעה על גלות השכינה וצרות ישראל וכשהי' שוכב על ערש דוי והירבו בתפילות לרפואתו הי' אומר שכך צריכים להתפלל על הגאולה וא"כ הי' כבר בא משיח.

גם ידוע מלחמתו נגד בכת הציונים והי' לוחם נגדם בכל עז גם נגד כת האגודה כאשר הרעיש באסיפה בטשאפ הידוע שלא יתחברו עמם, וכן הי' לוחם נגד קבלת הסערטיפיקאטן שחילקו אז (והי' קורא אותה בשם שמד צעט או טשטין שיין) שהוא סכנת הדת ופגם באמונת המשיח, והי' חוזר בכל זמן ועידן את דברי הגאון הרבי ר' יהונתן בספרו אהבת יהונתן בהפטורת ואתחנן וז"ל: באם שהכלל נועדו יחדיו לילך לירושלים ואומות העולם מסכימים אפ"ה צווחה שחלילה לילך שמה וכו' ולכן ביקשה שלא ילכו עד שתחפץ ר"ל עד שיגיע הזמן ע"כ.

אשכבתי דמר

מתחלת חורף שנת תרצ"ב נחלש המנח"א וסבל יסורים גדולים ברגליו וכמה פעמים רמז שקרב יום קיצו, שפתותי' הי' מרחשין בתפלות ובקשות וכן שמעו איך שמתחנן רשב"ע זכני שאשוב עוד בתשובה שלימה לפניך באמת, ביום ל"ג בעומר ערך שלחנו בחדרו ודיבר בערגה מל"ג בעומר במירון שהי' שם בשנת תר"צ, בש"ק האחרון לחייו סיים בשעת הקידוש מקדש ישראל והזמנים ובתפלת שחרית במטתו פתח לפניו סידור האריז"ל באמירת הלל [וע' בס' דברי תורה שזקינו הק' מרן רמ"ל מסאסוב

ז״ע הגיד הלל פ״א בפ׳ בא כי הרגיש נועם העליון מיום פטירתו בשבוע זאת (גם בירך בקידוש כנ״ל בשבת האחרון לחייו) ביום ג׳ ר״ח סיון אמר לזוגתו הרבנית כי הוא הולך למות ובאור ליום ד׳ במסדר בשעה עשר כבר לא הי׳ יכול לדבר ובשעה שתים עלתה נשמתו השמימה ולא הספידוהו ותו כאשר כתב בצוואתו רק חתנו.

וזה נוסח מצבתו: פ״נ הרב המפורסם למד תורה מתוך יסורים וחיבר הרבה חיבורים נחמדים ויקרים, ובעזרת ה׳ בגבורים עמד לנס לעשות פעלים, לטובת אמונת ושמירת והחזקת דת תוה״ק בכלל ובפרט ולטובת אחב״י מו״ה חיים אלעזר אבדפה״ק והגלילות ונשיא כולל אה״ק דרמבעה״נ זי״ע בע״ס שו״ת מנחת אלעזר אות חיים ושלום שער יששכר ושאר הרבה חיבורים, בן לאותו צדיק וגאון הקדוש המפורסם מאור הגולה המקובל האלקי מוהר״ר צבי הירש שפירא זצלה״ה אבדפה״ק בע״ס דרכי תשובה, באר לחי רואי שו״ת צבי תפארת ושאר הרבה חיבורים, ולמעלה בקודש דור דור זי״ע יחוס נא הש״י עליו ויחוננהו במדת החסד כדכתיב וחנותי את אשר אחון ורחמתי את אשר ארחם נפטר (ב׳ סיון תרצ״ז) לפ״ק תנצ״ב ומעבר השני יחקקו בזה״ל נוסח צוה לרשום על המצבה.

מורשתו הרוחנית

שו״ת מנחת אלעזר ז׳ חלקים, אות חיים ושלום על הלכות תפילין ומילה, נימוקי או״ח, מאמר זכרון צדיקים (הספדים), חמשה מאמרות, עולת תמיד (על מס׳ תמיד), מאמר מילי דהספידא, דברי תורה (ט׳ מהדורות), מאמר אדון כל (על חרוז א׳ אדון לשבת) דרכי תשובה על הלכות מקוואות, הגהות והשלמות לספה״ק באר לחי ראי על תיקוה״ק לאביו הק׳ ועוד הרבה שנשארו בכתבי יד.

ג׳ סיון

הגה״ק רבי יעקב שמשון משפיטיווקא זי״ע

מתולדותיו

נולד לאביו רבי יצחק אשר יחוסו מגיע לרבינו האי גאון, וזקניו היו הגה״ק רבי שמשון מאוסטרופלי והרה״ק המהר״ל מפראג זי״ע, ומצד אמו מגזע רש״י הקדוש זי״ע, הי׳ מתלמידיו הגדולים של הגה״ק המגיד ממעזריטש זי״ע, והרה״ק ר׳ פנחס מקאריץ זי״ע, עובדא מופלאה יסופר בספר ״נתיב מצוותיך״ להרה״ק ריא״ מקאמארנע זי״ע, על דביקותו ברבו זה, כשהי׳ ריי״ש באה״ק בשנת תקנ״א, ראה פ״א בחזיון הלילה את השכינה בדמות אשה בוכיה על בעל נעוריה, כשהקיץ אמר לסובבים אותו אין בעולם כעת מי שיהי׳ בעלה דמטרוניתא אלא רבו הק׳ רבי פנחס מקאריץ ובוודאי נסתלק באותה לילה, וקרע קריעה בבגדו בברכה כדין תלמיד שמת רבו עליו רחמ״ל ובכה בכיה גדולה, כעבור זמן קצר הגיע הבשורה מחו״ל שאכן באותו לילה נסתלק רבו ר״פ, כמן כן יצק מים על ידו של הרה״ק הרבי ר׳ ברוך ממעזיבוש בן בתו של הבעשטה״ק זי״ע, גם הי׳ מבאי ביתו של הרה״ק יעקב יוסף מפולנאה זי״ע בעל ה״תולדות״, ומגדולי וקדושי ארץ הללו שאב מלא חופניים תורה וקדושה ממה שקבלו מקדוש ה׳ הבעש״ט הק׳ זי״ע.

גדלותו בתורה

מיוחד במינו הי׳ ריי״ש בולט בין האריות החברייא קדישא במיזוג גאונותו האדירה, עם קדושתו הגדולה, כמו שמכנתו בספר ״בוצינא דנהורא״ ׳גאון הגאונים חריף עצום, איש אלוקים קדוש הוא׳, מובא בספר ׳כתבי שו״ב׳ פ״א בא איש אחד לפני הרה״ק ר״פ מקאריץ זי״ע ושפך לבו לפניו שזה כמה לילות שאביו בא אליו בחלום ואומר לו שימיר דעתו רח״ל, טהר ר״פ בתעניתים וסיגופים כדי להוודע מה גורם לשוכן העפר שיבוא ויסית לדבר עבירה רח״ל, עד שמשמיא קא גליא ליה, שזוהמא של שתי-וערב המונחת בקבר היהודי היא המביאו לזה, צוה ר״פ לפתוח הקבר ומצאו שם מטבע שכל הנראה נפל מאחד מאנשי החברא קדישא ועליו הי׳ ש״ו, וסילקו את המטבע, ומאז הניחו אביו, כשנכנס ריי״ש לרבו סיפר לו רבו מהצרה הזאת, ולא אמר לו מה שעשה, ושאלו ר״פ מה עושים לצרה זאת, ענה ריי״ש דבר מעין זה מובא בירושלמי שהי׳ אצל ר״מ וצוה להוציא את העו״ז שהי׳ טמונה בהקבר, עמד ר״פ ואמר כמה כחה של תורה, מה שהטרחתי עצמי ברוח הקודש, הי׳ זה גלוי וידוע לפני ריי״ש ע״י תורתו, הגה״ק ה״תניא״ זי״ע אמר עליו שבין גאוני בני זמנו חידוש הוא בעמקותו, בספר אהלי צדיקים מובא שרי״ש ביקר פ״א אצל החיד״א זי״ע והחיד״א כיבדו מאוד, עד שביקשו שידרוש בביהכ״נ, ודרש אז בסוגיא דשטרי חוב בבא מציעא, החיד״א עם תלמידיו היו נוכחים בעת דרשתו, ומאד התפעל החיד״א מגדלו בתורה ובקיאותו בש״ס ופוסקים, גם עם גאוני ארץ אפ׳ מתנגדי החסידות הי׳ לו מהלכים והם הכירו בגדלותו וגאונותו, הגאון ר׳ ישעי׳ פיק זצ״ל מברלין הי׳ מקרבו מאד והשתעשע הרבה עמו בפלפולי תורה, פ״א התיר בכחו דהתירא שלו איזה שאלה חמורה, ולעומתו יצא הגאון הגדול רבי סענדר מרגליות זצ״ל אבד״ק סטנאב באיסור חמור, ושלח לאנשי קהילת שפיטיווקא שיורידו את ריי״ש מגדולתו מאחר שנכשל בהוראה ומתיר את האסור, אנשי קהילת שפיטיווקא בידעם את כח התורה של רבם, וכדי להשקיט את ההבערה שיצאה ללהב ע״י הגאון ר׳ סענדר, שלחו שני התשובות בלי להזכיר שם האוסר ושם המתיר להגאון בעל ה״נודע ביהודה״ זצ״ל שהוא יכריע עם מי האמת, והשיב הנודע ביהודה תשובה המצדד להיתר, ועוד מפליג בשבח דבריו של המתיר שכל דבריו ונימוקיו בנויים על יסודי התורה.

עם הנודע ביהודה זצ״ל

כשנדפס הספר הק׳ ״תולדות יעקב יוסף״ מאת הגה״ק ר׳ יעקב יוסף מפולנאה זי״ע, ספר שהאיר לארץ ולדרים עליה, הטומן בתוכו חריפות ובקיאות בצד חסידות ויראת השם, אז באו בסוד ה׳ ליראיו החברייא קדישא תלמידי הבעשטה״ק והמגיד, והסכימו להפיץ את הספר בעולם, ושיגיע הספר גם לידי המתנגדים, למען ידעו את דרך החסידות, גם להגאון בעל ״נודע ביהודה״ זצ״ל – שהי׳ יודע ומפורסם בהתנגדותו העזה מול דרך החסידות – נשלח הספר, וכולי האי ואולי ירכך את התנגדותו למעט, כעבור זמן מה, נודע להם שאדרבה ה״נודע ביהודה״ לא נותן תשומת לבו להספר אלא אדרבה הספר מונח למטה בארון הספרים שלו, אז החליטו החברייא קדישא ע״פ הורתו של האר״י שבחבורה הרה״ק ר״פ

מקאריץ זי"ע לשלוח את ר' יעקב שמשון לה"נודע ביהודה" למען ימתיק את הענין ויוכיח לנו"ב את גדלו של הספר בפרט ואת שיטת החסידות בכלל, ריי"ש קיבל עליו את השליחות ויצא לפראג מקום מגוריו של ה"נודע ביהודה", בהגיע הלך לביהכ"נ מקום בו מתאספים תלמידי הנודע ביהודה לשמוע את שיעוריו, ריי"ש לא התוודע להם מי הוא, והתחיל לפלפל עמהם בפלפולי התורה, עד שהכירו את גדלו בתורה, פ"א באמצע שיעורו של הנו"ב הגיע למבוי סתום, קושיא שלא יכלו לפתור אותו, אז קם ריי"ש על רגליו והחל לישב את הקושיא בטוב טעם, הנו"ב בראותו את גדלו בתורה החל לכבדו במאד ואף הזמינו להיות בין אוכלי שולחנו, כאכילתם כך תורתם בעת הסעודה עסקו בתורה, ונעשו אוהבים זה לזה, ולא משה ידו מתוך ידו, אז הבין ריי"ש שהגיע השעה למלא את תפקידו שלמענו בא לפראג, ביקש מהנו"ב שיתן לו רשות לדרוש בבית המדרש, הנו"ב שמח מאד, וביקשו שיגלה לפני התלמידים באיזה סוגיא רצונו לדרוש, ריי"ש השיב שהדבר תלוי בהם, יביאו נא מסכת אחת ובכל מקום שיפתח שם ישא את דברו, והביאו מסכת בבא בתרא ופתחו בדף י', מאמר הגמ' "עשרה דברים קשים נבראו בעולם, הר קשה ברזל מחתכו, ברזל קשה אש מפעפעו, וכו', אמר אדרוש בסוגיא קשה זו, התלמידים תמהו מאד האם למילי דאגדתא אלה ייקרא סוגיא חמורה, בשבת נתאספו כולם בביהמ"ד לשמוע מה בפיו על ה"סוגיא החמורה", אך עמדו משתומם בשמעם את דבריו המופלאים, את העשרה דברים הקשים החל לקשר ולשזר בסוגיות החמורות שבש"ס, הוא התחיל בדבר הראשון: "הר קשה" ובאמרו זאת הביא את כל הסוגיות העוסקות בענין הר, כגון השוחט להר וכדו', והקשה ע"ז קושיות חמורות מסוגיא אחת של הר על משנהו, וסיים על זה "הר קשה" כלומר הקושי"ת של סוגיא דה"ר, "ברזל מחתכו" כלומר יתורץ ע"י סוגיות המדברות מענין ברזל, והביא סוגיות של ברזל ופרק עם זה כל הקושיות שהקשה מהסוגיות של הר, וכן עשה עם כל עשרה דברים, פעורי פה נשארו התלמידים בסיימו את פלפולו הנפלא והמעמיק,

הנו"ב בראותו עתה יותר כמה נפיש חילא דהאי גברא רבא, קרבו אליו ביותר ועתה שאלהו על מטרת בואו לפראג, ענה ריי"ש האמת אומר, כי לא לכבודי הגעתי הנה, כי אם לכבודו של מורי ורבי מחבר הספר הקדוש "תולדות יעקב יוסף", שמעתי שכבוד תורתו אין מכבד את הספר כראוי, וכתלמידו של רבי יעקב יוסף שהנהו מתלמידיו של הרה"ק רבי ישראל בעש"ט לא מצאתי מנוח לנפשי ובאתי להוכיח למעלתו מה גדול הוא הספר, וע"י כך ידע כמה גדולים הם דרכי החסידות, ועתה שטוח אני בקשתי לפני כבודו שיעיין וישים לבו בספר הזה, הנו"ב כשמע כ"ז ענה לו, שיתן לו שלשים יום כדי לעיין בספר ולאחר מכן יחווה דעתו על זה, כתום ל' יום נכנס ריי"ש ומצאו מעיין בספר, וכשגמר עיונו סגרו ונשקו והניחו בכבוד, ריי"ש כבר הסתפק מה שראה והבין שהנו"ב הושפע לטובה מהספר, אז גילה לו ריי"ש כי הוא הרב שהתיר את השאלה החמורה, ועל דא יצא נגדו ר' סענד מסטאב, ומפאת התנגדותו אל דרכי החסידות שלחו לו התשובות מבלי להכיר שם האוסר והמתיר, והנו"ב הסכים עמו, הנו"ב בשמע דברים אלו, התרעם עליו מדוע לא גילה לו עד עת כל זאת, כי אז הי' מכבדו ביותר, ובקש סליחה אם לא כבדו כראוי, ריי"ש נפרד מאתו ונסע לביתו לאחר שמילא את שליחותו כיאות. (א"ה, על סיפור זה יש הרבה גרסאות, הגירסא שלפנינו הוא מספר "דור דעה" של הרב מסלאוויטא נכדו של הר"פ מקאריץ שסיפר בשם אביו ששמע מזקינו ר"פ)

עלייתו לאה"ק

בשנת תקנ"ד יצא לאה"ק על מנת להשתקע שם, (בשנת תקנ"א בעת פטירת רבו ר"פ מקאריץ זי"ע, כבר הי' אז בא"י אבל ככל הנראה חזר לחו"ל) לפני עלייתו נסע לחבריו החברייא קדישא על מנת להפרד מהם, ונסע עד אוסטאנבול כדי לקחת משם ספינה להפליג לא"י, הרה"ק ממנוקאטש זי"ע מביא בספרו דברי תורה (ועיין בקיצור בברך משה פ' לך) וז"ל: סיפרו לנו זקננו בשם הגה"ק משפיטיווקא זי"ע בבאו לאה"ק הגיד (בדרך משל ומליצה) וסיפר: הן בנסעי לאה"ק אמרתי להבעל דבר טרם נסיעתי מסטאמבול על הספינה, בילע"ט (טיקע"ט) של נסיעה עולה סך רב, אמרתי לו בחר לך א' משני אופנים או אתם תסע לאה"ק ואני אשאר בחו"ל ויה' לי טוב בלעדיך בחו"ל או אתה תשאר בחו"ל ואני לבדי אסע לאה"ק, כי לשלם שני בילעט"ן בעד שניני אין לי ממון ולא כת, ובחר לו לישאר בחו"ל ואני לבדי אסע לאה"ק, וזהו בוודאי טוב מאד, ושמחתי בנסיעתי על הספינה, ובבואי לאה"ק מיד על הנמל ראיתיו להבע"ד עומד שמה וצעקתי מכאב לבי מה אתה עושה פה הלא הנחתיך בסטאמבול ואמרת שתשאר שמה, והייתי בעיניו כמתעתע, ויען ויאמר את תשאלני מה אני עושה פה (אחד בא לגור וגו') הלא בכאן אני גר בקביעות דירתי, ומ"ש שדיברת עם א' בסטאמבול, זה הי' בוודאי שלוחי בחו"ל עכ"ד, הגיע לאה"ק והתיישב בטבריי, תיכף עם בואתו לאה"ק בראותו את מצבם הדחוק נרתם לפעולות למען הישוב, ושלח מיד שד"ר לפולין להתרים את בנ"י למען ישוב א"י, וגם הוא בעצמו יצא בגלל זה לחו"ל, ונדד להרבה מדינות בעולם, לארצות המזרח מצרים וצפון אפריקא ועוד, בספר "גדולת צדיקים" מובא וז"ל: שמעתי שפעם אחת סיפר הרב הגה"ק אלקי רבינו שמחה בונם זצ"ל מפרשיסחא מכבוד הרב הגה"ק אלקי רבינו יעקב משפעטיווקא זצ"ל שפעם אחת נסע בספינה על הים בליל ראש השנה והיתה רוח סערה גדולה מאד ועמדה הספינה להטבע בים, והי' ממתין הרב הנ"ל ומצפה ומשתוקק מאד שיאיר היום כדי שיוכל לתקוע תקיעת שופר, וכן הוה תיכף כשהאיר היום לקח את השופר ותקע בו תקיעת שופר, ותיכף נח הים מזעפו, ואמר הרבי ר' בונם שהעולם היו סוברים שמשום זה הי' מצפה שיאיר היום לתקוע בשופר כדי שתגין עליו המצוה, ובאמת לא כן עמדו, רק הי' חושק ומצפה ומשתוקק לעשות עוד מצוה אחת קודם פטירתו, וראה עד היכן גדולת הצדיקים, עכ"ל, משליחותו זו חזר בתחילת שנת תקנ"ט והגיע לחיפה, ומשם חזר לטבריי שם מצא את הרה"ק ר' נחמן מברסלב ששה שם באותה זמן בא"י.

ובא השמש

ביום ג' סיון שנת תקס"א נח נפשי' ועלה השמים, ומנוחתו כבוד בביה"ח בטבריי, סמוך למקום קבורתו של הרה"ק ר' נחמן מהורדאנקא זי"ע ומצבה אחת מציינת את מקום קבורת שניהם.

וזה אשר חרות על מצבת קבורתו: זאת מ"ק הרב המובהק חסיד קדוש ה' מוהר"ר ר' יעקב שמשון בן ר' יצחק משפיטיווקא נלב"ע יום שלשה לחודש סיון שנת תקס"א תנצב"ה.

ימי הספירה (ד)

לקט מדברי קודש מפי צדיקי וקדושי עליון, תמוך קדושת היום ומגולחין

מ"ט יום הספירה בין ראשון של פסח עד השבועות הנה הם כחוה"מ בין ראשון של סוכות ושמיני עצרת.
(רבינו בחיי)

◆◆◆

והגם שכבר עברו מה שעברו מימי הספירה יותר מב' חלקים אעפי"כ עדיין יש שהות לתקן א"ע מי שלא עבד ותיקן עד הנה עדיין יש לו זמן ב' שבועות שלחד תנא י"ד יום בשנה חשוב שנה.
(באר משה)

◆◆◆

מפסח ועד עצרת כי אז דנין את כל הנשמות הן נשמות החיים הן נשמות המתים.
(מדרש פנחס)

◆◆◆

הימים הללו נספרים, ואחד עושה רשימה כמ"ש היום יום, והיום נותן כח חדש, והזמן מפסח עד שבועות נותן כח לכל השנה ונותן אור והכנה לקבלת התורה, ואף שאין יודעים באיזה אופן מ"מ המצוה פועלת שלה.
(חידושי הרי"ם)

◆◆◆

ויש אומרים טעם אחר מפני שעולם בצער מפסח עד שבועות על התבואות ועל האילנות כדאית' פרק קמ"ט שראש השנה תניא אמר ר' יהודה מפני מה אמרה תורה הביאו עומר בפסח מפני שהפסח זמן תבואה הוא אמר הקב"ה הקריבו לפני עומר בפסח כדי שתתברך לכם תבואה שבשדות ומפני מה אמרה תורה נסכו מים בחג מפני שחג זמן גשמי שנה הוא, אמר הקב"ה נסכו לפני מים בחג כדי שיתברכו לכם גשמי שנה, וכו' ולפיכך צוה הקב"ה לספור ימים אלו כדי שנזכור צער העולם ולשוב לו בלבב שלם ולהתחנן לפניו לרחם עלינו ועל הבריות ועל הארץ שיהיו התבואות כתקנן שהם סבת חיינו שאם אין קמח אין תורה.
(אבודרהם)

◆◆◆

טעם אמירת פרקי אבות, בין פסח לעצרת הוא כי בימים האלו מחיוב כל איש ואיש מישראל לטהר א"ע בימי הספירה כמו שנטהרו ישאל מאז מטומאת מצרים כנודע מהזוה"ק שבעה שבועות כענין ז' ימי הנדה הם, ולכם אומרים אז מס' אבות כדי לראות ולהבין כל המדות טובות הנזכרים שם, ולכסוף ולהשתוקק מתי אעשה כן גם אני, ולשוב בתשובה שלימה לפי השי"ת ולזאת יש במס' זו חמשה פרקים נגד ה' ש"ב הכוללים, וכ"א כלול מעשר הם נש"ב עולם התשובה וימים האלה נק' אצל אומה"ע למי וגם הם מודים שהימים האלה הם טובים ומסוגלים לרפואה ומ"י הוא מנין חמשים והעיקר הוא שהימים האלה הם טובים ומסוגלים לרפואת הנפש.
(אוהב ישראל)

◆◆◆

וזה הענין היה במצרים בחג הפסח שפסח הקב"ה על כל המעלות ומדריגות ופתח לנו שער להשפיע ענינו אור עליון מאד ולכן אמר ועברתי באמ"צ וכו' אני ולא מלאך וכו' כי היה נגד המלאכים למעלה ממדרגותם ואח"כ נפלו ישראל מזה המדריגה כי זה היה בלא התעוררותינו וצריך לילך מעט מעט מדרג' לדרגא ולהתחזק בכל יום מדרגה לדרגא וממדה זו למדה אחרת בעבודתו ית' ולהתחזק בכל יום יותר ולעבודתו ית' ולבא לאור עליון שנתגלה עלינו בפסח ובכל יום מימי הספירה צריך לקבל קדושה יתירה ולתרחק מטומאה וזהו כמ"ש כדי לטהרינו מקלפותינו ומטומאתינו וכו' ואטהר ואתקדש בקדושה.
(זרע קודש)

◆◆◆

ענין הספירה הם בכוונה הזאת שצריך לספור הימים והשבועות לצפות וליחלות על יום חג השבועות שהוא זמן היחוד הנעלה בעליונים ע"י המעש"ט והקדושה וטהרה של ב"י כי אך זה יסוד כל תקוה וכל ישועה שבעולם כמ"ש שברתי לישעתך ד'.
(תפארת שלמה)

◆◆◆

בעת הספירה יש לאדם לשמוח ולדבק א"ע באלו המדות ישרים כיון שאדם חפץ שמידות ישרים ימשוך בו ואהבה ויראת הבורא ימשוך בו כמאמר חז"ל בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו והנה בפסח הי' התגלות והעתעוררות של מדות ישרים והשכליות מהבורא ב"ה ובספירה והא התעוררות שלנו כלומר שאנחנו חפיצים בזה התעוררות העליון מה שנתגלה בפסח ממילא ניתוסף מלמעלה יותר האר' והזדככות בזה החפץ והרצון שאנחנו חפיצים לכן בימי הספיר' להיות מוכנים ורוצים בזה השפע.
(קדושת לוי)

◆◆◆

כל חיי האדם הם תלויים בימים אלו ימי הספירה למעלה ולמטה.
(תולדות יעקב יוסף)

◆◆◆

בשבתות הספירה יתרבה הקדושה יותר.
(עבודת ישראל)

דבר בעתו

הכנה לשבועות - ר"ח סיון - יום הפיוס

לקט מדרשי קודש מפי צדיקי וקדושי עליון, מגדל קדושת היום וסגולתו

ובאמת כדי לזכות לבא למדרגה כזו שירגישו בעת קריאת התורה פרשה זו כאילו עומדים ממש לפני הר סיני לזה צריך הכנה יתירה כמו שהכינו בנ"י את עצמם מ"ט יום מיציאתם ממצרים שיהיו מוכנים לקבל התורה וכו' וכמו"כ כהיום בני עלי' המכינים עצמם כראוי לקראת חג קבלת התורה הם זוכים להיות במדרגה זו שירגישו בעת הקריאה ממש כמו בשעת מתן תורה אכן אעפ"י שאין אנו במדרגה זו אלא שאנו מאמינים שהצדיקים הקודמים שאמרו זאת בוודאי ידעו והרגישו בחינה זו מ"מ גם אנחנו לפי מדרגתנו יכולים לזכות למעין זה ולכן צריכים אנחנו להכין עצמינו לקראת יום קבלת התורה איש איש לפום דרגא דילי' וכמדת הכנתו בקדושה וטהרת המחשבה כן יזכה להשיג ולהרגיש טעם מ"ת על פי פעלו.

(ברך משה)

◆◆◆

הרה"ק מרוזי'ן זי"ע אמר פעם בטעם הדבר שיום ב' בחודש סיון נקרא בשם יום המיוחס הלא ביום זה לא אירע שום דבר, רק משל למה הדבר דומה למלך שהזמין אליו ארבעה מטובי הציירים ומסר להם תפקיד לצייר את קירות ארמונו, האומנים חילקו את העבודה ביניהם שכל אחד יצייר קיר אחד בכל חדר, הם עשו את המלאכה כמיטב כשרונם, חוץ מאחד שלא עשה מאומה, ורק ישב וחישב חשבונות ומדד מדידות, ולא הבינו חבריו פשר הדבר, עם תום העבודה, בא זה והביא מראות יקרות, וחיפה בהם את הקיר הרביעי, והשתקפו בו כל הציורים של שאר הקירות בהתמזגות נפלאה, ואמנם הקיר הזה היתה היפה ביותר, כמו"כ – סיים הרה"ק מרוזי'ן – דווקא משום שאין היום הזה מיוחס לעצמו בשום חשיבות מיוחדת, וכל יחוסו הוא מיום שלפניו (ראש חודש) ומיום שלאחריו (שלשת ימי הגבלה) משום כך לו יקרא מיוחס והיא כדוגמת המראות שהשתקפו בו כל הציורים אע"פ שלא הי' בידו שום יחוס עצמו, כן ביום המיוחס אוגר בתוכו את כל הסגולות שלפניו ושלאחריו והוא הדבר בכל מי שרואה בעצמו שאין לו שום יחוס רק מה שלפניו ושלאחריו, זה עצמו הוא יחוסו.

(נר ישראל)

◆◆◆

ונמצא שיכול האדם להרגיש בכל יום ויום קדושת כל המועדים, ולא כמו ההמון עם שבר"ה כולם ועומדים לפניו ית' בתפלה ותחנונים ושבים בתשובה ומפשפשים במעשיהם על עי"ת, ובפרט ביו"כ ואח"כ המה שבים לקדמותם, וכמו"כ בחג השבועות המה מקבלים את התורה ואח"כ המה חוזרים לקדמותם, ולא עשה הקבלה זו רושם בלבבם על כל ימי השנה אך עיקר קבלת התורה צריך להיות באופן זה שיקבל האדם האור הרוחניות שבתוה"ק ושיטעום וירגיש העריבות נעימות ידידות התוה"ק שעל שם כוונה זו סופרין ספיה"ע מפסח עד עצרת שהיא הכנה על קבלת התורה בכדי שיספר ויזכך ויטהר האדם א"ע אז מכל הזוהמות והטומאות בכי שיהיה כלי מוכן לקבל האור הרוחניות שבתורה ושירגיש עריבות ומתיקות אורה בכל ימות השנה, ושיבוא בכל פעם להשיג אורות חדשים בהתוה"ק.

(מגן אברהם)

◆◆◆

פ"א אמר היהודי הק' מפשיסחא, שכל הבריאים מוכרחים לספור בימי הספירה בלשוניהם מספר הימים אף עכו"ם, והיה לפלא בעיני שומעיו ולקחו במבחן גוי א' לביתו והיה עמו כל מעל"ע לשמוע כל מה שידבר וסיפר להם מעשה שיהי לו עם בהמה שמכר בעד סכום דוקטין וסכום הזהובים ושמעו מהגוי הזה מספר מהספירה.

(צבי לצדיק)

◆◆◆

גם בחודש הזה כיון שקרבו לפני הר סיני נתגלה ג"כ שיוכלו לקרב את עצמם להקב"ה ולקבל התורה ולקרב עצמן לפני הר סיני, סיני" מלשון שנאה שישנא לכל דבר רע כמו שאמרו חז"ל סיני שבו ירדה שנאה לעובדי כוכבים ומזלות רצונם לומר למעשה עובדי כוכבים ומזלות ולזה צריך כל אדם כשבא ר"ח סיון עד חג השבועות לקרות באותו עסק התורה ולהמשיך לו זה הקדושה שנתגלה ביום זה וזהו שפי' רש"י שיהיו דברי תורה חדשים כאילו היום נתנם דהיינו שבאמת נתגלה כל דבר בעתו.

(עבודת ישראל)

◆◆◆

ויאמר משה וכו' היו נכונים לשלשת ימים ומה היו עושין באותן הימים היו מתפללין להשם יתברך והאר עינינו בתורתך ודבק לבנו במצותיך.

(בארת המים)

◆◆◆

חודש סיון הוא כנגד אוזן שמאלי ענינו ע"פ מאמר העולם כאשר שומעים ושוכחים שנכנס באוזן ימין ויוצא באוזן שמאל אבל בסיון שהוא קבלת התורה צריך להיות שגם אוזן שמאל ישמע ולא יצא מראש כלל.

(תורת אבות)

◆◆◆

בר"ח סיון דיבר הרבה מהכנות לשבועות שיש כמה אנשים שנכשלים בזה שמחפשים קודם להשיג חיות ואור כשרואים שאין זאת עמם נופלים ומעורבבים בלבם אבל באמת צריך לעמוק בעבדות וזאת יבא ממילא.

(בית אהרן)

פנימי העשרה בלתי מוגה

משוחח מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

מתוך שיחה עם הרה"ג
רבי שמעון שאול יחזקאל שוואַרץ שליט"א

מ. דומ"ץ דק"ק דעברעצין
דומ"ץ ביהמ"ד לב אהרן דקהלתינו חק' בבארא פארק יצ"ז

בבית כ"ק מרן רבינו שליט"א – בוויליאמסבורג יע"א

יום ג' פרשת יתרו תשפ"ה לפ"ק

הרה"ג הדומ"ץ שליט"א נכנס בקר"פ אצל מרן רבינו שליט"א לקבל ברכת הקודש לקראת שמחת נישואי בתו הכלה שתחי'. רבינו קידם פניו בברכה וכיבדו לישב

רבינו: כ'האב געהערט אז מ'לייגט אריין אסאך כוחות פאר די מורה הוראה, מ'איז זיי מדריך.

הדומ"ץ: כ'האב די זכיה צו לערנען מיטן רבי'נס תלמידים, די דיינים, די רבנים.

רבינו: דאס איז הרבצת התורה, צו שטעלן מורי הוראות אויפן פלאץ און זיי געבן דעם ריכטיגן דרך.

הדומ"ץ: אונז ווייסן מיר דען וואס ס'איז דער ריכטיגער דרך? כ'גיב אביסל איבער פון מיין זיידן דער דעברעצינער רב,[1] און ער האט מקבל געווען פון די דורות פריער ביז צום חתם סופר, און דאס האט מען געוואוסט אז ס'איז דער ריכטיגער דרך.

כ'זאג אלעמאל אז פון וואו וויים איך אז דער מהלך איז דער ריכטיגער, פונעם דעבערעצינער רב צום חתם סופר?, ווייל ס'האט זיך כמעט נישט געמאכט קיין טעות, אונז האב מיר דאך הרב וואזנער'ס אייניקל וואס איז אויך שוין דורי דורות פונעם פרעשבורגער מהלך, און וועז איך האב א ספק, שמועס איך עם אדורך מיט רבי אברהם הערש'ן דער רב איז מאנסי, און מ'טרעפט געוועלטליך צו די זעלבע זאך בעזרת ה'. און די זעלבע זאך איז מיט נאך אפאר אונגארישע רבנים, דעם זעלבן מהלך, במילא שפיר איך אז מ'גייט אויפן ריכטיגן דרך.

רבינו: פיין, איז דאך גוט, מיט סייעתא דשמיא.

ס'איז דאך די זעלבע תורה, אלעם האט דער חתם סופר און די תלמידים געמומען און מברר געווען אין די תורה.[2]

דער דעברעצינער רב איז דאך געווען אן אייניקל פונעם חתם סופר.[3]

הדומ"ץ: יא, צוויי מאל. ווייל זיין זיידע דער דעברעצינער רב (הגאון רבי שלמה צבי שטערן ז"ל אבד"ק דעברעצין יצ"ו) איז געווען אן אייידעם ביי א פעטער, ביים כתב סופרים זון רבי יעקב עקיבא.[4]

---

1 הגאון הגדול המפורסם רבי משה שטערן ז"ל אבד"ק דעברעצין במדינת אונגארין יצ"ו, ואח"כ רב בקהל יסודי התורה בברוקלין ב"פ, ע"ד מנהגי זקינו הגה"ק מרן החת"ס ז"ל. מחבר ספרי שו"ת באר משה ועוד, הי' מגדולי הפוסקים שבדור העבר ונלב"ע ביום ב' לחודש מנחם אב שנת תשנ"ו לפ"ק.

2 מן הראוי להעתיק לשון קדשו של מרן רביה"ק ז"ל (שו"ת דברי יואל סימן ק"ח אות ו) ...אין דרך החתם סופר לכתוב בחידושיו דברי נביאות, אלא שלמד כן מדברי חכז"ל דברים ברורים, ואף שרוח הקודש הופיע בבית מדרשו מכל מקום לא כתב בחידושיו מה שלא נתברר לו מש"ס ופוסקים...

3 הגאון בעל באר משה אבד"ק דעברעצין ז"ל הי' חתנו של הגאון ר' מרדכי ניסן שטראסספער ז"ל בן הגאון רבי שלמה צבי שטראסספער ז"ל אבד"ק דעברעצין, בן בתו של הכתב סופר ז"ל.

4 כי זקינו הנ"ל הגאון רבי שלמה צבי שטראסספער ז"ל אבד"ק דעברעצין, הי' חתן דודו הגאון רבי יעקב עקיבא ז"ל בנו של הכתב סופר ז"ל.

רבינו: הייסט דאם, זיי זענען געווען קרובים (זקינו אבד"ק דעברעצין ז"ל והרבנית ע"ה).

הדומ"ץ: יא, מיינע קינדער זענען צוויי מאל אייניקלעך פונעם כתב סופר.

רבינו: דער חתם סופר איז געווען דער רבן של ישראל, אלע אונגארישע רבנים, ראשי ישיבה, דיינים, אלע זענען געווען יוצאי בית מדרשו.

דער חתם סופר האט דאם אזוי איינגעפירט אז יעדע קהילה זאל זיך מתחייב זיין אויסצוהאלטן דעם רב, און אויך א ישיבה, אזוי איז געווען איבער גאנץ אונגארן, דאם קומט פונעם חתם סופר.

דעם חתם סופר'ס דרך הלימוד דאם איז געווען זייער יסוד, וואם מ'זעהט עם נאך קלארער אין כתב סופר, ממש אין דוגמתו וויאזוי ער נעמט אדורך אן ענין, א סוגיא, אזן מ'זעהט עם אין חתם סופר'ס תלמידים, און אין כתב סופר'ס תלמידים, די אלע זענען געווען רבנים און די אלע האבן געשריבן, די וואם האבן געשריבן חיבורים, זעהט מען וויאזוי זיי האבן געלערנט דעם דרך פון חתם סופר.

א' הנוכחים: דער כתב סופר איז דאך שוין געווען נאכדעם, ער האט דאך שוין געהאט דעם פאטער'ס מהלך, דאם איז שוין געווען זיין מסורה. דער חתם סופר דאם אויסגעשטעלט.

רבינו: יא יא. איך זאג אלעמאל וועג מ'לערנט א סוגיא אדער אין א תשובה, דעם חתם סופר'ס חידושים איז אזוי קורץ געשריבן, ער איז ווי א האלבער ראשון.[5] דער כתב סופר איז זיך מער מסביר, מ'פארשטייט וואם ער שרייבט זייער קלאר, די נקודה וואם ער וויל ארויסברענגן...

דער חתם סופר האט אויפגעשטעלט תלמידים וועלכע זענען שפעטער געווען די רבנים אין גאנץ אונגארין, און ער האט אויסגעלערנט די תלמידים זיך צו פלאגן צו פארשטיין די ראשונים אין יעדע סוגיא, נישט זוכן קיין חידושים,[6] ער שרייבט זייער שארף אויף דעם (קובץ תשובות סי' פ"ט) "רוב ההמצאות שקר".[7] ער שרייבט ארוים אין א תשובה (שו"ת אבהע"ז סי' י"ב) אז ער פריידט זיך אז ער האט פארשטאנען די שיטת הראשונים, און דאם איז איהם געגנוג.[8]

ומפר הדומ"ץ לרבינו מכתב הזמנה

לקראת שמחת נישואי בתו הכלה שתחי'

רבינו: כ'זעה אז איר הייסט 'שמעון' אויך.

הדומ"ץ: יא, איך היים נאך א זיידן וואם איז אוועק ביי די קריג, האט מען צוגעלייגט דעם נאמען 'שמעון'.

רבינו: איך זעה ר' זושא אויש (הכמ"ץ וואלקאן) איז דער מחותן דער אבי החתן, איז ר' הערשל אויש (אבד"ק וואלקאן) א זיידע, זיי זענען אונזערע קרובים.

הדומ"ץ: יא צאנזער אייניקלך.

רבינו: רבי שלום אליעזר'ל איז געווען א זיידע פאר אונז

---

5 ויש לציין מה שכ' בס' סנה בוער באש (עמ' ת"ה) בענין זה: מרן מחמת עומס העבודה שהיה מוטל על כתפיו היה שונה משנתו בדרך קצרה, ולא היו עתותיו בידו שיוכל לבאר היטב כוונתו וטמנם ברמז, והיו גדולים שהיו מבארים חידושיו הכתובים בקצרה בכמה גווני ואנפי, ולכן יש לדייק היטב בדברות קדשו ולהתאמץ לירד לסוף דעתו הגדולה.

אמר פעם לבנו רבי שמעון לאחר שהעלה על הכתב אחד מחידושיו בהרחבה יתירה שמן הראוי לקצר יותר, ולאחר שכתב פעם נוספת העיר לו מרן על שהפעם קיצר ביותר "אמת נכון הדבר שגם אני כותב בקיצור בשביל שאין לי פנאי כל כך, ויצטרכו הלומדים לייגע בדברי תורתי אבל אתה אין לך סיבה לקצר במדה כזו".

ויש לציין כי בעל המכתב סופר רצה לערוך ספר מיוחד לבאר את כוונת מרן בחידושי האגדה שלו, ולא עלה בידו מחמת רוב טירדותיו, וחלק קטן נמצא במכתב סופר ח"א על פרשיות התורה.

6 בדברי הדרכה לאחד מתלמידיו (בשו"ת יו"ד סי' י"ט) הוא כותב "סדור למודו, טובה צפורן של ראשונים ויניח ספרי האחרונים ופלפולים העמוקים שאינם צריכים לשעה וימלא כריסו, כי הכל צריכים למארי חיטי".

וכך מציין דבר זה בנו בעל הכתב סופר (מובא בדרשות כת"ס עמ' קנ"א) בהספד שערך לאביו במלאות השלושים לפטירתו ושירטט קווי יסוד לדמותו של אביו, העלה על נס שכל עיקר הדגש בשעת לימוד השיעורים היה לעמוד על דעת רבותינו הראשונים ולירד לעומקם "הלא ידעתם אף גם שמעתם ועיניכם הרואות גודל רוח קדושתו וצדקתו בעת לימוד השיעור לא לפלפל כי אם לעמוד על דעת קדושים ולהבינו לתלמידים".

7 עי"ש שכותב לרב פלוני דברי תוכחה על דבריו וז"ל: "כי הדוחקים רובם אמתיים, אמנם השכליים וההמצאות רובם שקר, והם המכסים פני האמת וגורמים לבעליהם להחזיק בשקר בתורת ה', כי רע בעיניהם להודות על האמת ולעזוב החריפות שלהם, ואת המכשלה תחת יד החריפים, וזה לשון הריב"ש: אמנם תדע ותשכיל, כי ראוי לכל חריף ומפולפל לשמור מאד את דרך עץ החיים, פן בפלפולו ואגב חורפיה יהיה למטים מן הישרה נטפל, ומה בצע אם חרב פיפיות בידו, חרב חלל הגדול, חרב החודרת יורדת ונוקבת עד התהום ובהרים מקדרת, ותהי האמת נעדרת, הלא כל ישע וכל חפץ להעמיד התורה על מכונה, ולא יכרת מעונה".

8 וז"ל שם: "והדברים פשוטים, ואם אין בהם חידוש דבר לפי עניות דעתי די לי שזכיתי להבין דברי הראשונים, וד' עמנו, ולא נצא ממרכז האמת".

ביידע, נאנטע קרובים.[9]

און דער מחותן זעה איך איז אן איידעם ביי ר' אברהם עמרם מייזעלס (אבד"ק מיהאלדי).

הדומ"ץ: יא.

ובירכו רבינו: דער אויבערשטער זאל העלפן מ'זאל זוכה זיין צו פירן דאם קינד אונטער די חופה בשעה טובה ומוצלחת, ס'זאל זיין א קשר של קיימא און א בנין עדי עד, הונדערט און צוואנציג גליקליכע יארן מיט נחת און שמחה, ברכה והצלחה. דער אויבערשטער זאל העלפן מ'זאל קענען זיצן עוסק זיין אין הרבצת התורה מיט הרחבת הדעת און סייעתא דשמיא בלי שום מכשול.

הדומ"ץ: אמן.

ומסר הדומ"ץ לרבינו קובץ מן הבאר [חלק ו']

שהו"ל לרגל השמחה שבמעונו

דומ"ץ: ס'איז דא אין דעם אפאר זאכן, צוויי קונטרסים, איינס איז שוין געווען געדרוקט, און איינס איז נאכנישט געווען געדרוקט.[10] אפאר אינטערסאנטע נקודות פון מיין זיידן, און די איבעריגע איז פון מיר. די ערשטע האלב איז נייע כתבי ידות, מ'קען ארויס געבן נאך אפאר בענדער כתבי ידות פונעם דעברעצינער רב.

ביים סוף האב איך צוגעלייגט אביסל, א שווערע נושא וואס איז יעצט געווען די שאלה, דער שבת גוי אין סקווירא, ער איז געווען א שבת גוי אסאך יארן און ער זאגט יעצט אז ער איז א איד.[11]

רבינו: צי ער האט נאמנות צו זאגן אויף זיך אז ער איז א איד.

---

9 הגה"צ מוואלקאן שליט"א הוא חתן הר"ר יוסף הכהן כ"ץ ז"ל (בן הגה"צ מריסקאווע ז"ל) שהי' חתן הגה"צ רבי משולם זושא יצחק הלברשטאם ז"ל הי"ד, בנו של הרה"ק רבי שלום אליעזר ז"ל מראצפערט הי"ד.

10 קונטרס א' יש בו שו"ת 'באר משה' מזקינו הגאון הגדול אבד"ק דעברעצין ז"ל, וחלק ב' הוא שו"ת 'באר יהוקאל' ממה שבירר הדומ"ץ שליט"א הלכה למעשה בענינים שונים.

11 עובדא הידוע [בשיכון סקווירא באה"ב] שפועל שהיה מוחזק לחמשה עשר שנים לגוי והשתמשו אתו ל'שבת גוי', ולאחרונה נפלטה מפיו שאמו היתה יהודית בת יהודית וכו', האם באמת מאמינים לו וחוששין לכל מלאכה למפרע דאסור ליהנות ממלאכת שבת, או אין חוששין רק מכאן ולהבא.

ובעצם יש בשאלה זו ב' ענפים, הא' עד שלא נודע שהוא יהודי האם שפיר התנהגו שלא הקרו אותו ולא בירור אם בא מזרע היהודים, והב' אם זה שאמר במסיח לפי תומו שאמו היתה יהודיה האם יש לו נאמנות ע"ז.

איבעראל איז שייך די שאלה, מ'האט א משרתות איז שטוב, און ס'איז אהנגענומען אז זי איז נישט קיין איד, ווער זאגט? אפשר מוז מען קודם מברר זיין אויף צו טוהן א מלאכה שבת וכדו'.

הדומ"ץ: אויף לחומרא לכאורה זיכער. צו מאכן א מלאכה דאורייתא...

רבינו: מ'זעהט דאך לגבי יו"ט (סי' תקי"ג ס"ז) און ביי אנדערע הלכות (עיי' ב"ש"ך יו"ד סי' צ"ח), אז מסיח לפי תומו העלפט נאר אויף א איסורא דרבנן, און נישט אויף א דאורייתא.

א' הנוכחים: מסיח לפי תומו העלפט דאך אפילו ביי אשת איש, צו זאגן אז דער מאן איז געשטארבן.[12]

רבינו: יא יא, דאם איז ווייל ביי עיגונא הקילו בה רבנן (כן איתא במס' בבא קמא (קיד:) ובמס' יבמות (קכא:), וכ"פ הרי"ף והבה"ג).

הדומ"ץ: ביי א כהן איז דאך אויך דא די שאלה אין אבן העזר (סי' ג' סעי' א') ווען ער קומט און זאגט 'כהן אני' צו מען קען אים גלייבן.

רבינו: יא, און דער רמ"א זאגט טאקע אז מ'קען זיך פארלאזן אויף דעם,[13] און אז היינט פירט מען זיך טאקע אזוי.[14]

הדומ"ץ: אין שיקאגא איז געווען די זעלבע מעשה, א רב

---

12 עיי' ביכמות (קכא:) וכן נפסק בשו"ע אבהע"ז (סימן י"ז ס"ג) דגוי מסיח לפי תומו נאמן להתיר אשת איש כשמעיד שבעלה מת.

13 וז"ל המחבר (אבהע"ז סימן ג' סעי' א'), מי שבא בזמן הזה ואמר כהן אני אינו נאמן ואין מעלין אותו לכהונה על פי עצמו, ולא יקרא בתורה ראשון ולא ישא את כפיו. וע"ז כתוב הרמ"א: הגה, וי"א דנאמן לקרות בתורה ראשון ולישא את כפיו בזמן הזה שאין לנו תרומה דאורייתא שנחוש שמא יעלו אותו לתרומה, וכן נוהגין האידנא בכל מקום שאין נוהגין בתרומה בזמן הזה, וליכא למיחש למידי.

ועיין מגן אברהם (ריש סימן קכ"ח) וז"ל: כתוב בא"ע סי' ג' ס"א בהג"ה מי שבא ואמר כהן אני נאמן לישא כפיו כו', וצ"ע דהא הרמ"ך לא כתב אלא שנאמן לקרות בתורה דמה איכפת לן אם יקרא ראשון, ואף בזה חולק הב"י בשם הפוסקים, אבל בנשיאת כפים ליכא למ"ד דנאמן ע"פ עצמו דהא עובר בעשה אם עולה, ועמ"ש סי' ר"א, ואפשר דמיירי התם עם כהנים אחרים ודוחק, וצ"ע, עיין בלבוש בסוף ספרו ובחמ"ח שם, ע"כ.

אמנם עי' במשנה ברורה (שם סק"א) דמי שבא ואמר כהן אני המנהג להאמינו גם לישא כפיו כמו"ש רמ"א באבן העזר.

14 ועיי"ש באהע"ז בית שמואל (סק"ב), ובפתחי תשובה (סק"א) בשם הישועות יעקב, דהעיקר מה שדנו הפוסקים אם להאמינו להעלותו לדוכן היה בזמן שביהמ"ק היה קיים שבירכו בשם המפורש, משא"כ בזה"ז, ומסיק שכן נוהגין ומנהג ישראל תורה.

האט מיך געפרופן אפאר יאר צוריק פון שיקאגא מיט א מעשה, אז א גוי׳טע וואס איז געווען דרייסיג יאר די שבת גוי׳טע דארט, און זי האט פלוצלינג איין טאג געזאגט ׳מיין מאמע האט געצינדן שבת ליכט׳, ׳מיין מאמע איז געווען א איד׳, עס איז קיינמאל נישט איינגעפאלן איר צו פרעגן ווער זי איז אויב זי שטאמט פון אידן.

רבינו: אבער דאס אז ער איז א גוי שוין אזויפיל יאר איז דאך א חזקה, איז די שאלה צו ער קען זיך אליינס מוציא זיין פון א חזקה.

תוס׳ אין פסחים (ג:) דארט ביי דעם ההוא ארמאה מיט רבי יהודה בן בתירא, ברענגט א ראיה פון די גמרא אין יבמות אז ער קען זיך נישט מוציא זיין פון די חזקה.[15]

א׳ הנוכחים: איך בין אמאל געשטאנען שבת צופרי דא אין וויליאמסבורג אויף קענט עווועניו, און כ׳האב אפגעשטעלט א גוי, ער האט זיך אוועק געדרייט ער איז שוין געפארן ווייטער מיטן בייק, אבער נאך אפאר מינוט איז ער צוריק געקומען, ער וויל מיר העלפן, ער האט זיך אנטשולדיגט, האט ער גענומען ער האט געטראכט, ער איז דאך א איד, וועט ער העלפן א צווייטן איד צו חיטן שבת...

רבינו עיין בחלק ראשון מהקובץ ושאל: אבער דאס אלעס איז שאלות ותשובות פונעם דעברעצינער רב?

דומ״ץ: יא, ס׳איז אלעס פרישע כתבי ידות, זייער אינטערסאנטע שאלות.

והראה הדומ״ץ לרבינו בפנים הקובץ: דא איז שאלות בהלכה בענינים שונים, פון אבן העזר אביסל.

ער האט דא איינע פון די שאלות, אז מ׳מאכט חתונה, מ׳מאכט א שבע ברכות, מ׳מאכט א שמחה, צי מ׳איז נישט חושש פאר עין הרע? ער רעדט דא פון דעם ביי ענינים שונים זייער אינטערסאנטע ענינים, אז א מענטש געבט צדקה, ער ענטפערט מיט די באקאנטע תשובות הרשב״א (סי׳ תקפ״א),[16] דער רמ״א ברענגט עם אראפ אין סימן רמ״ט אין יורה דעה, מפרסמין עושי מצוה.[17] און ער זאגט דא אז ס׳איז נישטא דער חשש.

אלע מענטשן האבן מורא פון עין הרע, א רב, א רבי, איך אלין מורה הוראה, כ׳מאך אמאל א צוזאמקום פון מורה הוראה׳ס, צי דאס גייט ארויין אין גדר פון מפרסמין עושי מצוה, וואס מ׳דארף נישט חושש זיין פאר עין הרע.

רבינו: חלילה, ביי די אלע זאכן איז נישטא קיין חשש עין הרע, חס ושלום.[18]

גראדע אין אבהע״ז זאגט דער רמ״א (סימן ס״ב) וועגן א חופה, אז מ׳מאכט נישט צוויי חופות צוזאמען, וועגן עין הרע.[19]

---

15 דהנה בגמ׳ פסחים (ג:) מצינו, ההוא ארמאה דהוה סליק ואכיל פסחים בירושלים, אמר כתיב כל בן נכר לא יאכל בו כל ערל לא יאכל בו ואנא הא קאכילנא משופרי שופרי, אמר ליה רבי יהודה בן בתירא מי קא ספו לך מאליה, אמר ליה לא כי סלקת להתם אימא להו ספו לי מאליה, כי סליק אמר להו מאליה ספו לי, אמרו ליה אליה לגבוה סלקא, אמרו ליה מאן אמר לך הכי, אמר להו רבי יהודה בן בתירא, אמרו מאי האי דקמן, בדקו בתריה ואשכחוהו דארמאה הוא וקטלוהו, שלחו ליה לרבי יהודה בן בתירא שלם לך רבי יהודה בן בתירא דאת בנציבין ומצודתך פרוסה בירושלים.

ובתוספות (שם ד״ה ואנא אכילנא משופרי שופרי) כתבו, וז״ל: מכאן אין ראיה שנאמין לכל הבא לפנינו ואומר ישראל אני [שהוא נאמן], דשאני הכא דרוב ישראל היו, ואזלינן בתר רובא, אך יש להביא ראיה מפרק החולץ (יבמות דף מה. וזהו גמ׳ הנ״ל) דאמר ליה זיל גלי או נסיב בת מינך, וכן מההוא דאתא לקמיה דרבי יהודה ואמר נתגיירתי ביני לבין עצמי אמר ליה נאמן אתה לפסול את עצמך ואי אתה נאמן לפסול את בניך, והיינו משום דמצי למימר ישראל אני. והא דאמר בהחולץ (דף מו:) מי שבא ואמר גר אני יכול נקבלנו תלמוד לומר אתך במוחזק לך, התם מיירי במוחזק לן באבהתיה שהם נכרים דאי לאו הכי נאמן במיגו דאי בעי אמר ישראל אני, עכ״ל התוס׳.

וכדברי התוס׳ כן כתבו גם הר״ן בחידושיו (פסחים שם), הר״ש משאנץ (שם), ספר הישר לרבינו תם (סי׳ של״ז), וכ״כ הרא״ש (יבמות פרק רביעי סי׳ ל״ד), ובחידושים המיוחסים להרמב״ן (כתובות כ״ד), והוא מוסיף וז״ל: ומעשים בכל יום שמשיאין להם נשים על פי עצמן ולא ידעינן אי מישראל ניהנו או פסולים דכיון דקי״ל דמי שבא ואמר ישראל אני נאמן היכי דלא איתחזק לן דעכו״ם הוה כדאמרינן בפסחים וכו׳, וקי״ל כל ישראל בחזקת כשרים הם עומדים עד שיודע לך שזה פסול משיאין להם ואין חוששין, ע״כ.

16 וז״ל: וזו מדת חכמים היא ומידת ותיקין היא ליתן שכר לעשות מצווה, ומדת התורה הוא שהיא כותבת ומפרסמת עושה מצוה, ואם התורה עושתה כן צריכין אנו להלך אחר מדותיה של תורה שהן דרכי נועם.

17 ז״ל הרמ״א (סי״ג): הגה, ועל כל פנים לא יתפאר האדם בצדקה שנותן ואם מתפאר לא די שאינו מקבל שכר אלא אפילו מעניש אותו עליה (סמ״ג מביאו ב״י סי׳ רמ״ז). ומ״מ מי שמקדיש דבר לצדקה מותר לו שיכתוב שמו עליו שיהא לו לזכרון וראוי לעשות כן (תשובת רשב״א סימן תקפ״א).

18 עיין מה שכתב הרב בעל פלא יועץ (אות ע) שלא ימנע מלעשות דבר מצוה ...כגון לדרוש ברבים ללמד דעת את העם מפני חשש עין הרע, דשומר מצוה לא ידע דבר רע, דהיינו שאין למנוע עצמו מלעשות מצוה שציותה התורה בשביל אמונה זו, דמי שאמר לעין שתזיק הוא אמר לקיים המצוה, ובוודאי שלא יבוא לו היזק מזה רק בדבר שהוא יוצא דופן אז שולט עין הרע אפילו בדבר שבקדושה, אבל בדבר שאינו יוצא מדרך הטבע לא.

19 וז״ל הרמ״א: ויש אומרים דאין לברך לשני חתנים ביחד, משום עין הרע (הגהות מיימוני פרק י׳ דאישות), וכן נוהגין לעשות לכל אחד חופה בפני

און דער בית שמואל דארט זאגט עס איז כלפי א ברית איז מ׳זאל נישט מאכן צוויי וועגן עין הרע. אבער ער ברענגט שוין דעם טורי זהב אין יו״ד (סי׳ רס״ה) וואס ער איז יא מחלק צוויישן ברכת התנים און מילה.[20]

מוה״ר שמואל הכהן פריעדמאן הי״ו, משב״ק: דער רבי (הדבר״י) ז״ל פלעגט מאכן א הפסק צוויישן צוויי ברית׳ן, קען זיין וועגן דעם, אזוי האט מען דעמאלטס געזאגט.[21]

רבינו: ביי ברית׳ן גיעדענק איך נישט, ביי חופות גיעדענק איך. דארט ביי זיין דירה וואו ער האט געוואוינט, איף בעדפארד עוועניו ביי קליימער סטריט, פלעגט צו זיין די חופות, און ווען ס׳איז געווען צוויי חופות האט ער אוועק שפאציירט איף בעדפארד עוועניו דארט ביז צום אנדערן עק גאס. ביז מארטן סטריט.

והראה הדומ״ץ על חלק מהקונטרס: דער קונטרס איז ספעציעל צוזאמגענומען פאר מורי הוראה׳ס, יסודות פון הלכה והדרכה.

רבינו: זאל דער אויבערשטער העלפן מ׳זאל האבן הצלחה און סייעתא דשמיא.

*

רבינו: היינט האב מיר געהאט א שאלה וועגן א מזוזה ביי א פארטש, איף וועלכע זייט מ׳זאל עס לייגן.[22]

הדומ״ץ: מ׳קען ארויס גיין פון דארט איף די גאס?

רבינו: ניין, מ׳קען נישט ארויס גיין איף די גאס.

הדומ״ץ: דעמאלטס איז א חילוק צי ס׳איז פארמאכט אדער אפן.

רבינו: א פארמאכטע פארטש.

הדומ״ץ: וועגדט זיך עס צי ס׳איז מקורה צי ס׳איז נישט מקורה. אויב ס׳איז מקורה און ס׳איז ד׳ על ד׳ דעמאלטס לייגט מען רוהיג די מזוזה איף ארויסצוגיין.[23]

עצמו ולברך לכל אחד, אבל לאחר הסעודה מברכין להרבה חתנים ביחד, אם אכלו ביחד:

20 וז״ל הבית שמואל שם: כתב בפרישה ה״ה שאין לברך על שני מילות ברכה א׳ ולמול כאחת משום עין הרע. ובט״ז (יו״ד סימן רס״ה) מחלק ביניהם, וז״ל שם: ויש להקשות למה כתוב שם רמ״א שמשום עין הרע נוהגין לברך לכל אחד בפני עצמו ומאי שנא משני תנוקות דלא הצריך כך. וג״ל דודאי לכתחילה צריך החתן השני להיות גם כן אצל הברכה כיון שבר חיובא הוא ואז שייך חשש עין הרע כיון ששניהם ביחד משא״כ בתינוק שנימול אין צריך ליהיות אצל הברכה דלאו בר חיובא הוא, עיי״ש.

21 אצל מרן רביה״ק בעל דברי יואל ז״ל היה המקום המיוחד של הברית׳ן בצד דרום של ביהמ״ד, יותר קרוב למערב מלמזרח, כי שם היה חלון גדול ורחב, ובין ברית א׳ להשני חזר רבינו משם למקום הקבוע לו לתפלה אצל העמוד שלו בצד מזרח, ואמרו שאמר אז פסוק המלאך הגואל וגו׳ [וכן נדפס בזמירות דברי יואל לשבת עמ׳ שכ״ט שאמר המלאך שזה היה משום הפסק]. (ויאולי יתכן לומר שכיון דבתוך הבית וחדר גדול אין נקרא הפסק בהילוך ד׳ אמות רק בשוק וברחוב).

22 הנה האחרונים דנו היכן יש לקבוע מזוזה בפתח מרפסת (פארט״ש) אם בימין הכניסה מהבית למרפסת, או בימין הכניסה מהמרפסת לבית.

בשו״ת מהרי״ל (סימן צ״ד) כתב פתח שבין הבית לחצר אם אין לחצר פתח פתוח לרשות הרבים, אז יש לקבוע את המזוזה בימין הכניסה מן הבית לחצר, ששם הוא דרך בואו לחצר, והובא להלכה בב״י (יו״ד סימן רפ״ט), וכ״פ הט״ז והש״ך, וכן כתב בשו״ת שאילת יעב״ץ (סימן ע׳), ובשו״ת שנות חיים (בקונטרס שו״ת סת״ם דף ס״א ע״א) ולפי זה הוא הדין שיש לקבוע המזוזה בימין הכניסה מן הבית למרפסת, הואיל ואין כניסה למרפסת אלא דרך הבית, וכן פסק בשו״ת מנחת יחיאל (סימן י״ב אות כ״ד).

אולם בשו״ת צור יעקב (סימן ק״ו) כתב שאם המרפסת אין בה ארבע אמות אורך על ארבע אמות רוחב, שמצד עצמה פטורה ממזוזה ורק מצד הכניסה לבית יש לחייבה, לפיכך יש לסמוך בזה על דעת הגאון הבית מאיר לקבוע המזוזה בימין הכניסה מהמרפסת אל הבית, וכתב שכן דעת החוו״ד בסידור דרך החיים ע״כ.

וכן הסכים החזון איש (ביו״ד סימן קס״ח אות ה׳) שהעיקר להלכה כדברי הגאון בעל בית מאיר לקבוע המזוזה בימין הכניסה מן המרפסת לדירה, ושלא כדעת המהרי״ל.

וע״ע בספר ויעש אברהם (עמוד תע״ז) שמרפסת שאין בה ארבע אמות על ארבע אמות מן הדין היא פטורה ממזוזה ואם בא לקבוע מזוזה יקבענה בימין הכניסה מן המרפסת לבית ולא כמו שנוהגים העולם להיפך ע״כ.

23 עיי׳ במנחות (לג:) שבית שאין לו תקרה פטור ממזוזה וכן פסקו הרמב״ם (בפ״ו מהל׳ מזוזה ה״ה), והטור והשו״ע (סימן רפ״ו סעיף י״ד).

ויש לציין שהאחרונים כ׳ עוד טעם לפטור מרפסת משום שבדרך כלל אין לה ארבע אמות אורך על ארבע אמות רוחב, ומבואר במסכת סוכה (ג.) שבית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות פטור ממזוזה. אמנם לאו כו״ע מודי בזה, דהחמודי דניאל (הובא בפתחי תשובה סימן רפ״ו ס״ק י״א) כתב שזהו דוקא בבית דירה, אבל גינה ומרפסת שדרכן בכך אפילו אין בהם ד׳ אמות חייבות במזוזה.

אולם מדברי הגאון רבי עקיבא איגר (בחידושיו ליו״ד סימן רפ״ו סעיף י״ט) מתבאר שסובר שאין לחלק בזה, וכן כתב בשו״ת חסד לאברהם (יו״ד סימן צ״א) שהמרפסות שלנו שאין בהם ארבע אמות על ארבע אמות פטורות ממזוזה, וכן פסק בספר ויעש אברהם (עמוד תע״ז), וכן הגאון מבוטשאטש בספר דעת קדושים כתב שדברי החמודי דניאל הנ״ל אינם נכונים להלכה.

וכן הסכים עמו בשו״ת אפרקסתא דעניא (סימן ק״ב) ועיין בשו״ת שאלת שלמה (חלק א׳ סימן מ״ג) שמנהג ירושלים שאין קובעים מזוזות בפתחי המרפסות והגזוזטראות, וכן דעת הגאון רבי יוסף חיים זאנענפעלד בשו״ת שלמות חיים (יו״ד סימן ק״ה).

און אז ס׳איז נישט מקורה איז דא אסאך שיטות, ס׳איז דא דער יעב״ין איבער דעם, דער יעב״ין (סי׳ ס״א) זאגט איינמאל האב איך געמאכט די מזוזה אויף דער זייט און איינמאל אויף די אנדערע זייט, און ואולי שתי מזוזות. ממש א פלא פון א זאך.

רבינו: יא, ווייל ער האלט אז ס׳איז נישטא ביי דעם קיין איסור פון בל תוסיף[24] אבער ס׳איז דא וואס האלטן אז ס׳ווערט א שאלה פון ׳בל תוסיף׳.[25]

הדומ״ץ: יא יא, אבער ער שרייבט אזוי, אז אלין ספק זאל מען אפשר מאכן צוויי מזוזות.

וועז ס׳איז נישט מקורה איז דאך דא די מחלוקת דער טורי זהב מיטן בית מאיר, איז ווי אזוי מ׳טוט איז גוט.

רבינו: דער טורי זהב הייסט מאכן די מזוזה אויף ארוים, און דער בית מאיר הייסט מאכן די מזוזה אויף אריין. וועגן דעם מאכט מען נישט קיין ברכה.

ס׳איז שוין א מחלוקת פון תנאים ביי אכסדרה.[26]

הדומ״ץ: טאמער מ׳קען יא אריינקומען פון די גאס וואס זאגט דער רבי? אין די קאנטרי׳ס (מעזונות הקיץ) האט דאך יעדער אזא שאלה.

רבינו: אז מ׳קען אריינקומען פון גאס איז זיכער אז מ׳מאכט די מזוזה אויף אריינצוקומען (צד ימין של כניסה).

הדומ״ץ: זאגט דא דער עולם, אז אין קרית יואל איז אהנגענומען אז מ׳מאכט די מזוזה אויף ארוים, אפילו אויב מ׳קען אריין קומען פון די גאס. זיי ווייסן נישט פון וואו ס׳שטאמט די הוראה. ס׳איז ממש א פלא.

רבינו: נישט ריכטיג. אז ס׳איז א פתח כניסה פון די גאס לייגט מען די מזוזה אויף אריין.

הדומ״ץ: כ׳האב אויך אלעמאל אזוי געוואוסט. די וועלט זאגט עם פונעם חזון איש, אבער ס׳איז אהנגענומען פון אלע גדולים אזוי.

רבינו: דער חזון איש (יו״ד סי׳ קפ״ח וסי׳ כ״ד) זאגט יא אויף אריין.

דומ״ץ: יא יא, דאס זאג איך, ער זאגט בפרט אין אזא פאל, אז דער טורי זהב איז מודה וועז מ׳קען קומען פון די גאס.

רבינו: בקיצור, דער בית מאיר זאגט אז מ׳מאכט די מזוזה אויף אריין. און מ׳קען מצרף זיין וואו איז די היכר ציר.[27]

הדומ״ץ: מ׳קען זאגן אז מ׳גייט אויף היכר ציר, אדער זאגן אז מ׳גייט וואו איז רוב כניסות. כ׳מיין אז דער שבט הלוי זאגט אז היינט גייט מען אויף ארוים.

רבינו: דער שבט הלוי (ח״ג ק״נ) זאגט אז מ׳מאכט די מזוזה אויף אריין, דער מנחת יצחק (ח״א ס״ח) זאגט אז מ׳לייגט אויף ארוים.

רוב וועלט נעמט אהן אז מ׳לייגט די מזוזה אויף ארוים, אויב ס׳איז דא ד׳ על ד׳, און בפרט אויב ס׳איז מקורה.

הדומ״ץ: און רוב כניסות איז דאך אזוי, ווייל ס׳איז דאך נישט מעגליך אריין צו גיין אהן ארוים גיין.

---

24 כן כתב בשאילת יעב״ץ (שם) דאין בקביעות שתי מזוזות אחת מימין ואחת משמאל משום בל תוסיף, וכן משמע מהגרש״ק בספר שנות חיים, ורק בקובע בצד ימין במקום הראוי למזוזה שתי מזוזות יש משום בל תוסיף.

וכן עיי׳ בשו״ת בנין ציון (סימן צ״ט וסי׳ ק) דבכה״ג הנ״ל שיש ספק באיזה צד לקבוע המזוזה וכן בכל ספק יש לקבוע שתי מזוזות אחד בימין הכניסה לחצר ואחר בימין לכניסה מחצר לבית, ואין לחוש בזה משום בל תוסיף, כיון דמצ״פ רק אחת מהן כשרה לכל אחת מהשיטות, א״כ ליכא בל תוסיף, כמו במניח ב׳ זוגי תפילין של רש״י ור״ת כאחד שאין בזה משום בל תוסיף, כיון דרק א׳ מהן כשר כמבואר בטוש״ע (או״ח סי׳ ל״ד).

25 כ״כ בס׳ דעת קדושים (סי׳ רפ״ט סק״ח) שאף שאין איסור בל תוסיף, אך מ״מ מעולם לא שמענו שיהיו שני מזוזות בפתח אחד, והובא דבריו בשו״ת מנחת יצחק (ח״א סי׳ ט), וכ״כ בשו״ת מהר״ם שיק (יו״ד סי׳ רפ״ז), וכן במנחת פיתים (יו״ד סי׳ רפ״ט ס״ק ג) כ׳ שאין לקבוע ב׳ מזוזות, וכ״ה בס׳ מזוזות ביתך (סי׳ רפ״ט סק״ז) בשם החזו״א ז״ל, ובשו״ת שבט הלוי (ח״ח סי׳ קפ״ט) כ׳ שאין לעשות כן והוא דבר מגונה, ויש למחות ע״ז.

וכ״כ בשו״ת חלקת יעקב (יו״ד סימן קס״ב) כ׳ אף שג״כ דעתו דאין מעיקר הדין משום בל תוסיף בקובע שתי מזוזות אחת בימין ואחת משמאל, מ״מ מסיק דכיון דמצינו בגמ׳ ובשו״ע (סי׳ תרס״ו) לענין סוכה בשמיני דיפחות בה מקום ארבעה שלא יהי׳ נראה כמוסיף, ואף שעל פי דין לא שייך כלל ב״ת כיון שהוא לא בזמנו ולא מתכוין, אפ״ה חששו שיהיה נראה כמוסיף, אם כן גם בנידון דידן, אדרבה כיון דיש סברא לומר דגם צד השני מקרי מקום כשר למזוזה, למה לנגוע בחשש דבל תוסיף, עיי״ש.

26 עיי׳ בשו״ת חלקת יעקב (שם) משא ומתן בענין זה, דהנה מצאו שנידון זה הוא מחלוקת התנאים דמסכת מזוזה (פ״ב) אי׳ שם אכסדרה שהוא לפנים מן הבתים ואין לה יציאה ממקום אחר נותן דרך יציאתו מן האכסדרה לבתים, ר׳ יוסי אומר דרך כניסתו מבתים לאכסדרה, והרי אכסדרה מקום פטור למזוזה רק כשבתים פתוחין לתוכה חייבת, ונחלקו בזה באיזה צד לקבוע המזוזה, ומאחר שהכלל דהלכה כר׳ יוסי דנמוקו עמו, א״כ ממילא יש לן לקבוע הלכה כר״י שלא נחלק עליו אלא ת״ק, וזה כפסק מהרי״ל וטו״ז, אמנם יש שחלקו דהלכה כת״ק דהלכה כרבים נגד יחיד ע״ש.

27 דהיינו במקום שיש הכיר ציר יש אומרים שאין הולכים אחר ההליכה והכניסה, אך דעת רוב הפוסקים שאף במקום שיש היכר ציר הולכים אחר עיקר ההליכה והכניסה, עיין בדעת קדושים (שם סקי״א), ובשו״ת שואל ומשיב (מהדו׳ תליתאה ח״ב סי׳ קס״ו).

רבינו: דער בית מאיר זאגט דארט (שם בסי' רפ"ט ס"ג) אן אינטערסאנטע זאך, ער פרעגט ווי אזוי זאגט מען? 'איך גיי אריין אין פארטש' אדער 'איך גיי ארויס אין פארטש'? ווי אזוי זאגט א נארמאלער מענטש? מ'זאגט 'איך גיי ארויס', פארוואס זאגט מען 'איך גיי ארויס'? ווייל איך גיי ארויס פון הויז, און מ'לייגט עם דאך דרך ביאתך.[28]

הדומ"ץ: און וואס איז מיט שער החצירות? דאס איז דאך נישט שייך ביי שער החצירות. אלץ דין חצר, דאס איז נאר בזמן שבית המקדש היה קיים, נאר וועלן ס'איז ברשותינו? איז די גמרא (יומא יא.) זעהט מען אז מ'האט געמאכט א מזוזה ביי שער החצירות...

רבינו: נאר וועלן מ'איז אריין געקומען דורך דארט.

אין קרית יואל איז דא אזוי, אין אסאך פלעצער איז עס דא, אין שטאט איז אויך דא. ס'איז דא א הויף וואס האט א גדר, און ס'איז דא א צורת הפתח.

הרש"ה: כ'בין געווען מיטן טאטן ז"ל (רבינו הברך משה) ביים רבי'נם ברודער ר' ליפא'ס דירה, וועלן ער האט זיך אריין געצויגן אין זיין דירה האט ער געהאט א שאלה אויף די מזוזה ביי די פארטש, האט דער רבי געפרעגט צי ס'איז דא א אריינגאנג פון די גאם צום פארטש, האט ער געזאגט 'וויל אויב נישט איז עס אזוי ווי א שטוב'.

רבינו: יעצט לאמיר זעהן אזוי, וואס טוט זיך מיט אן עימערדזשענסי טיהר (שער ליציאה בשעת חירום) וואס מ'קען נישט אריין קומען פון די גאם נאר טאמער מ'דרוקט עפעס א ספעציעלע עימערדזשענסי קנעפל... כ'וויים נישט געניו וויזוי דאם ארבייט, אבער ארויסגיין קען מען יא.

הדומ"ץ: מ'נוצט עס פעם בשלושים יום? אויב מ'נוצט עס נישט פעם בשלושים יום היסט עס נישט קיין כניסה בכלל.

רבינו: מ'נוצט עס וועלן ס'איז עימערדזשענסי. טאמער ס'איז נישט עימערדזשענסי גייט מען נישט פון דארט.

א' הנוכחים: חסידישע אידן נוצן בסדר דעם עימערדזשענסי טיהר...

רבינו: אבער דאס איז נאר אויף ארוים צו גיין, מ'קען נישט אריין קומען פון אינדרויסן.

הדומ"ץ: מ'מאכט נישט קיין מזוזה פאר די גאם, ס'איז נישטא אזא מציאות.

א' הנוכחים: דעמאלטם מאכט מען נישט קיין מזוזה בכלל?

הדומ"ץ: ס'דארף זיין א פארטש. ס'איז נאר טרעפ אראפ, און ארוים אויף די גאם?

רבינו: ס'איז אויף ארוים צו גיין אויף די גאם, אויב ס'איז אן עימערדזשענסי זאל מען קענען ארוים גיין אויף די גאם, דאם געזעץ פארלאנגט אז מ'מוז האבן אן עימערדזשענסי טיהר, און פון די גאם קען מען נישט אריין קומען אהין, נאר וועלן עמיצער שטייט אינדרויסן און ער האקט קען מען אים עפענען פון אינעווייניג.

הדומ"ץ: אויב ס'איז פחות מל' יום איז מען בפשטות נישט מחויב, ס'איז דא וואס האלטן אז מ'דארף מאכן א היכר אז ס'איז נישט קיין קביעות'דיגע טיהר, אבער דאס אליינם אז ס'שטייט עימערדזשענסי אז מ'נוצט עם זעלטן, איז מען נישט מחויב קיין מזוזה בכלל.

רבינו: דאם איז זיכער, אויף יציאה איז נישטא קיין מזוזה, ס'דארף זיין דרך ביאתך. אויב דו זאגסט אז ס'איז נישטא קיין ביאתך, איז נישטא קיין מזוזה.

א' הנוכחים: אפילו וועלן די יציאה איז יעדן טאג, אויב קען מען נאר ארוים גיין און נישט אריין גיין.

הדומ"ץ: מ'קען אריינקומען דורך עפענען די טיהר פון אינעווייניג.

רבינו: ס'איז אבער נישט געמאכט געווארן אויף אריין צוקומען, ס'איז נישט דרך ביאתך. קיינער קען נישט אריין קומען סתם אזוי.

רבי שלמה קלוגער זאגט אז אזא סארט טיהר איז בכלל פטור פון א מזוזה.[29]

א' הנוכחים: קומט אוים דארף מען נישט קיין מזוזה אויף אן עימערדזשענסי טיהר.

הדומ"ץ: בפשטות איז אזוי.

מוה"ר חיים שלמה פישער הי"ו, משב"ק: וואס טוט זיך מיט א פארטש וואס האט נישט קיין שיעור ד' על ד', אזא סטעפ–אוט פארטש רופט מען עם?

הדומ"ץ: ביי א פרוזדור איז מען מחויב אויך ביי פחות מד' על ד', אויב דער מענטש איז מחליט אז אזוי קום איך אריין.

הרח"ש: ס'איז נישט קיין פרוזדור, דאס איז א טיהר פון א פארטש, און פאר שיינקייט לייגט מען א שטיקל פארטש וואס איז אינגאנצן אפשר צוועלף אינטשעס.

---

28 וז"ל: דאף דגם פתח החצר חייב מצד פתחו של חצר כיון דבית פתוח לתוכו, מ"מ כיון העיקר תשמיש הוא הבית צריכה המזוזה להיות בכניסת הבית של עיקר התשמיש ולא אזלינן בתר היכר ציר, וכתב דצא ולמד לשון העולם דמי שעומד בבית ורוצה לצאת לחצר אומר 'איך ווייל ארויס גיין', וכשעומד בחצר אומר 'איך ווייל אריין גיין' עכ"ל הבית מאיר.

29 עיי' בשו"ת שנות חיים (סי' רפ"ט) שדלת העשוי רק לחירום אפי' אם יש בו כניסה ויציאה פטורה מן המזוזה.

הדומ"ץ: דעמאלטם מאכט מען זיכער די מזוזה אויף אריין, ס'האט דאך נישט קיין שיעור, ס'איז פחות מד' על ד'.

רבינו: ניין, ס'איז נישט קיין צימער בכלל, ס'איז אויף שיינקייט געמאכט, מ'קען בכלל נישט ארוים גיין אהין.

רח"ש: א מענטש קען נישט דארט אריין גיין זיצן דערין.

רבינו: ס'איז אנשטאט צו עפענען א פענסטער פאר לופט, קען מען ארוים גיין א טראפעלע פאר לופט.

הדומ"ץ: כ'בין געווען פאר אסאך יארן צוריק ביי ר' יחזקאל ראבטה (הגה"צ אבד"ק יראי ה' קארלסבורג ז"ל), ער האט געהאט אזא פארטש, יעצט דערמאן איך מיך, יעצט כאפ איך פון וואס מ'רעדט, ער האט געמאכט די מזוזה אויף ארוים, ס'איז געווען זייער אינטערסאנט.

כ'גדענק אליינם אז מ'האט דן געווען, צי ס'איז ריכטיג געווען.

רבינו: ער האט געלייגט ביי דעם אויף ארוימצוגיין, איז דאך א כל שכן וועו ס'איז יא א ד' על ד' אז מ'דארף לייגן די מזוזה אויף ארוימצוגיין.

הדומ"ץ: יא, אוודאי, אזוי וועט אויסקומען.

רבינו: קומט אוים אז ער האט טאקע אהנגענומען אז מ'מאכט אויף ארוים.

הדומ"ץ: יא, יעצט דערמאן איך מיך, ער פלעגט דארט קוקן אסאך מראות, ס'איז זייער א גוטע פלאץ געווען פאר דעם.

אבער ער האט מיר יא אפאר מאל געזאגט, אז מ'גייט ארוים איז עפעס אנדערש.

קען זיין דארט האט ער געהאלטן אז מ'גייט נישט ארוים, מ'עפענט נאר די טיהר איז במילא מאכט מען א מזוזה ווי ס'גייט.

אבער אז מ'גייט ארוים און ס'איז פחות מד' אמות און מ'קומט צוריק אריין, דעמאלטם איז דער עיקר אויף אריין, אזוי האט ער מיר אמאל בפירוש געזאגט.

רבינו: אז ס'האט נישט קיין ד' על ד' איז דאך נישט שייך צו מאכן א מזוזה אויף ארוים, וואו גיי איך? כ'האב נישט וואו צו גיין.

הדומ"ץ: אז ס'איז נישט קיין ד' על ד' איז עם העכסטנס ווי א פרוזדור וכדו' דרך ביאתך.

רבינו: קומט אוים איז עם נאר אויף אריין.

א' הנוכחים: די אלע שאלות איז אמאל נישט געווען....

הדומ"ץ: מ'גייט דאך אי"ה אויפשטעלן א בית נאמן בישראל, עם וועלן געברענגט אז א אידישע שטוב האט א קדושת מזוזה, וועגן דעם שטייט אינעם נוסח התנאים, 'ואל יבריחו ואל יעלימו לא זה מזו ולא זו מזה', ווייל 'זה מזו' און 'זו מזה' איז די אותיות 'מזוזה'.

רבינו: יא, מ'ברענגט אזוי צו פונעם עטרת צבי.[30]

אינטערסאנט, מ'זאגט נאך פון ראפשיצער רב אז ס'איז א סגולה אויף שלום בית צו קויפן מהודר'דיגע מזוזות, ווייל ואל יבריחו ואל יעלימו לא 'זה מזו' ולא 'זו מזה' איז אותיות 'מזוזה'. (כ"ה בס' פתחי שערים סי' רפ"ח אות ד').

א' הנוכחים: היינט איז דאך אזא וועלם, וועט ס'פאסירט ח"ו א צרה, קודם איז מען בודק די מזוזות, אזוי איז היינט.

רבינו: נישט פון היינט, מזוזה איז א אלטע סגולה, ס'שטייט ביי מזוזה 'למען ירבו ימיכם וימי בניכם'.

כ'האב אמאל געזאגט פאר א איד וואס איז געקומען, זיין ווייב האט געדארפט האבן א רפואה, ער זאל מהדר זיין אין מצות מזוזה, ער זאל לאזן שרייבן מהודר'דיגע מזוזות, נישט קויפן סתם ביליגע מזוזות אזוי מן השוק, ווייל די גמרא אין קידושין (לד.) פרעגט ביי מזוזה 'גברי בעי חיי נשי לא בעי חיי', במילא קען עם זיין א סגולה.[31]

א' הנוכחים: א סגולה פאר נשים, די גמרא זאגט דאך דא אויף נשים אז זיי דארפן לעבן.

רבינו: יא. באמת ס'שטייט אזוי אין ספרים, ס'איז א זוהר הק' (תיקוני זהר דף סו ע"א), אז מזוזות איז א סגולה פאר אריכות ימים, מזוזות איז די אותיות 'זו מות'.[32]

ונפרד רבינו ממנו ברב ברכות

---

30 כ"ה בספר ילקוט עטרת צבי: בנוסח התנאים 'ואל יבריחו ואל יעלימו לא זה מזו ולא זה מזו', הנה התיבות זה מזו אתוון מזוזה. י"ל השייכות מזוזה לכאן, כי איתא פלוגתא האיך צריך להיות קביעת המזוזה, רש"י ז"ל פסק מעומד, ור"ת ז"ל פסק שוכב, וע"כ אנו עושין פשרה וקובעין המזוזה באלכסון כדי לקיים שניהם, והנה הזיווג הצעיר בבואם לביתם נאוה קודש פוגעים בתחילה במזוזה, לרמז להם שכל אחד צריך לנטות ולכפוף א"ע לצד השני, ואזי יקוים בהם מאמרם ז"ל 'איש ואשה זכו שכינה שרוי' ביניהם'.

31 כ"ה לשון הגמרא (קידושין לד.): ונקיש מזוזה לתלמוד תורה, לא סלקא דעתך דכתיב (דברים יא, כא) למען ירבו ימיכם, גברי בעי חיי נשי לא בעי חיי.

32 וזל"ק: וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך, אלין תרין סמכי קשוט, 'זו מות' מן ביתא דאיהי שכינתא, ולא אתקריב לגבה, הדא הוא דכתיב והזר הקרב יומת, ואתוון דמזוז"ת אינון ממש ז"ו מו"ת, ובגין דא מאן דנטיר ברית מילה דאיהו חותמא דיליה, זו מות מניה, דאיהו שטן, יצר הרע, רע, טמא, צפוני, מלאך המות, ולא יתקריב לגביה, ולא ימות על ידיה.

ובספר מזוזות מלכים מביא שכך הוא מנהג ישראל, שאם א' אינו בקו הבריאות ח"ו, בודקין את המזוזות ומתקנן.

דברות קודש

מאת כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

מעמד הדלקה רבתי

לכבוד התנא האלוקי רבי שמעון בר יוחאי

במקהלות רבוא רבבות מישראל ליל ל"ג בעומר תשפ"ה לפ"ק
בחצר בנין בית המדרש הגדול דקרית יואל יצ"ו

בראשית ברא אלקים, ופירש"י בשביל ישראל שנקראו ראשית. וכתב **באגרא דכלה** (צירופי בראשית אות נה) בראשי"ת ראשי תיבות א'ור ת'זרת ר'בי ש'מעון ב'ן י'וחאי. ויש להבין למה נרמז כן בהתחלת התורה.

ב) **איתא בזוהר הקדוש** (בא דף לח.) על הפסוק (שמות לד כג) יראה כל זכורך את פני האדון ה', מאן פני האדון ה', דא רבי שמעון בר יוחאי, עי"ש.

ויש לומר בהקדם מה שכתב **באור החיים הקדוש** (פ' ואתחנן) לפרש הכתוב ואתם הדבקים בה' אלהיכם, על פי מה שכתב הרמב"ם (הלכות יסודי התורה פ"ו ה"ב) כל הנטפל לה' מלפניו מותר למחקו, מלאחריו כגון ד' של אלהיך וכ"ם של אלהיכם אינם נמחקים, והרי הם כשאר אותיות של שם שהשם מקדשם. והוא מה שנתכוין באומרו ואתם הדבקים בה'. אך לפי ששם זה המיוחד שם הוי"ה אין אות נסמכת לו מלאחריו אלא מלפניו כגון לה' בה', ואותיות שלפניו מותר למחקן, לזה גמר אומר אלהיכ"ם, פי' דביקות זו שאתם דבקים בה', אינו כדביקות אותיות שלפניו אלא כאותיות שלאחריו, שהם כ"ם של אלהיכם שהם קדושים כשאר אותיות של השם, ועל ידי זה חיים כולכם היום, ואולי ידבר הכתוב נגד ב' הדרגות שיש בישראל זו למעלה מזו, כי ישראל הבני עליה הם הדבוקים בהוי"ה, והשאר נטפלים בשם אלהים מלאחריו, עכ"ד.

וזהו ביאור דברי הזוהר את פני האדון ה', מאן פני האדון ה', דא רבי שמעון בר יוחאי. כי התנא רבי שמעון בן יוחאי זכה להיות דבוק באדון ה' בשם הוי"ה, כדברי האוה"ח הק' שבני העליה דבוקים בשם הוי"ה ולא בשם אלהים.

אך זה תלוי בפלוגתת התנאים במס' שבועות (דף לה:) תנו רבנן, כל הטפל לשם בין מלפניו בין מלאחריו, הרי זה נמחק, אחרים אומרים לאחריו אינו נמחק שכבר קדשו השם, אמר רב הונא הלכה כאחרים. ובשו"ת חתם סופר (יו"ד סימן רסג) ביאר דפלוגתייהו אי דרשינן אתין, דכתיב (דברים יב ג) ואבדתם את שמם מן המקום ההוא, ומיניה ילפינן (עבודה זרה מה:) מצות עשה לאבד ולמחוק שם עבודה זרה, ואתיא את לרבות הנטפל לשמם והיינו מלאחריו דמצוה למחקו, ואהא קאי הלאו (שם פסוק ד) לא תעשון כן לה' אלהיכם, שלא למחוק השם ולא הנטפל לו, ותנא קמא לא דריש את, אם כן אין מצוה במחיקת נטפל לשם עבודה זרה וליכא לאו במחיקת נטפל להשם הקדוש, עכ"ד. נמצא דרק אי דרשינן אתין יש אזהרה למחוק אותיות הנטפלים להשם.

ובמס' בכורות (דף ו:) יליף רבי שמעון איסור חלב בהמה טמאה מדכתיב את הגמל (דברים יד ז) לרבות חלב בהמה טמאה, עי"ש. הרי דרבי שמעון דרש את לרבות.

אידן זענען נטפלים לאחריו

קומט אויס אזוי, אז רבי שמעון דרש'נט דעם "את" דרש'נט ער אז דער "כם" פון אלקיכם איז אויך נתקדש געווארן, קומט אויס אז די פשוטי עם וואס זענען מרומז אין "כם" זענען אויך נתקדש מיט קדושת השם, און זיי וועלן נישט נמחק.

דאס געט כח און חיזוק פאר אידישע קינדער אין לאנגען ביטערן גלות, אז עס וועט מקוים ווערן די הבטחה פונעם נביא (מלאכי ג ו) "ואתם בני יעקב לא כליתם". הגם שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו, אבער והקב"ה מצילינו מידם, ווייל אידישע קינדער זענען נתקדש געווארן מיט די קדושה פון "כם" פון אלקיכם, וואס איז נישט נמחק, קען מען נישט מכלה זיין כלל ישראל. דאס איז בגשמיות.

דאס זעלבע איז אויך ברוחניות. נצח ישראל לא ישקר. אזוי ווי רבי שמעון בן יוחאי זאגט (שבת קלח:) "חס ושלום שתשתכח תורה מישראל" ווייל כלל ישראל האט אין זיך א קדושה נצחיות שאינו נמחק, דאס קען מען נישט אויסמעקן.

אזוי ווי מ'האמיר אמאל געטייטשט (לב אהרן פ' ואתחנן) דאס וואס דער נביא זאגט (ישעיה מ א) "נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם". נחמו נחמו איז א טאפלט לשון, א נחמה בכפלים, ס'איז א נחמה אויף בגשמיות, און א נחמה אויף רוחניות. ס'איז א טאפעלטע נחמה אז כלל ישראל וועט נישט אויסגעמעקט ווערן, נישט בגשמיות און נישט ברוחניות, ווייל "יאמר אלקיכם" מען זאגט אלקיכם, און דער כם פון דעם "כם" פון ה' אלקיכם דאס איז א קדושה שאינו נמחק, וואס מען קען דאס נישט אויסמעקן.

אש אוכלה הוא

וועגן דעם 'בראשית ברא אלהים - בשביל ישראל שנקראו ראשית', די אידן וועלן אהנגערופן 'ראשית', אזוי ווי ענק זענען אויך אייביג וועגן די 'כם' איז אינו נמחק, איז די וועלט אויך אויף אייביג אין זכות פון כלל ישראל, און אין זכות פון א'ור ת'ורת ר'בי ש'מעון בן י'וחאי [ראשי תיבות בראשי"ת], וואס ער דרש'נט 'את', איז דאך כלל ישראל נתקדש געווען מיט די קדושה פון כ"ם פון אלקיכם, א קדושה גדולה, א אייביגע קדושה, וואס וועלט נישט אויסגעמעקט.

לויט די שיטה פון רבי שמעון איז דא א קדושה אויף כלל ישראל, און טאקע אויף גאנץ כלל ישראל, נישט נאר אויף די בני עלי' וואס זענען קדושים מיט קדושת שם הוי', נאר אויך די פשוטי עם, די פשוט'ע אידן זענען אויך קדוש מיט די קדושה כם פונעם שם אלקיכם.

עס שטייט אין פסוק (דברים ד כד) "כי ה' אלקיך אש אוכלה הוא" ה' אלקיך איז א פייער. דער אויבערשטער איז א פייער. מ'זעט פון דעם כי ה' אלקיך דער ך' פון אלקיך וואס איז טפל צום שם, דאס איז אויך א פייער. אזוי אז די אלע וואס זענען דבוק אין ה' אלקיך, צו די אותיות וואס זענען נטפל צום שם, זיי זענען אויך א בחינה פון אש.

וועגן דעם צינדט מען אן הדלקה, מ'צינדט אן מאורות לכבודו פונעם הייליגן תנא רבי שמעון בר יוחאי וואס ער דרש'נט דעם את. כאטש וואס רבי שמעון אליינס האט זוכה געווען צו זיין דבוק אין שם הוי' עצמו אין א בחינה פון "אש של מעלה". אבער אויך די פשוטי עם פון גאנץ כלל ישראל זענען דבוק אין אש. טאקע א קלענערע מדריגה, אבער אויך א הויכע מדריגה, אין א בחינה פון "כם" פון ה' אלקיכם.

עס שטייט אין חתם סופר, אז די ספירה וואס מען ציילט היינט נאכט [ל"ג] צוואמען מיטן ווארט "עמר" איז בגימריא "אש להבה" (343). מען ציילט די ספירה איינעם יומא דהילולא פון רבי שמעון, וואס ער דרש'נט דעם את, קומט אויס אז יעדער איינציגער איד, אפילו די פשוטי עם זענען דבוק אינעם כם פון ה' אלקיכם, כי ה' אלקיך אש אוכלה הוא. אידן פשוטי עם ווערן אויך אנגעצינדן מיט אן אש להבת, א פלאם פייער, שלהבת קה צו עבודת השי"ת, אלעס אין כח און זכות פונעם הייליגן תנא רבי שמעון בר יוחאי וואס ער דרש'נט את.

תענוג פון די עבודה פון א איד

קען זיין די געוואלדיגע שמחה וואס ס'איז דא אין די הילולא פונעם תנא אלקי רבי שמעון בר יוחאי.

קען זיין אזוי. עס שטייט אין קדושת לוי פרשת משפטים, ער זאגט אז א מענטש מיט זיין עבודת השי"ת, מיט זיין עבודה צום הייליגן באשעפער ברענגט א תענוג גדול אין הימל. זאגט ער, ווען א מענטש וויל וויסן צו השי"ת האט א

תענוג פון זיין עבודה, וואס איז די פראבע? די פראבע איז – זאגט דער קדושת לוי – אויב ער שפירט אז זיין הארץ ברענט ווי א פייער, מיט אן אש התלהבות לעבודת ה'; אויב א מענטש טוט א מצוה מיט א פלאמפייער, דאס איז א באווייז אז דער אויבערשטער האט א תענוג און ער שעפט נחת פון זיין עבודה.

דער קדושת לוי טייטשט מיט דעם דער פסוק "ומראה כבוד ה'" אז מען וויל וויסן דעם כבוד ה', מ'וויל וויסן א סימן צו מען זעט דעם כבוד ה', און אז הקב"ה איז נהנה פון זיין עבודה, וואס איז דער סימן? "כאש אכלת" אויב זיין הארץ ברענט מיט א פלאקער, מיט א פלאמפייער צום הייליגן באשעפער.

דער הייליגער תנא רבי שמעון בר יוחאי, ער צינדט אן א פייער אין הארץ דורך דעם כם פון ה' אלקיכם, וואס פון דעם זעט מען אז הקב"ה האט א תענוג פון די עבודה ,פון די תורה ומצוות פון א איד.

שטייט אין קדושת לוי אין די קדושות פון פורים, אז דער עיקר נחת רוח פון א איד וועט ער טוט עבודת ה', איז ווייל ער וויסט אז דער אויבערשטער, כאטש ער איז אלקי אלקים ואדוני האדונים, גרויס און העכער פון אלע גרויסע, דאך האט ער א נחת רוח און ער פריידט זיך מיט די עבודה פון יעדן איינציגן איד. דאס איז די שמחה פון א איד.

קומט אויס, **בכח פונעם הייליגן תנא וועט אנגעצינדן א פונק-פייער, אן אש להבה אין א אידיש הארץ. דאס ווייזט אז הקב"ה פריידט זיך מיט די עבודה פון די תורה ומצוות פון אידישע קינדער. ברענגט דאס א געוואלדיגע שמחה פאר יעדן איינציגן איד, אז ער איז זוכה צו דינען דעם אויבערשטן, צו זיין אן עבד ה', צו מאכן א נחת רוח און א שמחה פארן הייליגן באשעפער. דאס אליינס ברענגט א געוואלדיגע שמחה למעלה ולמטה, סיי אויבן אין הימל און סיי אונטן דא אויף דער ערד.**

עת רצון מתפלל צו זיין אויף דביקות הבורא ב"ה

קען זיין אזוי. אין טאג פון די פטירה וועו דער הייליגער תנא רבי שמעון בן יוחאי איז נפטר געווארן, נשמתו הטהורה איז עלתה למעלה מיט זיינע מצוות ומעשים טובים, איז דאך געווען א געוואלדיגע שמחה פארן הייליגן באשעפער. די שמחה וועט נמשך יעדעם יאר אין טאג פון די יומא דהילולא פון דעם הייליגן תנא.

ממילא, מכח די גרויסע שמחה וועט ער עת רצון, אז עס איז דא א רצון ביי יעדן איד זיך מדבק צו זיין אין הייליגן באשעפער, אין די בחינה פון "כם" פון אלקיכם.

איז איצט דער זמן וועו אידן קענען זיך מדבק זיין אין הייליגן באשעפער, אין די בחינה פון כם פון אלקיכם. ממילא איז איצט אן עת רצון מתפלל צו זיין אז מען זאל זוכה זיין שטענדיג צו זיין דבוק אין הייליגן באשעפער, שטענדיג צו זיין דבוק אין די הייליגע תורה, מקיים צו זיין די מצוות ה'.

ווי עס שטייט אין זוה"ק קודשא בריך הוא ואורייתא וישראל זענען דבוקים ומקושרים זה בזה, צוגעבינדן און צוגעקלעבט איינער צום צווייטן.

ס'איז אן עת רצון מתפלל צו זיין, אז מען זאל זיין דבוק אין די הייליגע תורה, מ'זאל זוכה זיין צו פארשטיין די הייליגע תורה, צו פארשטיין וואס מען לערנט, להבין ולהשכיל, מיט אן הבנה יתירה, מ'זאל זוכה זיין לשמור ולעשות ולקיים אלע מצוות ה', מיט רשפי אש שלהבת קה, מיט א פלאמפייער פארן הייליגן באשעפער.

צדיק גוזר דורך דרש'נען "את"

עס שטייט אין קדושת יום טוב אין די תורה'ס פון ראש השנה. ער זאגט מ'געפין מיר די גמרא זאגט "הקב"ה גוזר גזירה וצדיק מבטל, צדיק גוזר והקב"ה מקיים". פרעגט ער, פון וואו נעמט א צדיק אזא גרויסן כח אז הקב"ה גוזר צדיק מבטל, צדיק גוזר והקב"ה מקיים.

זאגט ער ווייל די גמרא זאגט אז הקב"ה שומר משמרתו של תורה. דער אויבערשטער היט אפ די תורה. פרעגט ער א קשיא. ס'איז דא א מצוה אין די תורה פון "את ה' אלקיך תירא". וויאזוי איז הקב"ה מקיים די מצוה פון את ה' אלקיך תירא.

ענטפערט ער, ווייל די גמרא דרש'נט "את לרבות תלמידי חכמים". מיט דעם וואס הקב"ה איז מקיים אלעס וואס תלמידי חכמים זאגן, צדיק גוזר והקב"ה מקיים, מיט דעם איז הקב"ה מקיים דעם את ה' אלקיך תירא לרבות תלמידי חכמים.

קומט אויס אזוי. דער הייליגער תנא רבי שמעון וואס ער דרש'נט "את" האט ער דאך א געוואלדיגן כח פון צדיק גוזר והקב"ה מקיים, ובפרט ביומא דהילולא, דער טאג פון זיין יארצייט, ביום שמחתו.

באתרא קדישא מירון קומען זיך צוזאם אלפי ישראל זיי

פרייען זיך מיט זיין גרויסע שמחה, מיט די געוואלדיגע גרויסע שטארקע שמחה, און זיי זענען אויך מרבה בתפלה ותחנונים צום היליגן באשעפער אין זכות פון היליגן תנא רבי שמעון בר יוחאי, געהאלפן צו ווערן בדבר ישועה ורחמים.

אונז דא מריחוק מקום אבער מקירוב הלב, זענען זיך מצטרף צו די גרויסע שמחה אין אתרא קדישא מירון, און צו די תפלות פון כלל ישראל וואס זענען שופכים לב דויון, גיסן אויס פארווייטאגטע הערצער צום היליגן באשעפער.

מעלה תפלתן של ישראל

די אלע אידן בעטן זיך, אנא התנא הקדוש רבי שמעון בר יוחאי, זיי מתפלל בתפלה פאר אונז און פאר גאנץ כלל ישראל בכל מקום שהם, וואו זיי זענען.

עס זענען דא נעבעך צובראכענע הערצער וואס קוקן ארויס אויף א ישועה אין כמה ענינים "יעלה תחנונינו מערב" זאל ארויפגיין אונזער געבעט איצט מערב.

ס׳זענען ליידער דא חשוכי בנים וואס האבן ליידער נישט קיין קינדער, זיי קוקן ארויס אויף א ישועה געהאלפן צו ווערן מיט זרע של קיימא במהרה. זאל דער היליגער תנא פועל׳ן א ישועה פאר די אידן.

עס זענען דא אידן מחוסרי פרנסה, זיי האבן ליידער נישט קיין פרנסה, אבער זיי האבן גרויסע משפחות ואין הקומץ משביע. זיי קוקן ארויס אויף א ישועה אויף פרנסה בהרחבה. זאל דער היליגער תנא מתפלל זיין "יעלה תחנונינו מערב" פאר די אלע אידן, זיי זאלן געהאלפן ווערן מיט פרנסה בהרחבה גדולה.

ליידער זענען דא חולי ישראל וואס זענען נישט געזונט, אנשים נשים וטף, זיי קוקן ארויס אויף א ישועה אויף רפואת הגוף והנפש. "יעלה תחנונינו מערב" זאל דער היליגער תנא רבי שמעון בר יוחאי ארויפטראגן די תפלות פון אידישע קינדער צום היליגן באשעפער, און אויס׳פועל׳ן א רפואה שלימה פאר די אלע אידן. אבינו מלכינו שלח רפואה שלימה לחולי עמך.

ס׳זענען דא עלטערן, זענען פארביטערט. זיי קוקן ארויס אויף א ישועה אויף די נשמה פון זייערע זין אדער טעכטער וואס זענען ליידער אראפ פון אידישן וועג למחצה לשליש ולרביע, אדער חלילה לגמרי. היליגער תנא, קוק צו דעם צער פון די אידן, פועל אויס א ישועה פאר די אידישע קינדער, ושבו בנים לגבולם. "יעלה תחנונינו מערב" זאל דער היליגער תנא מעורר רחמי שמים זיין, אראפשיקן א רוח טהרה ממרום, אז די אלע אידישע קינדער זאלן זיך צוריקקערן למקור מחצבתם אזוי ווי זיי באדארפן צו זיין, און די עלטערן זאל זען פון זיי נחת.

ליידער עס זענען דא אסאך בחורים אדער מיידלעך וואס קוקן ארויס אויף א ישועה, צו טרעפן א גוטן זיווג במהרה. "יעלה תחנונינו מערב" זאל דער היליגער תנא ארויפטראגן אונזערע תפלות און בקשות צום היליגן באשעפער, אז אידישע קינדער, יעדער זאל טרעפן א גוטן שידוך במהרה, ס׳זאל נתרבה ווערן שמחות בבתי בני ישראל. ס׳זאל זיין פרייליכע הערצער מיט אלעם גוטן וואס מען דארף.

עס זענען דא עלטערן וואס קוקן ארויס אויף א ישועה צו זען תענוג ונחת פון קינדער און די איניקלעך. בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות מתוך בריאת השלימות. "יעלה תחנונינו מערב" זאל דער היליגער תנא ארויפטראגן די תפלות ובקשות פון די אלע אידן צום היליגן באשעפער, אידן זאלן זען נחת דקדושה, ערליכע געבענטשעטע אידישע דורות פון אלע קינדער און איניקלעך און אור-איניקלעך.

עס זענען דא נאך אנדערע בקשות וואס יעדער איינער ווייסט. יעדער ביי זיך ווייסט, צובראכענע הערצער וואס האבן פארשידנארטיגע בקשות, זה בכה וזה בכה. דער היליגער תנא ווייסט וואס עס טוט זיך אין יעדע אידישע הארץ, אלע תפלות און בקשות פון די אלע אידן. זאל דער היליגער תנא "יעלה תחנונינו מערב" ארויפטראגן זייערע תפלות פארן היליגן באשעפער, די אלע אידן זאלן געהאלפן ווערן בכל מיני ישועות, די מחסורו אשר יחסר לו, וואס אים פעלט בכלליות ובפרטיות.

כלל ישראל איז מצפה לישועה צו ביאת גואל צדק במהרה. "יעלה תחנונינו מערב" ס׳זאל ארויפגיין דאס ווי-געשריי פון כלל ישראל צום היליגן באשעפער. ס׳איז שוין תשפ"ה, אזויפיל יארן אין גלות, ווילאנג נאך וועט כלל ישראל זיין אין דעם לאנגען ביטערן גלות?. זאל דער היליגער תנא מעורר רחמי שמים זיין אויף די גאולה שלימה, אז עס זאל זיין במהרה.

כלל ישראל בעט זיך ביים היליגן תנא, ס׳איז דא א כח פאר צדיקים צו פועל׳ן ישועות, ישועות כלליות און ישועות פרטיות פאר יעדן איינציגן איד. זאל דער גרויסער זכות פונעם היליגן תנא רבי שמעון בר יוחאי, מגין זיין אויף גאנץ כלל ישראל, מ׳זאל מיר זוכה זיין צו אלע מיני ישועות, און צו אורו של משיח צדקינו, במהרה בימינו אמן.

Cong. Yetev Lev
D'Satmar
Kiryas Joel

קהל יטב לב
ד'סאטמאר
קרית יואל יצ"ו

ביהמ"ד הגדול | ביהמ"ד אבני צדק | ביהמ"ד ישמח משה | ביהמ"ד אוהל מיכא | ביהמ"ד ברך משה | ביהמ"ד בית ברוך | ביהמ"ד בית מרדכי | ביהמ"ד שמואל בניימן | ביהמ"ד בית עטרת זקנים | ביהמ"ד בית דוב | ביהמ"ד ויואל משה | ביהמ"ד דברי חיים | ביהמ"ד רב טוב | ביהמ"ד דברי יואל | ביהמ"ד בית שמואל | ביהמ"ד קדושת יו"ט | ביהמ"ד מהרש"א | ביהמ"ד בית אלעזר | ביהמ"ד בית מנחם זאב | ביהמ"ד בית חיים דוד | ביהמ"ד ליזענסק

Main Office: 16 Garfield Road | Monroe, NY 10950 | **Tel.** 845.774.4040

בס"ד

ערש"ק בה"ב – מברכים חודש סיון תשפ"ה לפ"ק

מודעה חשובה

הננו בזה להודיע לאנ"ש חברי קהלתינו הק' אשר בעז"ה בשבוע זו

שב"ק בה"ב - מברכים חודש סיון

ילמוד

כ'קמחרבט הגה'ק שליט'א

שיעור

בפרקי אבות

בשעה 7:30 אחצ"ה

בהיכל ביהמ"ד הגדול

בברכת שבתא טבא
הנהלת הקהלה